Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU: Acord muzical
DRAGOŞ VICOL: O mie şi o sută de zile şi nopţi

Versuri de RADU BOUREANU
POP SIMION: În golful Tonkin

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul XII Nr. 36 (699) joi 2 septembrie 1965 — ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA — 8 pagini 1 leu

pag. 4-5
NICOLAE JIANU
Alga (nuvelă)
pag. 6
DARIE NOVĂCEANU
Lupa de Vega despre Mihai Viteazul (II)

IMAGINI DE MEŞTER

Adunaţi în Piaţa Republicii, mii de oameni aclamă pe conducătorii de partid şi de stat, pe acei care, prin votul lor, expresie şi voinţă a întregului popor, au legiferat Noua Constituţie a Republicii Socialiste România. Datorită undelor, călătorind pe distanţe de sute de kilometri, aceste imagini emoţionante au poposit pe micile ecrane acolo unde, numai cu zece ani în urmă, domnia apelor era singura stăpînă, în Maliucul de astăzi. Cei şase sute de locuitori ai Staţiunii stuficole de pe malul stîng al canalului Sulina, sînt prezenţi şi ei la această bucurie unică în felul ei, în faţa aparatelor de televiziune. Se bucură cu toţii deşi mulţi dintre ei, cei care n-au ajuns la vîrsta înţelegerii acestei bucurii, copiii, peste ani îşi vor aduce aminte de această zi şi-i vor găsi semnificaţiile profunde, pe care astăzi doar le intuiesc în ochii umezi ai părinţilor. În această piaţă, unde cu douăzeci de ani în urmă, mitralierele au muşcat în carnea celor care visau această zi, acum mulţimile aclamă pe conducătorii lor, pe tovarăşii de luptă, de suferinţă şi de izbînzi.

Constituţia Republicii Socialiste România elaborată şi ridicată la valoarea înfăptuirilor la care a ajuns ţara noastră, reprezintă tomul viu de fapte, dăruit ţării ca izvor de adevăr şi dreptate, crescut din dreptatea şi truda acestei ţări. O ştim cu toţii şi tot atît de bine o ştiu şi aceşti oameni tăcuţi şi calmi, mulţi dintre ei pînă mai ieri pescari, astăzi tehnicieni, ingineri, muncitori, a căror destine s-au schimbat odată cu destinele ţării. Se bucură. O bucurie tăcută, aşezată, aşa, cum ştiu să se bucure oamenii învăţaţi să înfrunte şi să nu se lase înfrînţi, născuţi la marginea apelor, avînd ca orizont doar stuful şi cerul, ca tovarăş de drum barca şi vîntul.

Pentru locuitorii Maliucului de azi, Maliucul de ieri înseamnă doar numele unui bătrîn, vieţuitor singuratic la mila douăzeci şi patru, măsurător al creşterii apelor, cînd tăcute, cînd vijelioase, o amintire, un nume, dispărut sub pămînt şi pămîntul la rîndul lui înghiţit şi el pentru totdeauna sub valurile tulburi ale Dunării. Din ape s-a născut Maliucul de azi. Locuitorii lui ştiu ce înseamnă această Constituţie, nimic nu le este străin de ea, fiecare cuvînt însemnînd pentru ei un adevăr sigur pe care se pot bibui, însumînd în totalitatea lor sinteza unei istorii, a unor bătălii paşnice cîştigate şi ale altora ce se aşteaptă cucerite.

Stuful, imensa bogăţie a ţării, unduitor în adierile calde, foşnitor şi întunecat atunci cînd se mînie cerul, tăios, cu tecile ca nişte ascuţişuri de săbii, atunci cînd gheaţa se face oglindă, nu se lasă cucerit uşor. Maliucul s-a născut ca să-l învingă şi ca să-l menajeze, ca să-l dea ţării şi să-l crească în acelaşi timp ca pe-o bogăţie perpetuă a ţării.

Cu doisprezece ani în urmă, Maliucul avea doar cincizeci de locuitori, iar stuful era recoltat doar în proporţie de cinci la sută cu mijloace mecanizate. Astăzi douăzeci şi cinci la sută din suprafaţa recoltată se face mecanizat şi în mare parte acest lucru se datorează şi cercetătorilor de la această Staţiune experimentală, născută în formele moderne ale construcţiilor cu care socialismul a semănat întreaga ţară. Nici o diferenţă între un microcartier bucureştean şi Maliucul de azi.

Maistrul mecanic George Nicolau, autor a nenumărate inovaţii şi invenţii, urmăreşte la micul ecran mulţimea adunată spontan în Piaţa Republicii ca să aclame pe conducătorii de partd şi de stat. Bucuria năvalnică împrăştiată prin undele de eter, poposită la el în casă, este şi bucuria lui. Maşina de presat şi legat stuf, care va înlocui munca ma-

Petre SĂLCUDEANU

(Continuare în pagina 7)

NECULCE
Sculptură în lemn
de ION VLASIU

● EMIL GIURGIUCA

CÎMPUL

Cîmpul din care credeam că m-am rupt,
Cîmpul cu iarba-nspicată
M-a însoţit nevăzut
Pe sub drumuri ca o apă clătinată.

Culoarea i-o îmbracă oraşul diurn,
Din ziduri respiră stejari,
Ploile fug pe străzi cu paşi mari
Găleata soarelui se ciocneşte de turn.

Mă afund în cărţi, în săli de concert,
El mă urmează, mă împresoară
Şi duc pretutindeni prin fumul molatec, incert,
Un aer aspru de ţară.

● KISS JENŐ

VIAŢA MĂ INUNDĂ

Oricare drum al meu e revărsare.
Cu valurile ei nepotolite,
viaţa mă inundă, roditoare.

De ce să pier în vîntul sterp, departe
de tine, veşnic fluviu al schimbării,
tu, Nilul setei mele fără moarte?

Nisipurile, gropniţe profunde
ar face piramidelor gîndirii,
pustiul printre arbori mi-ar pătrunde.

Dar te reverşi, nădejdea se-mplineşte
şi palmierii, clopote, vestesc
triumfătorul rod, — sărbătoreşte.

în româneşte de G. GEORGESCU

din sumar:

Cronica literară de VALERIU CRISTEA

DUMITRU MICU Sugestii de repertoriu

Prof. univ. AL. DIMA Stadiul actual al istoriei noastre literare

CITITORII AU CUVÎNTUL

ancheta „Gazetei literare"

preambul

Ancheta organizată de revista noastră în rîndurile cititorilor a stîrnit, printre aceştia, un interes deosebit. Numeroşi iubitori ai literaturii, mai vîrstnici sau mai tineri, avînd îndeletniciri profesionale dintre cele mai diferite, au ţinut să răspundă întrebărilor ce le-au fost puse, trimiţîndu-ne scrisori în care formulează opinii privitoare la proza, dramaturgia şi poezia românească actuală, exprimă un punct de vedere în legătură cu nivelul atins de cutare sau cutare scriitor în operele sale mai noi, subliniază ce anume li se pare semnalabil, ca valoare, în beletristica noastră, indică fenomene ce constituie, după părerea lor, un semn al maturităţii acesteia sau, dimpotrivă, manifestări inconforme cu arta însăşi, în ceea ce are ea mai caracteristic. Cu toţii sînt însă de acord că literatura română se află într-un stadiu care îngăduie, prin succesele dobîndite, o apreciere de ansamblu pozitivă. Faptul ca atare nu presupune, fireşte, absenţa spiritului critic. Apreciind saltul înregistrat în ultimul deceniu, aceiaşi corespondenţi observă şi punctele nevralgice, neîmplinirile, ezitările, eşecurile, zonele neexplorate, fundăturile, declarîndu-se nemulţumiţi fie de superficialitatea cu care unii scriitori abordează teme majore ale epocii noastre, fie tendinţa cîtorva de a sacrifica arta pe altarele unei originalităţi ostentative, mai degrabă formală decît de conţinut.

Evident, luate în sine, unele comentarii pot fi socotite drept subiectiviste (sau măcar subiective), altele exagerate, unele unilateralizante, altele prea generalizatoare, de vreme ce sînt, inevitabil, expresia unui gust personal, a unei culturi care diferă de la cititor la cititor, şi a unui sistem de referinţe literare creat fie sub influenţa articolelor de critică parcurse, fie a lecturii fatal neorganizate. Scrisorile primite probează, de altminteri, un adevăr elementar: autorii lor îşi exprimă vederile faţă de *anumite* opere, mai precis, faţă de acelea care, ca neprofesionişti, au avut norocul (sau nenorocul) să le citească. De unde, prin forţa lucrurilor, concentrarea oarecum exclusivistă a comentariilor asupra unui număr relativ redus de volume şi judecarea lor dintr-o perspectivă aprioric sărăcită, prezenţa oarecum arbitrară a unor nume în lista personală de preferinţe, ca şi absenţa altora nu mai puţin notorii. Ceea ce nu înseamnă, de sigur, că valabilitatea observaţiilor făcute de fiecare cititor în parte ar sta numaidecît sub semnul unei relativităţi absolute. Am avut, dimpotrivă, prilejul să constatăm că, aplicată la o carte sau alta, inteligenţa critică a diferiţilor corespondenţi sesizează laturi interesante ale literaturii noastre, defineşte cu acuitate contribuţia cutărui sau cutărui scriitor, surprinde cu fineţe specificul acestuia şi nu operează nici cu idei preconcepute, nici cu opinii împrumutate. Mai mult. Raportînd o scrisoare la alta, ne-am putut da seama, că, în fond, colocviul îmbrăţişează întreaga noastră literatură, în sensul că, practic, părerile cititorilor se complinesc, exagerările unuia sînt corectate indirect de către alţii, omisiunile unora sînt resorbite în referirile cuprinse în răspunsurile date de alţii aceloraşi întrebări.

Am fi putut, eventual, publica *în extenso* toate aceste scrisori. Am preferat însă, din raţiuni strict tehnice o altă formulă. Mai întîi, din cauza numărului mare de corespondenţe primite, multe depăşind spaţiul prevăzut de trei file dactilografiate. Apoi, din pricina naturii prea analitice a unor răspunsuri. Un calcul elementar ne-a demonstrat că inserarea tuturor scrisorilor (chiar în ipoteza că redacţia le-ar putea grupa număr de număr în pagini speciale) ar dura luni întregi. Pe de altă parte, în ciuda diversităţii de opinii şi de unghiuri de vedere, o sumă de aprecieri referitoare la cîteva din operele fundamentale ale noii noastre literaturi rămîn judecăţi de valoare cunoscute, folosind formulări aproximativ similare. În fine o serie de cititori fac în preambulul scrisorilor lor consideraţii pe marginea unor probleme adiacente celor ridicate în întrebările noastre. E vorba, de cele mai multe ori, de raportul dintre scriitori şi cititori, de importanţa dialogului dintre aceştia, de satisfacţia simţită de corespondenţii noştri la gîndul că sînt consultaţi, de rolul pe care îl poate avea opinia publică în orientarea literaturii etc., etc. Altele cuprind sugestii cu privire la îmbogăţirea conţinutului revistei noastre, ocupîndu-se aproape exclusiv de materialele pe care le tipărim, lăudîndu-le sau criticîndu-le. Oricît ar fi ele de interesante, nu intră totuşi în

Aurel MARTIN

(Continuare în pagina 7)

EUSEBIU CAMILAR

IN MEMORIAM

ÎNCEPUT DE TOAMNĂ

Prin moartea lui Eusebiu Camilar literatura română contemporană pierde un scriitor de prestigiu, un experimentat şi înzestrat artist al cuvîntului, un entuziast şi harnic participant la opera cultural-educativă din patria noastră. Profesiunea mea de critic ar lăsa să se subînţeleagă sarcina pe care o am în cazul de faţă: să mă limitez la înşiruirea de opere, la catalogarea caracteristicelor artistice. Nu le pot însă rupe pe toate acestea de omul Eusebiu Camilar, de profilul existenţei sale, cu care comunicau subteran şi ritmau armonios.

În clipa cînd am aflat zguduitoarea veste a morţii sale neaşteptate, mi-am amintit de un ciclu de versuri publicat cu aproape un an în urmă în *Luceafărul*. Prefigurîndu-şi moartea, acest anotimp rece, definitiv, la care nu poate să nu mediteze fiecare dintre noi, el scria: „Şi mie-mi vine toamna? O, cum n-aş fi crezut, / Dar se aude-n frunze un clopot nevăzut... / Palorile acestea să le mai văd nu pot. Acelaşi soare piere şi-nvie peste tot".

(„Început de toamnă")

Ideea conţinutului în ultimul vers („Acelaşi soare piere şi-nvie peste tot") era reluată, amplificată apoi în poezia „Stele căzătoare" — presentiment straniu sau simplă întîmplare? — în care la pragul nefiinţei scriitorul îşi găsea consolare în spectacolul etern şi firesc al mişcării formelor vieţii, în identificarea cu icoanele superbe ale naturii patriei sale, ale pămîntului strămoşesc pe care, de atîtea ori, cu sensibilitate şi real meşteşug le-a cîntat în cărţile sale. Îmi place să descopăr aici una din componentele structurii sale sufleteşti care ţinea de sfiiciunea şi discreţia sa personală, chiar de o voită şi ceremonioasă diminuare a propriei persoane. Deseori, în discuţiile publice, în scrierile sale, în confesiunile particulare, Eusebiu Camilar avea obiceiul de a se prezenta pe sine însuşi ca „un modest

Al. OPREA

(Continuare în pagina 7)

BĂDIŢA SEBI

Am văzut odată un om atît de bătrîn încît şi în faţa lui Matusalem el ar fi părut un unchiaş. Avea cam cu o întreagă tinereţe peste o sută de ani şi amintirile sale urcau parcă dintr-o vreme de baladă şi basm, cînd istoria încă se mai scria cu baltagul, cu tunul de cireş şi cu cerneala de chinoroz. Întrebîndu-l cum i s-a părut viaţa, bătrînul pe care l-aş fi crezut tare plictisit de ea, a dat acest răspuns de mirare:

— Ca şi cum aş fi trecut pragul din casă în tindă...

Pe acest bătrîn l-am cunoscut prin anul 1946, într-un sat de munte, căruia i se zicea mi se pare — Bisoca. Eram pe-atunci redactor la ziarul „Frontul plugarilor", învăţăcel la un colţ de masă pătată cu cerneală, la care lucra şi bădiţa Sebi, bădiţa Eusebiu Camilar. Am ucenicit în multe redacţii, iar în cîteva din ele în tovărăşia lui Eusebiu Camilar (la „Scînteia satelor", „Vestea satelor", şi la „Gazeta literară"), dar iată pot spune cu mîna pe inimă, că rareori mi-a fost dat să cunosc un alt scriitor în sufletul căruia să se fi întîlnit într-un buchet atît de delicat sentimentul prieteniei literare, al respectului faţă de truda artistică a colegilor, sentimentul modestiei şi, dacă se poate spune aşa, sentimentul unei mari şi puternice hărnicii. La cincizeci şi cinci de ani observăm surprinşi că a lăsat viitorimii nu un oarecare raft de compuneri, ci o operă masivă şi de o valoare pe care abia de aci înainte critica va trebui s-o măsoare în toată amploarea ei. Eusebiu Camilar, asemeni marilor meşteri, a avut temeritatea a lucra în durată la un monument căruia abia acum îi zărim liniile de clasicism. A iubit cu atîta nesaţ tezaurul artei populare, a fost atît de sincer pătruns de geniul artistic al poporului, încît nu de puţine ori în profesiile sale de credinţă abia îndrăznea a se numi pe sine ucenicul cel mai din urmă al neîntrecutului meşter care a născocit versul Mioriţei şi vorbele

Petru VINTILĂ

(Continuare în pagina 7)

CĂRȚI PENTRU COPII

FLORIN MUGUR: Unde e Orașul de Argint

Orașul de Argint este o localitate romantică pentru uzul copiilor. Străzile sale se numesc Bună Dimineața, Vacanța Mare, Stan și Bran, la spălătoria chimică lucrează Albă ca Zăpada și cei șapte pitici, baloanele, bicicletele, minunile circului abundă iar „copiii-nvață / Și se joacă. / Nu plîng / Și nu se ceartă / Și nu mint". Demult, pe-aici „era un cîmp uscat, de buruieni. / Cu fața-ncremenită și bătrînă", astăzi, Orașul de Argint împlinind, ca și mulți dintre locuitorii săi, vîrsta de zece ani. Scrisorile unuia dintre ei — acesta este procedeul ales de autor pentru a prezenta așezarea — sînt, de fapt, un portret liric în versuri al orașului. Descrierile vor fi un puternic stimulent pentru imaginația infantilă : „Clădirile-s vopsite în albastru", aflăm „cîte-un balon la fiece terasă", „...în fața fiecărei case, / E-un coș cu mingi de fotbal. / Cîte vrei !", iar pe strada Stan și Bran „...pe fruntea fiecărei case, / Stă însemnat cu cretă : / Cinema". Autorul scrisorilor vorbește despre blocul turn care s-a înălțat în două săptămîni, despre cei care muncesc în Orașul de Argint, despre circ, stadion, despre nopțile și diminețile orașului, despre anotimpurile lui. E un oraș frumos — cam prea frumos, poate... — în care realul și imaginarul se întrețes, rezultatul fiind o foarte colorată imagine a unei localități în același timp existentă și inexistentă.

Principala calitate a cărții mi se pare a fi tonul. E liric, duios, cald, transmite bucurie și dragoste. La urma urmelor, Orașul de Argint este un decor în care evoluează locuitorii săi de-o șchioapă, pe care poetul îi iubește.

„Dormeam, visînd povești..." sună începutul unei scrisori. Frumos, dar, din păcate, în cartea nu prea mare a lui Florin Mugur verbele „a dormi" și „a visa" se conjugă — am avut păcătoasa curiozitate să număr ! — de 19 de ori. (Pînă și „Cine minte", ne spune Florin Mugur, „Visează minciuni"...) E singura obiecție pe care o ridic după mai mult decît agreabila plimbare prin Orașul de Argint.

EMILIA CĂLDĂRARU: Rîdea mesteacănul

Autoarea are o certă vocație de moralistă — în accepția bună a cuvîntului — iar cele 14 schițe care alcătuiesc culegerea sînt explorări în universul etic al copiilor. În linii mari, putem vorbi despre o unică tehnică potrivit căreia sînt construite mai toate : un copil, de regulă un băiat, se află în fața unei probleme de conștiință. Rezolvarea ei este însuși materialul narat. Ceea ce este important, e faptul că eroul iese îmbogățit sufletește din experiență, el descoperă, uneori dureros, valorile perene : solidaritatea umană (*Pînza de păianjen*), cinstea (*Mapa cu desene*), prietenia (*Rîdea mesteacănul*), munca (*De mîine... lucrăm împreună*). Cu toate că adresa educativă a volumului este evidentă — eram tentat să spun: „în ciuda faptului că..." —, ținuta sa artistică nu suferă. Respiră din toate paginile cărții un aer de veridicitate care face din ceea ce ar putea să fie, sub un condei neînzestrat, doar o aridă teză pedagogică, o bucată literară.

Autoarea se apleacă plină de înțelegere asupra complicatelor probleme pe care viața le ridică în fața eroilor. Sînt poate, unele, neînsemnate, dar ea știe că în viața copiilor totul este important. Sensibilitatea acută a vîrstei găsește un interpret delicat, plin de atenție. Un lirism de bună calitate trece prin paginile unor schițe care nu întîmplător sînt printre cele mai bune din volum : *Amintirile verii*, *Florile*, *Știma apelor*, și, în special, *Rîdea mesteacănul*. În aceasta din urmă, autoarea înscrie atent și primele semne, abia deslușite, ale viitorului : băiatul și fata vor fi bărbatul și femeia. De altfel, autoarea sugerează cu discreție, permanent, că eroii vor fi, după ani, oameni, bogați, frumoși, contextul social fiind o garanție desăvîrșită a acestei evoluții.

Dacă în cazul eroilor principali scriitoarea reușește să dezvăluie caractere complexe, bine fixate în vîrstă, nu același lucru se întîmplă cu unii dintre eroii secundari. Mai cu seamă din pricina expedierii la o singură trăsătură de caracter, ei par niște copii micșorate ale unor maturi (de pildă, Virgil din *Rîdea mesteacănul*, un matur fanfaron și cinic, redus la scară).

Original, volumul Emiliei Căldăraru ne invită să așteptăm cu sporit interes viitoarele sale scrieri.

M. SÎNTIMBREANU: Recreația mare

Cît de bine se vede că Mircea Sîntimbreanu este profesor ! În *Recreația mare*, el dresează un inventar amănunțit al tuturor păcatelor ce se pot comite în bănci (nu în recreația mare ci în timpul orelor), văzute de aproape, foarte de aproape, așa cum numai elevul sau dascălul le pot ști. Schițele sînt crochiuri alerte pline de un umor nedisimulat, din care aflăm că : Todiriță se mulțumește cu explicațiile din clasă, Mihai e tocilar, cutare copiază, cutare scrie bilețele în oră, Tudorel e un miorlăit, Griguță un aiurit, Tăsică un superficial ș.a.m.d., ș.a.m.d. Dar nu asta e important. Autorul nardi are o dezinvoltură rară iar schițele un aer de copie de pe natură care cuceresc. Înscriindu-se în linia rodnică a autorilor de „momente", adaptînd genul la cerințele literaturii pentru copii, Mircea Sîntimbreanu a scris o carte de o evidentă prospețime îmbogățind sensibil aria și modalitățile literaturii pentru cei mici.

Scriitorului îi reușesc cu preponderență acele bucăți în care nu a ținut cu orice preț să demonstreze ceva, fixările, din cîteva linii, ale unor întîmplări. Atunci uită că este profesor. Cînd își aduce aminte — din fericire destul de rar — ne servește o istorioară morală, cu morală, cam plictisitoare (*Se caută o greșeală !*, *Jocul culorilor*, *Scrisoare...*). Însă, cum spuneam, acestea sînt rare, cele mai multe dintre schițele culegerii fiind izbutite.

Meritoriu este faptul că poznele și micile defecte de caracter ale eroilor, deși întinse pe 200 de pagini, nu concurează cu nici un chip pentru a oferi o imagine deformată a vieții în esență „altfel" a copiilor. În primul rînd pentru că mediul în care acționează ei este intens pozitiv, iar apoi pentru că autorul, semnalîndu-le, nu face nici o clipă greșeala de a le acorda o greutate mai mare decît o au în realitate : năzdrăvănii.

Cu acest volum, Mircea Sîntimbreanu a demonstrat admirabil toate virtuțile sale.

ELENA DRAGOȘ: Cireșul

Elena Dragoș, scrie poezie politică pentru copii. Cînd spunem „poezie politică" ne gîndim la Eluard, la Maiakovski, la Arghezi și surprindem dificultatea restrîngerii conceptului prin conferirea unei adrese precise : cei mici. Și totuși... Alături de alți confrați, Elena Dragoș încearcă și reușește să scrie o carte de versuri frumoase, să realizeze ceea ce și-a promis.

Tematica este ușor de descifrat chiar și după titluri : *Țara noastră*, *Steag al clasei muncitoare*, *Trec pionierii*, *1 Mai* ș.a. Adresîndu-se celor mai mici dintre copii, cei care acum abia rîvnesc să fie pionieri, versurile sînt scrise cursiv, cu un vocabular intenționat restrîns (nu însă și cenușiu sau sărac), au o cadență care le face ușor memorabile. Căci — trebuie spus — unul din rosturile cărții se pare a fi și acela de a oferi părinților și educatorilor material pentru serbări etc..

Poeta nu uzează de metaforă— un merit, atunci cînd e vorba de literatura pentru copii. Dar copiii nu sînt înstrăinați de poezie, imaginația și sensibilitatea lor fiind continuu solicitate de toate elementele poeziilor. În general, autoarea spune în două-trei strofe cele două-trei note esențiale ale temei, filtrîndu-le în așa fel încît ele să fie receptate integral de către micul cititor (...sau ascultător !) căruia i se adresează. Pare greu să-i spui unui copil de 3—4 ani ce înseamnă partidul, dar dacă îi reamintești timpul petrecut la mare și la munte, iar apoi îi arăți că „Partidul nostru se gîndește / și la cei mari și la cei mici / și vrea să fie toți copiii / frumoși și veseli și voinici", poți considera că ți-ai atins scopul. Deocamdată, copilul știe că partidul este cel care se îngrijește de copilăria sa.

Cireșul este, fără îndoială, o reușită.

G.-R. CHIROVICI

Alb negru

O EXPLICAȚIE

Fiind în concediu, am aflat tîrziu atît de recenzia tov. Mircea Tomuș din Steaua nr. 6 a cursului meu intitulat (de către Editura Didactică ! !) foarte pretențios, Istoria literaturii române, 1900—1918 (întrucît face parte dintr-o serie de cursuri), cît și de nota de răspuns a lui Nicolae Manolescu din Gazeta literară nr. 33 (696), 12.VIII a. c. Aș fi preferat să nu se fi răspuns și în orice caz să n-o fi făcut N. Manolescu, știute fiind relațiile de atît de strînsă prietenie dintre noi.

Cît privește conținutul însuși al obiecțiilor aduse de tov. Mircea Tomuș, mă simt dator cu o explicație. Cele două volume constituind materia unui curs și nimic altceva, originalitatea autorului este fatal limitată de caracterul didactic (necesar) al expunerii. A-ți formula prea tranșant punctele de vedere personale (pe care cine știe să citească le detectează...) într-un curs sau manual nu e indicat. Profesorul e chemat să expună studenților cît mai obiectiv datele problemei, astfel încît aceștia să-și poată forma în deplină libertate a spiritului păreri proprii. Un curs nu-i o carte de critică literară ! Pe de altă parte programa analitică, te constrînge să te ocupi și de autori cu care n-ai nici o afinitate. Paragrafele consacrate acestora (cazul lui Panait Cerna, mai ales, în cursul meu) ajung să fie, aproape fatal, mai uscate, dacă nu vrei să-ți exerciți verva critică pe seama unor scriitori către care tineretul trebuie îndrumat cu onestitate. Nici tov. Tomuș, nici (mai ales) alți comentatori (de ex. cronicarul literar al revistei Ramuri, Mihai Ungheanu) nu au impresia că ariditatea ar caracteriza părți întinse din curs. Neglijențele stilistice, formulările inexpresive, semnalate, sînt mai mult decît regretabile. Ele se datorează, cel puțin în parte, faptului că, așa cum a apărut, cursul este textul revăzut al unei stenograme luate chiar în sălile Facultății. Îmi place, totuși, să cred că ele nu abundă. Dacă voi fi pus cîndva în situația de a relua lucrarea (în nici un caz pentru Editura Didactică !), îi voi da o cu totul altă structură și altă înfățișare stilistică, de eseu, ținînd seama și de observațiile celor ce au binevoit s-o recenzeze în actuala ei formă.

Observațiile de ordin teoretic ale tov. Mircea Tomuș (cea asupra noțiunii de „temă", de ex.) pretind discuții mai largi. Iar tonul cronicii d-sale putea fi mai degajat, mai puțin alarmant. Dar tovarășul Tomuș e tînăr...

D. MICU

● Foarte judicios articolul *Metoda statistică în cercetările de stilistică, de critică și istorie literară* din *Iașul literar*, 6, 1965. Prezentînd mai întîi cele mai noi realizări în domeniul „posibilității de cercetare a stilului cu ajutorul metodelor matematice și în special a statisticii lingvistice", autorul, Al. Andriescu, se ridică apoi, pe bună dreptate, împotriva absolutizării rezultatelor în cercetările efectuate cu aceste metode. Supunînd criticii cercetările întreprinse de un colectiv cu privire la paternitatea *Cîntării României*, Al. Andriescu își exprimă îndoiala în ceea ce privește concluziile la care s-a ajuns.

● Nu avem nimic de obiectat paginilor intitulate *Filosofie* (sic !) și *lirism* semnate de Radu Negru în același număr al revistei. Nu înțelegem însă, cum de această *bună* teză la Istoria literaturii române (cl. a XI-a) s-a publicat. Să fi ajuns la o atît de mare ananghie sectorul de critică al revistei ? Judecînd după alte materiale, — nu. Atunci ?

● Două cronici literare — la Nichita Stănescu și Ilie Constantin — semnează Lucian Dumbravă în *Iașul literar*, nr. 6, 1965. Dacă în prima, cea dedicată volumului *Dreptul la timp*, autorul, deși surprinde unele caracteristici ale poeziei lui Nichita Stănescu, nu reușește, totuși, să sesizeze în profunzime climatul operei analizate, în cea de a doua ne oferă o judicioasă și exactă imagine a volumului.

● Semnalăm apariția în paginile *Iașului literar*, nr. 6/1965 a uneia dintre cele mai substanțiale cronici închinate pictorului Ion Țuculescu. George Popa, semnatarul ei, neuitînd că scrie pentru o revistă literară face și dese referiri la marile nume din literatura română și universală, notează inedite „corespondențe" adăugînd astfel un nou fascicol luminii în care este astăzi scăldată creația pictorului.

● Tot aici avem prilejul să citim un scurt dar substanțial eseu *Absurd și anti-absurd în teatrul lui Camus* de *Lidia Bote*. Bună cunoscătoare a operei dramatice a autorului *Ciumei*, Lidia Bote urmărește (explicit) să definească liniile directoare ale creației analizate și să traseze limitele ei pe de-o parte, iar pe de alta (implicit) să ofere o interpretare acceptabilă pentru noi a gîndirii lui Camus. Chiar dacă nu putem fi întotdeauna de acord cu concluziile implicite ale eseului, reținem, în orice caz buna cunoaștere a operei și gîndirii camus-iene, seriozitatea și eleganța expunerii.

G.-R.C.

„Mă numesc Matei Dobrescu și sînt fiul unui odios chestor de poliție, am putred pînă în măduva oaselor, care m-a educat în spiritul ideilor sale.. Tovarăși, uitați-vă la mine ! Și eu sînt putred, dar vreau să mă transform, tovarăși, să fiu de folos societății. Aici, în fața voastră mă angajez să pun capăt desfrîului... Nu-i așa că sună frumos ? Am rostit lecția asta de cîte ori a fost nevoie, și a fost !..."

Autoprezentarea cinică a personajului ne scutește de obișnuita relatare a subiectului ultimei nuvele publicate de N. Țic în Luceafărul. Specializat, sub îndrumarea atentă a unei mătuși în cucerirea femeilor M. D. e un întreținut, elegant, fermecător, și imaginativ în dragoste. Pentru el femeile devin unelte de muncă plăcută și odihnitoare, ce-i asigură confortul unei vieți lipsite de răspunderi sociale. Doamna Vlaicu, punct de întîlnire între el și autor, cedează micilor ei bovarisme (pictură, muzică, aventură) și părăsește 10 ani de căsnicie liniștită și sigură pentru a-l urma pe M. D. Dar acesta o „trădează" în ultima clipă, părăsind-o ca pe o scenă pe care el, actorul, a jucat în fața celuilalt, o tragicomedie oarecare. Intriga ar fi ușor bulevardieră, dacă în subtext n-am avea revelația unei idei morale de mare actualitate. Trecînd din lipsă de spațiu peste celelalte implicații ale nuvelei în discuție, subliniem realizarea artistică a „tipului" ca atare și încadrarea lui în contextul social contemporan.

● Al doilea Festival de muzică ușoară de la Mamaia : minunat teatru în aer liber, minunat public, minunată lună ! 27 de cîntece intrate în concurs în urma unei preselecții mai mult sau mai puțin severe, ajutate de străduințele admirabile ale interpreților. Avem într-adevăr o școală românească de muzică ușoară, elevi sîrguincioși, cîțiva profesori meritoși, compozitori notorii ca : V. Veselovschi, Radu Șerban, Temistocle Popa, etc. Festivalul s-a terminat, s-au împărțit premiile (cîte premii !) unele au confirmat aplauzele noastre, altele ne-au surprins. Nu negăm meritele nimănui dar nu putem considera declarațiile (de felul celor făcute în fața telespectatorilor) despre a pretinsă supremație în genul respectiv, decît ca o izbutită încercare de a termina printr-o glumă un festival. De ce să nu recunoaștem cinstit : ne străduim, ambiționăm, dar textele (de cele mai multe ori) sau melodiile decepționează, uneori, un public, cu drept cuvînt exigent. Nu ye-ye la Paris și imediat „e-e" la București :

cine e, cine, e-e-e-e-
Pepene, pepene, e-e-e-e-
Vine cine, cine, cine vine, e-e-e-e-
Inima în piept la mine e, e ceva !

Sau : Veniți la twist copii.
Să culegem mure,
Ce bine e-n pădure.
Tu de ce nu vii ?

Am dat aceste exemple ad-hoc nu numai pentru a reprezenta un anume tip de „creație originală" ci și pentru a lua în discuție textele ultimelor cîntece de la Festival. Textul și dragostea. Să-ncepem invers : dragostea. Ne bucură că am audiat atîtea cîntece dedicate iubirii. Dar nu e prea mult ? Mai crede cineva că tinerii care stau pe bănci „mînă-n mînă, ochi în ochi și gură-n gură" sînt azi, mai mult ca ieri, amenințați de plictis ? De ce atunci atîtea cuvinte uzate ca : „stele", „zori", „primăveri", „luni", „visuri", „arcușuri". Nimeni n-ar îndrăzni altfel decît glumind să-i șoptească „ei" că are ochii „ca două picături de ploaie ce bat în geam, ce bat în geam", după ce minunatul creator de frumusețe, poporul, are între comorile lui versuri ca acestea : „două aripi negre / sprîncenele negre / obrăjorii ei / ca doi bujorei".

Singurele încercări de inspirație folclorică „Mureșanca" și „Dorule" ne-au plăcut, reușind să ne facă să uităm cîntecul de tristă memorie de anul trecut cu „învîrtecușu — învîrtecușuu". Perseverînd pe această cale, atît compozitorii, cît și textierii nu vor avea decît să se bucure împreună cu noi de succese și aplauze. Așadar, „mii de cîntece s-au scris despre lună"..., așteptăm de-acum încolo însă și altele, nu neapărat fără, dar mai strălucitoare și care să readucă în Mamaia Marele Premiu

● Ca să fim înțeleși cît de cît de cei care au reușit să nu înțeleagă atîția ani ce vrem de la ei, vom apela de la bun început la ceea ce se „vede" într-un cîntec. Pentru aceasta vom folosi textele și textierii în paralel, ca în edițiile bilingve, pentru a nu pierde cumva vreun sens major la care autorul sau textul ține foarte mult. Să analizăm, fără o ordine anume „Cînt de dragul cui mi-e drag" de Aurel Giroveanu, versuri de Harry Negrin. Cităm :

„Cînt de dragul cui mi-e drag
Și fac vioară din zefir
Și fac arcuș din trandafir
Ca somnul să te prindă-n prag
Cînt de dragul cui mi-e drag.

De ce cînți ? De drag. Și ce faci pentru asta ? Și fac vioară. Din ce ? Din zefir (!) pentru că adie (!). Și ce mai faci ? Și fac arcuș. Din ce ? Din trandafir (!) pentru că miroase (!) Și de ce faci atîtea ? Ca somnul să te prindă-n prag (? !) De ce în prag (? !) Ca să te văd, ca să te duc pe brațe, sau pentru că tu nu poți adormi în altă parte a versului. Frumos. Numai că mi se pare absurd să rupi frumusețe de zefir cu spinii unui trandafir, cînd poți invers, să faci vioară din trandafir și arcuș din zefir. Mai ales că metafora ar fi „mers" mai bine, pentru că zefirul se „mișcă" mai mult decît trandafirul, care nu se mișcă deloc. În sfîrșit, treaba ta, iubitule, mai departe :

„Pentru tine am 7 note line,
Le au și alții dar nu le spun
ca mine,
Ca îndrăgostiții visători.
Eu cînt de dorul cui mi-e dor.
De dor, eu cînt de dorul cui
mi-e dor.
Și număr stelele tăcut,
Greșesc și-o iau de la-nceput,
Nu mult, doar pîn-la primii zori
Cînt de dorul cui mi-e dor !

Deci pentru cine cînți ? Pentru tine, amorașule. De ce ? De dor. Cu ce ? Cu 7 note line ce nu sînt ale mele, dar pe care eu le „spun" grozav ! Cum le spui ? Ca-ndrăgostiții ? Cum cîntă ei ? Nu știu, dar frumos. De ce ești „visător" ? Pentru „dor" rimat cu „tor" (!) Și ce mai faci ca să mai dureze ? Număr stelele. Cum ? Tăcut. Cît ? Nu mult (cu umor), mă culc totuși. Cînd ? În ai doilea zori (!), după primii, pentru lungime „zori" pentru „dor" (!) Nu pentru mine ? Pentru tine ? ! Pleacă, oh, cointeresatule, o să simți tu mîine „regretul ce vine" că n-ai știut..."

Dar cu ultimele cuvinte ale „ei" intrăm în alt text la fel de „lăudabil" asupra căruia vom reveni

IULIAN NEACȘU

● Ar fi extrem de utilă legiferarea erratelor ; în felul acesta unele reviste ar deveni perfect lizibile. Greșelile de tipar încurcă în așa fel treburile încît dau naștere la nedumeriri care țin mai mult de pregătirea elementară decît de neatenție. Iată cîteva recente dezacorduri, „operă", probabil, a corectorului revistei Cinema nr. 7/1965.

În interviul pe care poetul Gheorghe Tomozei îl ia prozatorului Eugen Barbu, la pagina 17, se spune textual : 1. „Cred că fără scriitori adevărați nu se poate face filme bune..." 2. „—Numărul filmelor care tratează probleme contemporane rămîn îngrijortător de mic".

În interviul cu regizorul Lucian Pintilie, la pag. 19, întîlnim, trecînd peste altele, o propoziție cu o „linie gramaticală barbară" cum ar fi spus G. Călinescu : „Italienii de exemplu elaborează cîte 3—4 autori la cîte un scenariu". Propoziția s-ar putea corecta : „La italieni, de exemplu, colaborează cîte 3—4 autori la un scenariu".

Cu o erată completă revista Cinema și-ar mări paginile de la 32 la 33

Popas în parcul din Tîrgu-Jiu
Fotografia DAN GRIGORESCU

● Colecția Cartea ostașului, a Editurii Militare, a ajuns la nr. 40 : este un moment de bilanț editorial și în același timp un prilej pentru clarificarea drumului de urmat. Critica literară n-a discutat decît întîmplător profilul colecției, în cadrul unor recenzii la cîteva volume apărute. Realizările ca și scăderile acestei suite de titluri nu depind numai de o strictă selecționare tematică. Editura a tipărit aici lucrări variate, de la clasici pînă la contemporani, ca „Povestirile din război" ale lui Mihail Sadoveanu, „Pămîntul zimbrului" de Eusebiu Camilar, „La cumpăna nopții" de Ion Grecea sau „Cei patruzeci și cinci" (nuvelă) de Petru Vintilă, ca să amintim numai cîteva puncte bibliografice recente.

În mare, colecția este literară și urmărește un scop instructiv-educativ. Selecționarea materialelor se face în genere după criteriul tematic și uneori după necesități obiective legate de lectura ostașilor. Un merit al colecției este faptul că nu s-a postat pe poziția ultimei rezistențe reducînd totul la un nivel de popularizare absolut. Ostașii au putut citi cărți de indiscutabilă valoare literară în culegerile de versuri ale lui Victor Tulbure și Nicolae Tăutu ca și cele de proză semnate de Lucian Dumitrescu, Laurențiu Fulga, Radu Teodoru etc. În planul apropiat de apariții se înscrie o carte deosebită și anume Trei nuvele de George Călinescu („Iubita" lui N. Bălcescu, Catina Damnatul, Noi vrem pămînt) cu o prezentare de Alexandru Piru.

Varietatea tematică a colecției este evidențiată și de lucrările folclorice ca acea antologie de Balade eroice populare îngrijită de Gh. Bulgăr (în pregătire).

„Cartea ostașului" e un fel de bibliotecă pentru toți cu o destinație specială și cu o remarcabilă circulație (în privința tirajului). Ne-am îngăduit însă cu prilejul acestui bilanț să facem Editurii militare și cîteva sugestii : o modernizare a copertei, inițierea unor antologii care să cuprindă materiale cu subiect militar din literatura universală, publicarea unor lucrări, eventual culegeri, din creația cercurilor literare ale ostașilor.

EMIL MANU

SĂPTĂMÎNA EDITORIALĂ

— **Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.** Editura Politică.

— **Constituția Republicii Socialiste România**, Editura Politică.

NICOLAE CEAUȘESCU : Raport cu privire la proiectul de Constituție a Republicii Socialiste România, Editura Politică.

POEZIE

ȘT. O. IOSIF, „Versuri originale și tălmăciri", ediție îngrijită și prefațată de Ion Roman, colecția B.P.T., E.P.L.

V. ALECSANDRI, „Poezii populare ale românilor", 2 volume. Ediția (îngrijită, studiu introductiv, note și variante de Gh. Vrabie) a apărut la Editura pentru literatură.

PROZA

ISAAK BABEL : Armata de cavalerie, nuvele traduse de Victor Kernbach și prefațate de M. Novicov, E.L.U.

THEODOR CONSTANTIN : Căpitanul de cursă lungă, roman apărut în colecția „Aventura", Editura Tineretului.

LIVIU REBREANU : Golanii, Calvarul, Ciuleandra. Trei volume de nuvele apărute în colecția B.P.T., Editura pentru literatură.

ȘTIINȚA

A. NIRI, Istoricul unui tratat înrobitor, prezentare amplă a tratatului economic româno-german din martie 1939, în colecția „Pagini din istoria patriei", Ed. Științifică.

— **Tratamentul complex al cancerului**, sub redacția lui O. Costăchel și V. Bunescu, Editura Medicală.

— **Teoria jocurilor** de George Cincu, Marius Iosifescu și Radu Theodorescu, editată de Societatea de științe matematice din România.

CALEIDOSCOP

În cadrul manifestărilor organizate cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la moartea lui V. Alecsandri sînt în curs de organizare două expoziții comemorative la Iași și la Cluj.

— Va apare în E.P.L. G. Călinescu „Opere" vol. I — și II (*Cartea nunții* și *Poezii*).. Aceeași editură a publicat *Versuri* de B Fundoianu.

— Radiodifuziunea va prezenta zilnic între 10 și 15 septembrie cîte o emisiune închinată lui V. Alecsandri. Reținem : 12 septembrie „Despot Vodă", 14 septembrie „Fîntîna Blanduziei", cu G. Vraca, „Cîntecele comice", și „Chirița în provincie" cu Miluță Gheorghiu.

Editura Meridiane pregătește o monografie *V. Alecsandri* în limba franceză pentru 1966.

— Teatrul Național va reprezenta la începutul stagiunii o piesă „V. Alecsandri" de Mircea Ștefănescu.

De curînd Muzeul de Artă a achiziționat 136 de opere de artă. Printre acestea, amintim cîteva, de o valoare deosebită : N. Grigorescu — *Portret de fată*, Gh. Tătărescu — *Portret de femeie*, Luchian — *Portret de femeie* —, un manuscris grecesc din sec. XIV.

Pentru luna octombrie se anunță o retrospectivă Maxy, organizată de Galeriile naționale de artă, ce va cuprinde lucrările cunoscute cît și necunoscute încă, ale pictorului.

În colecția „Aventura" editată de Ed. Tineretului, vor apare în septembrie : *Cărțile Horodiței* — roman de V. Em. Galan și *Salcia supărată* de Ștefan Luca.

Alte titluri ce urmează să apară în colecția B.P.T. :

— *Omul de aur* (3 volume) de Jokai Mor în traducerea lui Noran Sever.

— *Electra* — *Oedip Rege* (teatru) — *Sofocle* (2 vol.) sub îngrijirea lui George Fotino, prefață de Dimitrie Marmeliuc.

— *Craii de curte veche* — a lui Matei Caragiale, text îngrijit și prefațat de Perpessicius..

— Nr. 300 al B.P.T. va fi *Bel Ami* de Maupassant, tradus de Radu Malcoci și prefațat de Modest Morariu.

În Editura Meridiane urmează să apară în col. Biblioteca cinefilului *Eisenstein*, monografie semnată de Ana Maria Narti și *Momente din trecutul filmului românesc* de I. Cantacuzino — *Rembrandt* — de Eugen Schileru, în colecția „Mari artiști universali", Editura Meridiane, monografie așteptată cu nerăbdare de iubitorii artei marelui flamand.

— Revista „Gazeta Matematică" sărbătorește anul acesta 70 de ani de apariție neîntreruptă (1895 — 1965).

— Poetul Ilie Constantin a predat E.P.L. ultimul său volum de versuri cu titlul provizoriu de „Călătorul necesar", volum ce însumează în afara poeziilor publicate în ultima vreme și altele inedite.

Manuscrisele încredințate redacției nu se restituie.

Autorii ale căror materiale sînt acceptate vor fi înștiințați în scris la adresa indicată, lucrările urmînd să apară, potrivit necesităților redacționale, în termen de trei luni.

Manuscrisele care nu primesc confirmare în decurs de o lună se consideră respinse.

cronica literară

t. g. maiorescu: „pași peste ape"

Sînt poeți cărora obiectul de inspirație li se revelă aruncînd o simplă privire în jur. În căutarea lui alții înconjură lumea. Din punct de vedere al contemplației estetice este desigur indiferent dacă, pentru a culege fructul de aur al operei perfecte, poetul a schițat un pas grațios sau și-a rănit piciorul străbătînd continente. Uneori astfel de expediții lirice cu itinerar magelanic ajung la capătul lor fără a izbuti să dovedească însă sfericitatea frumuseții pămîntului. Volumul de poeme (E.P.L., 1965) al lui Toma George Maiorescu, Pași peste ape e un fel de jurnal de bord al unei lungi călătorii. Etapele mai importante : Bosforul, Anatolia, Sicilia, Gibraltarul, America de Sud. Feeric și imens circuit planetar. Dar ce imagine a lui oferă cartea lui T. G. Maiorescu ? Bosforul e cețos, Anatolia — lipsită de farmec, ținutul incașilor — vag. Valurile azurii își joacă în van reflexele, platoul Anatoliei — for islamic — își înalță în zadar minaretele și strigătele rituale ale imamilor, sentimentul raselor antice, cu sorgintea învăluită în mister, a vegetațiilor luxuriante și a marilor fluvii nu se transmite călătorului. Corabia sa plutind pe toate mările pămîntului n-a dat vreodată peste țara minunilor căutată avid. Paradoxul e că naviga totuși mereu de-a lungul țărmurilor ei.

Într-o nuvelă a lui D. R. Popescu, eroul, privind un cîmp vid imaginează priveliști mirifice ; autorul volumului Pași peste ape colindă ținuturi exotice, contemplă peisaje fabuloase, dar nu poate înfățișa în tablourile sale decît o tristă monocromie. T. G. Maiorescu cunoaște în această carte chinul lui Tantal. Evocarea Anatoliei se asociază în mod firesc cu numele poetului comunist de mare talent Nazim Hikmet. Spiritul lui, reîntors postum din exil, pare să cutreiere văzduhul patriei iubite. Elogiul adresat acestui strălucit vizir al poeziei turcești contemporane este însă plat, cu mult mai prejos de intenția nobilă din care a purces : „Din suferință și încredere au izbucnit / cîntecele tale — flăcări topind ghiața de oțel a cazematelor". Iată o comparație (cîntec-flacără) — reprezentativă pentru posibilitățile de invențiune metaforică ale autorului — care ne proiectează dintr-o dată în cuaternarul evoluției poetice. E adevărat, întîlnim pe alocuri încercări împinse mai aproape de linia împlinirii (Lahavlé) sau atingînd-o în tangențe efemere (Via Butera). Imaginea copiilor jucîndu-se în curtea de piatră, în care „a tăcut havuzul" e încărcată de sugestia ariditășii solare specific siciliene. Cîte un vers („vibrînd parîme trist în acalmia firii") sau cîte o poezie (Masa tăcerii, consacrată lui Brâncuși sau Pe malul rîului) arată că s-ar fi putut face mai mult. Ultima e construită pe ideea bifurcării spiritului activ al omului, încă în faza lui infantilă, în antinomia creație-distrugere, pe paralelismul disproporționat al unor atentate simultane, fiind un protest antiatomic : „Ședeau amîndoi pe malul rîului. / Ochii-cerul. Ciuful-culoarea grîului. / Unul avea în mînă o bucată de lut. / Celălalt o bucată de soc. / Primul fluierînd își meșterea o pasăre de foc. / Al doilea, o praștie, tăcut. / /.../ Pasărea desena pe cer corale de floare. / Un copil ținti cu praștia-n soare. / Se jucau amîndoi, dar nici unul din ei n-a știut / (nici cel ce a fluierat, nici cel tăcut) / că-n aceeași clipă cu piatra, chiar în aceeași clipă, nori de păsări zvîcneau mortal din aripă / și — cenușă fosforescentă / galbenă ca grîul — / cădeau în oceanul / în care se zbuciuma ca o pasăre rănită — / Rîul ". E prea puțin însă pentru un volum și mai ales pentru un ocol în jurul pămîntului. Traseul acestei excursii lirice e fixat de înclinația lui T. G. Maiorescu pentru zone ale realității consacrate estetic, pentru obiecte avînd o puternică preîncărcătură poetică. Predispoziție sau mai degrabă constrîngere. Căci focarele de poezie preexistente sînt vîrtejuri ce absorb implacabil pe cei ce nu au (sau nu au încă) marca unei personalități dominatoare spre a impune, contemplînd universul, un sistem propriu de metafore. O capacitate de transfigurare îndoielnică, aplicată fără rezultat asupra lucrului umil sau domeniului proxim, încearcă iluzia de a se suplini printr-un import masiv de elemente aureolate și prin obsesiuni exotice. Lipsindu-le forța de a construi mituri poetice noi, unii autori de versuri speră să devină intangibili refugiindu-se în templul sacru al unor mituri consacrate. Sub protecția marilor arcade poetice se pune în acest volum și T. G. Maiorescu. El peregrinează prin țările orientului și de-a lungul continentului sud-american, traversează oceanul, adastă la umbra eucalipților, admiră minaretele, amintește de Amon-Ra și de Atlantida scufundată, evocă operele lui Brâncuși (căci ce poate fi mai exotic decît esența fenomenului comun pe care marele sculptor a știut s-o revele ?). Zadarnic. Efectul poetic scontat nu se produce. Căci autorului îi lipsește și emoția și culoarea și pregnanța expresiei. Dacă însemnele poeziei pot fi numai arareori descoperite în Pași peste ape, aparențele și mai cu seamă deficiențele ei pot fi semnalate la tot... pasul. Abstracțiile notate cu majuscule, întrebuințate de cele mai multe ori gratuit, lipsite de o necesară adîncime de cugetare, provoacă la autor gesticulația completă a entuziasmului simulat și a gravității mimate. Voind să impresioneze el reușește doar să epateze („Oceanul. / Indigo / multiplicîndu-te la infinit / pîntec uriaș repetînd / pe scara Intregului / geneza din uter..."), voind să fie original — recurge la extravaganțe grafice. Snobismul unei abuzive terminologii tehnico-științifice, stilul prețios („stînci culcate-n geometria odihnei"), artificialitatea („Sincrotonul a încetat bombardamentul nucleului. / Plugul de lemn se odihnește-n șopron"), nivelul gimnazial al unor exerciții metaforice („faruri clipind cu înțelegere"), lipsa de gust („doarme Sicilia trăgîndu-și pînă la bărbie / plapuma viselor") fac mai amară încă dezamăgirea cititorului înșelat de un titlu de volum frumos. Cuvintele Pași peste ape au rezonanța unei promisiuni de taumaturg. Citim cartea însă fără ca miracolul etern al poeziei să țîșnească vreodată de-a lungul acestei triste călătorii în jurul minunatei noastre lumi.

george dan: „fildeșul negru"

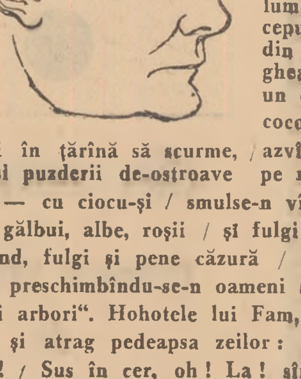

Fildeșul negru (E.P.L., 1965) de George Dan e un poem-fluviu filtrîndu-și necontenit apele prin șiragul dinților sclipitori dezveliți în zîmbet. E o carte al cărei leit-motiv e gama întreagă a rîsului. Geneza însăși — vezi ciclul Creația neagră (după motive de folclor african) — e un joc grațios, un mit luminos, surîzător : „La început era beznă și apă, / cînd din cer coborî un cocoș / între gheare cu un bulgăr uscat — / un cocoș pestrițat în culori /... / cocoșelul simțind gol în gușă, / s-apucă în țărînă să scurme, / azvîrlind de sub unghii pămîntul / și puzderii de-ostroave pe mări... / Negăsind nici o boabă — cu ciocu-și / smulse-n vînt coloratul penaj ; / pene negre, gălbui, albe, roșii / și fulgi verzi, argintii și albaștri / sîngerînd, fulgi și pene căzură / pe uscaturi, pe-alocuri și-n apă, / preschimbîndu-se-n oameni și fiare, / păsărele și pești, flori și arbori". Hohotele lui Fam, întîiul om, se ridică pînă în cer și atrag pedeapsa zeilor : „He-he-hei ! Oh ! La ! Hehe-hei ! / Sus în cer, oh ! La ! sînt trei zei, / dar aici, oh ! La ! stăpîn sînt, / numai eu, oh ! La! pe Pămînt!" Crearea femeii prin cumul de calități și scăderi împrumutate naturii, faunei și florei africane e un basm povestit cu licăriri de umor. Timpul, Știința, Puterea, Voința, Cugetul, Valurile etc. se nasc — idee poetică de mare suavitate — prin vibrații succesive (Copacul raselor). Debarcarea misionarului și apoi a lui Sir Monopolist inaugurează epoca martiriului african („Și-așa, milioane de tineri robuști, africani, / Herculi, Afrodite, Titani — / au ridicat pe umerii lor cariatide / lumile — amîndouă : / Lumea veche și Lumea nouă") și a răscoalelor continue. Pentru a le slăvi e nevoie de talentul epic viguros al vreunui rapsod antic : „Ce Homer de culoare / va pune pe strune / Iliada atîtor popoare / Cu-atîți mînioși Peleani / africani ?". Sclipirea ironică nu s-a stins însă în ochiul africanului. Prin actul eruptiv, eliberator al rîsului el a supraviețuit, ridicîndu-se deasupra vicisitudinilor celei mai cumplite dintre istorii. Voioșia sa e semnul vitalității unei rase, al candorii primare, al supremației etice : „Și-așa, neagra nație, / în ritm de tam-tam-uri și-n șuier de surlă / cu toți sahibii la trîntă — / nepotolita, neagra ei voioșie / și-o joacă / și-o cîntă / veacuri după veacuri, bum ! după calda inimii vibrație, / bum ! de la gurile lui Congo, Nil, Niger, Zambezi, bum ! / spre gurile lui Mississippi, Amazoane, Gange, / Fluviul Galben, Volga și Dunărea — calda inimii vibrație, bum-bum-bum ! din generație, bum-bum-bum ! în generație..." Poemul evocă trupul Africii, răsucit în plin efort al descătușării. „Cînd din torța-n cinci colțuri, torța din mîna lui Lenin — / țîșni lumina pe cinci continente" cele șase sute de seminții africane s-au unit printr-o opțiune comună și categorică : „Nu crucea — macheta !". George Dan manifestă, după cum s-a putut vedea, aceeași preferință exotică și alege, în vederea desfășurării travaliului artistic, zone ale realității în prealabil iradiate poetic. Peisajul, magia, tradițiile, temperamentul african sînt aproape prin ele însele poetice. Volumul relevă însă deopotrivă talentul și meșteșugul autorului (cultivarea rimei ingenioase, rafinate e o dovadă : „Evanghelia-i cerescul gong ! O ! / numai crucea te salvează, Congo !"). Substanțială, contribuția autorului în realizarea efectului liric e totuși secundară. Decisivă e aceea a fondului folcloric african, a elementelor de civilizație exotică. Melodia poetului se aude distinct, e dominată însă de tam-tam-ul instrumentelor de percuție. O elocventă coincidență ne arată că este astfel. Cele mai frumoase fragmente ale poemului (incluse în ciclul I, Creația neagră), sînt tocmai cele inspirate direct — după cum indică însuși scriitorul — din folclorul african. Lirica lui George Dan se dezvoltă în două direcții (exotică și militantă), de altfel convergente. Reușitele cele mai notabile se leagă de prima direcție, cultivată după cum arătam pe un substrat constituit, preexistent. („— Frate Negru, de-abanos, / rîs de fildeș luminos / tare-aș vrea să-ți mai cunosc / patria de basm și mosc, / soare : palmierii-și coc / nuci cu lapte la mijloc / Lună : pete-n umbră ard — / pielea unui leopard ; / Lei, tam-tam-uri, melodii, / dans de fete bitumii !"). Lucruri relevabile oferă și poezia cadențelor agitatorice. Ea nu s-a degajat pe deplin însă de locul comun (satira reprezentanților colonialismului e complet lipsită de originalitate), de simplificările violente (procesul exploatării e prezentat ca o conjurație strict premeditată a unor forțe malefice, pusă la punct pînă în cele mai neînsemnate amănunte,) de pletora termenilor prozaici, neexpresivi.

Sentimentul nostru față de Africa e deosebit de complex. Converg în el admirația pentru tiparul ciclopic al semințiilor negre, seducția unui exotism frenetic, nevoia atîtor firești delimitări. Se statornicește totuși de la o vreme, tot mai mult, în inima „neamului Tubab, neamul alb" simțămîntul unei datorii morale ce trebuie plătită în comun continentului celui mai devastat, razei celei mai oprimate. Ideea cărții Fildeșul negru și interesul cu care e citită pornesc deopotrivă din acest sentiment.

Valeriu CRISTEA

Confruntare — Fotografia GH. VINȚILĂ

DRAGOȘ VICOL

... o mie și o sută de zile... și nopți

Atîtea au fost : o mie și o sută de zile și nopți care au străbătut ere de timp încremenite, adincimi și tăceri de piatră. O mie și o sută de zile și nopți care au parcurs anotimpurile obișnuite ca să inaugureze un nou anotimp în depărtările acestea de munți și păduri albastre de din jos de Toance. Un anotimp al cuprului, al zincului, al piritei, al plumbului, smulse timpului încremenit în ere geologice și dăruit timpului dinamic al socialismului.

Cele o mie și o sută de zile și nopți s-au sfîrșit nu demult, la 24 iunie, cînd a început anotimpul nou, cînd au început altfel de zile și altfel de nopți, cu alte culori și alte pulsații, cu alte rotunjimi și alte incandescențe, pornite într o generoasă revărsare de fluviu mineral spre deltele metamorfozei...

Inainte de cea dintîi zi a celor o mie și o sută, n-au fost decît barăcile geologilor. S-au ivit pe malul Bistriței vuitoare, s-au ivit sus, în pădurile în care boncănesc cerbii atît de dragi lui Sadoveanu, și pustietățile au început a fi tulburate de pași ciudați, de pași febrili, de sunet insistent și răbdător de ciocane sondînd inima muntelui. Totul începea ca într-un poem :

„M-aplec peste inima muntelui să cînt / un cîntec din frunza inimii mele. / Și îmi răspunde timpu-ncremenit / cu lungi ecouri din granit și stele / Și îmi răspund cascadele trecînd / printre păduri adînci de minerale —/ Și-aud magnetic clocotind sub pași / nebănuite constelații de metale...

Cînd aplecat peste inima muntelui, parcă-i descînt / să-și desferice comorile, să le reverse-n soare, / Cerbii ies din luminișuri adulmecînd alt pămînt, / deasupra, vulturi se prefac în funiculare. / Muntele șcapără sub stea / Scapără și inima mea!...“

Pe urmă a venit cea dintîi zi și cea dintîi noapte a celor o mie și o sută.

Pe malurile Bistriței și peste munți, la Ostra, se iviseră obișnuitele așezări muncitorești. Cabane și magazine, cluburi și rețele electrice. Trecînd pe lîngă clădirile începute, în drumul ei spre Bicaz, Bistrița și-a împrumutat oglinzile și apele de argint celor dintîi mineri-tuneliști și celor dintîi constructori pe aceste locuri. In oglinzile Bistriței și-au răcorit obrajii în cea dintîi dimineață brigăzile de tuneliști ai lui Petre Crișan și Nistor Fluture. A fost cea dintîi întîlnire a lor cu rîul acesta de lumină. A doua avea să se petreacă în aceeași zi cînd, curgînd invers, pe albii de înaltă tensiune, de la Bicaz spre Leșul Ursului, Bistrița a filfîit peste umerii lor în cea dintîi pătrundere în timpul încremenit, în subteran. A luminat cele dintîi explozii în stîncă, arcuind un curcubeu electric dinspre malul ei spre văile de dincolo ale Ostrei, și invers, descriind parcă arcul viitorului tunel, cel mai lung tunel din țară, pe care brigăzile tuneliștilor porneau să-l deschidă dinspre soare spre minereu și dinspre minereu spre soare. Brigăzile aveau de călătorit, una în întîmpinarea celeilalte, 900 de zile și nopți, deși le despărțea o distanță de numai 7.000 metri... Dar cîte milioane de ani stăteau încremenite între ele, îngropate în inima adîncă și nestrăbătută a muntelui?...

Și zilele și nopțile au început să se scurgă topindu-se în explozii și în tone de rocă sfărîmată, în flăcări de sudură și cofraje de beton, în huruit de vagoneți, în scrisori duioase și pline de mîndrie trimise soțiilor și iubitelor, în ploi și geruri năprasnice, în febre ale căutărilor, în încordarea calculelor, în îndîrjirea îndrăznelilor. Și a trecut a zecea zi și a zecea noapte, și a trecut a suta zi și a suta noapte... Și cele două drumuri dinspre soare spre minereu și dinspre minereu spre soare au trecut, simultan, peste zece mii de ani-încremenire, peste o sută de mii de ani-încremenire... Și, poate, sub fruntea încordată a drumeților prin ere străvechi, drumeții celor peste 900 de zile și nopți, se împlineau stihurile unei balade :

Străbat poieni de bezne și de tăceri adînci, / ca-n vechi descălecaturi, cu stema pe paftale,/ sub albia bătrînă a Bistriței, sub stînci, / să-ntemeiez voevodate de metale. /' Și trec prin șisturi zile și nopți, alerg mereu / în subterană, lungă și aspră vînătoare: / ajuns în neclintite păduri de minereu / bătrînii arbori să-i retez cu soare. / Să despresor din neguri domnițele din veac, / de veacuri prefăcute-n tăcere și metale, / de moartea-ncremenirii pe rînd să le dezbrac / și să-l închin luminii din noi, Măriei Sale!...

★

A cîta zi sau a cîta noapte să fi fost aceea în care tunelistul cu ochi albaștri, tînărul acesta subțire și tăcut, s-a oprit cîteva clipe din lucru și s-a așezat pe platforma unui vagonet, cu lampa minerească agățată pe piept.

— Ai obosit, Gligore?

— Nu, meștere, n-am obosit... Dar lasă-mă o țîrucă așa...

Ochii albaștri au clipit stînjeniți. Șeful de brigadă a clătinat ușor din cap.

— Bine...

Degetele omului cu ochi albaștri au deschis un buzunar al salopetei. Niște foi albe, mototolite puțin și cu amprente de minereu pe ele au foșnit încet. Și ochii albaștri și-au așternut privirile ușor aburite peste ele. Și inima omului cu ochi albaștri a început a bate parcă mai tare... *„Dragul meu soț, vei ști că sînt tare mîndră că-s soția ta... Au venit ziarele în sat și a venit la mine tovarășul secretar de la partid și mi-a spus pe cum că tu ești cineva acolo la Leșul Ursului. Că scrie despre tine în ziare și mi-a și arătat și am văzut eu cu ochii mei poza și numele tău, și parcă mi-a venit a plînge de bucurie. Am plîns, chiar, ce să fac, dacă am plîns? dar am avut de ce, că tu ai meserie nouă și însemnată, scrie acolo în ziar, și eu știu că ai plecat ca zilier, dar acuma ești cadru în rînd cu lumea, pentru care eu îți mulțumesc, dragul meu soț, și mi-e drag să plîng de bucuria asta. Și am să vin la tine să te văd, să ne pozăm amîndoi, s-aduc poza acasă să o pun pe perete, lîngă oglindă, și lîngă cealaltă din ziar, să o arăt cui o veni pe la noi, și să o vadă și copilul nostru și toți. Și-ți mulțumesc pentru bani, mă miram eu de ce-s mai mulți ca pînă acum; din scrisoarea ta n-am înțeles prea bine ceea ce, pe urmă, mi-a spus tovarășul secretar. Să fii vrednic de înaintarea ta, că mi-ești drag și te iubesc...”*

A cîta zi sau a cîta noapte să fi fost aceea în care tunelistul cu ochi albaștri s-a ridicat de pe vagonet și s-a apropiat de meșter.

— M-ai întrebat dacă am obosit, meștere?... Eu n-am să obosesc niciodată!

Meșterul a tușit să-și alunge nodul ce i se urcase în gîtlej. Citise și el scrisoarea, deși nu văzuse o singură literă din ea...

★

A cîta zi începea în dimineața aceea de august cînd drumul prin inima muntelui se sfîrșea, cînd tuneliștii armau, emoționați, pentru cea din urmă explozie între Ostra și Leșul Ursului ?

În dimineața aceea a răsunat „Telefonul de piatră“. Întîi abia auzit. Apoi mai clar. A sunat dinspre Leșul Ursului. Cîteva ciocănituri de ciocan în rocă. Ciocanele de dincoace, dinspre Ostra, au răspuns numaidecît.

— Clang, clang, clang ! (Vă auzim! Vă auzim, sîntem pe recepție).

— Cling-clang! Cling-clang! (De asemeni și noi! Rămînem pe recepție: ne întîlnim astăzi ?)

— Bang - bang! (Firește, ne întîlnim!)

— Clang-bing-bang! (Deci armăm!)

Și a început armarea. Explozibilul a fost strecurat între ultimele încheieturi ale muntelui. Parcă și nerăbdarea oamenilor a fost strecurată odată cu el. Pe urmă a sunat iarăși telefonul de piatră :

— Sîntem gata !

— Și noi !

— Aprindem !

— Și noi !

— Peste cincisprezece minute!

— Peste cincisprezece minute!

S-au retras toți, și cei de la intrare și cei de la ieșire, în adăposturi. Timpul trecea încet, enervant de încet. Părea că minutele sînt mai lungi decît toate zilele și nopțile petrecute pînă atunci pe drumul adîncurilor.

Explozia a fost impresionantă. Un lanț de detunături adînci, furioase, cîteva clipe de acalmie și un nou lanț de trăznete. Le-au numărat în gînd: pe ale lor, pe ale celorlalți. Și deodată a răsunat un glas puternic:

— Gataaa!... Vagoneții!

Și-au aprins lămpile și au început a înainta prin fumul albastru, gros. Ii usturau ochii, dar nu se sinchiseau. Pășeau repede, să ajungă la poarta pe care încă nu o vedeau, dar pe care știau că au deschis-o spre partea cealaltă a muntelui. Cînd au ajuns la locul exploziilor, fumul se mai prelingea pe sub boltă. Lumina fulgera albastră, sfîșiată de vizierele căștilor de protecție.

— Noroc bun, tovarăși de la tunel-intrare !

— Noroc bun, tovarăși de la tunel-ieșire !

Primii s-au îmbrățișat cei doi șefi de brigadă: Petre Crișan și Nistor Fluture.

— In cît sîntem astăzi, frate Nistore?

— Cred că la sfîrșitul lui aprilie...

— Precis ?

— Scade 130 de zile... 130 de zile în cap!...

A cîta zi a fost ziua aceea din august 1964 cînd drumul prin încremenirea de piatră și de vreme a muntelui s-a sfîrșit? A 784-a ...Da, a 784-a zi din cele 900 dinainte hotărîte, și ea avea să grăbească intrarea complexului minier Leșul Ursului—Ostra în circuitul economic al țării înainte de termen, la 24 iunie 1965, în cinstea celui de-al IX-lea Congres al partidului.

Prin tunel lumina fulgera albastră, venind și dintr-un capăt și din celălalt al tunelului, pe urmele pașilor celor ce i-au deschis drumul spre minereu...

In înserarea care a urmat, sub licărul stelelor și în foșnetul pădurilor, un tunelist cu ochi albaștri visa. Și în jurul lui s-auzea un murmur lin desprins parcă din vibrația lui: „De din vale de Rovine, / Grăim, Doamnă, către tine“.

★

Cele o mie și o sută de zile și nopți, care alcătuiesc balada zidirii în adîncul muntelui și în lumina de deasupra lui a complexului minier Leșul Ursului—Ostra, s-au împlinit în ajunul lui 24 iunie 1965. Atunci a început anotimpul culesului subteran și al înnobilării cuprului, zincului, piritei, plumbului, în lumina de aur a soarelui care muncește și el în concasoarele giratorice, în reagenții care separă concentratul de steril, în apele iazului de decantare, toate ale stației de preparare a minereului de la Tarnița, înzestrată cu agregate la nivelul tehnicii actuale, toate de fabricație românească.

Omul care a cuplat atunci automatul de pornire a stației de preparare, a trăit în clipa aceea un sentiment încă necunoscut. Rațiunea lui, mîinile lui, dădeau viață și sens unui gigant. Și gigantul i s-a supus. Un imens circuit de agregate și de procese tehnice a dinamizat brusc ceea ce la început fusese doar calcul matematic sau proiect, ceea ce devenise, treptat, un tunel de 7000 metri lungime, gări subterane, motoare puternice, clădiri de beton și sticlă, străzi asfaltate și, odată cu ele, energii umane canalizate pe drumuri noi, talente urcînd spre măiestrie, conștiințe îmbogățite uimitor. Omul acesta, oamenii care au străbătut în numai o mie și o sută de zile și nopți un drum mult mai lung și mai complicat, trăiau o bucurie imensă: aceea de a fi gata la timp, și mai devreme decît la timp, pentru sarcinile de onoare pe care partidul ni le încredința la cel de al IX-lea Congres al său.

Acolo, departe, de din jos de Toance, și peste munții pe care boncănesc cerbii atît de dragi lui Sadoveanu, anotimpul cuprului, zincului, piritei și plumbului a început. Noile zile și nopți care au incandescența dragostei față de patrie și partid, culoarea curcubeielor pe care Congresul al IX-lea le arcuiește peste pămîntul țării și peste ani, scot minereul din adîncuri spre soare, înnobilat de bucuria oamenilor și de mîndria lor de a-și fi cucerit locul în rîndurile celor ce vor împlini și depăși primul cincinal al Republicii Socialiste România.

Așadar, Complexul Leșul Ursului—Ostra produce. Minereurile au, în strălucirea lor, reflexe de argint și de marmură, de cleștar și de aur, deși se numesc cupru, zinc, pirită și plumb. Oamenii știu: se vor transforma și în argint și în marmură și în cleștar și în aur. In milioane de zile și milioane de nopți înflorite. Se vor transforma în sentimente și în vibrații. Și în arcuri de triumf. Fiindcă :

Nu putem trăi fără arcuri de triumf... / Le privim cum privești / curcubeiele peste păduri,/ după ploile de după amiază, / înmirezmate și calde. /' Și ne bucurăm de frumusețea mîinilor noastre, / findcă o regăsim sculptată în arcurile de triumf, / Și ne bucurăm de bucuria statornicită în noi, / fiindcă o regăsim vibrînd în arcurile de triumf.

Li se adaugă uriașul arc de triumf al inimilor noastre cu care întîmpinăm cuvîntul tău, ființa ta, îndemnurile tale, în orice clipă, Partid al bucuriilor și al gloriilor noastre!...

RADU BOUREANU

POEM NESCRIS

Am smuls din gînd petalele negre-ale uitării,
Mi-am amintit de toate cum nu pot să le număr,
E tolba grea cînd vremea ce-o știi stă lîngă umăr
Cînd umăru-l apasă întreaga zestre-a țării.

Dormeau în noi vulcanii din geologia vieții,
Le clocotea ascunsă incandescenta lavă
Sub somnul amintirii cu legănări de navă
Cînd gheizere de lacrimi le comprimau poeții.

Dar ne-au crescut corolele albe de lumină
Pe un platou de viață desfășurat de vis
Se ordonează strofe dintr-un poem nescris
De-al cărui ritm și cîntec întreaga țară-i plină

CONJUGARE

Mă cert mereu cu omul sur
Că-l văd încremenind în timp
Lîngă o treaptă de azur
Pornită dintr-un sterp Olimp.

Mă cert cu omul legănat
Pe malul de la Elsenor
Pierdut în vagul altui leat
Sub destrămări de vis și nor.

Mă cert cu omul orb și surd
Orbecăind pe drum deschis
Cu pipăiri de gînd absurd
Prin răsturnări de sens și vis.

Pe ne-nțelesul frate sur
Îl cert și-l scot din mortul timp
Dacă-l conjug cu verbul dur
Îi trec tot sufletul în schimb.

SCULPTORUL ȘI MAREA

In memoriam Corneliu Medrea

Privea lumea prin limpezimile mării,
Cu tonurile mării cînd unda e turchină.
Cu toate că-i înfloriseră pleoapele

POEM

Ce rău îmi pare că nu te-am iubit
de-acolo, din haos, că te-am ocolit.

Eram o măsură fără măsură
N-aveam nici unul inimă, gură.

Treceam pe sub umbrele somnului, larg,
pe sub galaxii de tăceri ce se sparg.

Fugeam răzlețiți pe sub streașina lumii,
n-aveam nici durerea, nici formele humii.

Trecem prin absențe de sensuri, se pare,
plenar calcinați pe altarul de soare,

o, fără fervori de mirabili incași ;
azi, misticei taine ofrandă te lași.

Același decor imprecis să rămîie,
leșii eterate și sori de lămîie.

Astrale obsesii ca-n Vincent van Gogh
prin vastul intens coloratul polog,

sau cosmicul spleen prin vecii că mi-l plimb,
prin cearcăn lunar, prin saturnicul limb,

să nu știi sfîrșitul și nici începutul
să nu fi deschis o fîntînă sărutul,

adîncul iubirii cu apa ei vie...
Să nu port blestemul tău sfînt, poezie.

APE TREMURATE

Cînd vor încremeni ploile,
Cînd își va trage cortinele ceața,
Ne vom întoarce fața spre noile
Semne ce ni le face viața.

Orașul, proaspăt spălat
De fum, de scrum, de somn, de plictiseală ;
Aerul va avea gustul sărat
Al mărilor de poleială.

Diluviul cu suliițe moi a bătut
Imense suprafețe lichefiate,
În oglinzile acestea nu te-am văzut,
Apele te-au șters tremurate.

Desen de VICTOR CUPȘA

Pe cîmpii transilvane
Îl chemau la țărmuri dobrogene
Întinsele, apele,
Legănata, albastra lumină.

Venea după el o lume de forme,
O lume de chipuri, o lume de stări —
Știu multe la țărmul de albe nisipuri.
Privind cu stranii pleoape de piatră
Spre leagănul ponticei mări.
Știu tragicul chip al poetului antic,
Teluricul geamăt împietrit pe Ovidiu
Sub dălțile lui și-ale vremii, gigantic ;
Știu dragostea pietrii, materna iubire,
Supusă materia rece, cum chiamă
Din vîntrele lumii destinul de mamă.
Știu grupul bărbos cu mușchi și năvoade
Trăgînd din adîncul marin iluzoriu
Ca-n virste purtate de duse noroade
Visînd să aducă cu fulgerul solzilor
Fata adîncului cu trup de ivoriu.
Știu scrisul de piatră cu dacică forță
În descălecarea cu Dragoș întoarsă,
Cu lancea înfiptă în zimbru, o torță
Crescută-n cîntec, în veacuri ca iar să
Își crească văpaia de sînge viteaz.
Știu ochii lui calzi și purtați în extaz
Pe marea eternă și neodihnită
Ce cîntă în piatra de mîna-i cioplită

PORTRET

Din peană cum te zugrăvesc
Scriindu-te rotund, te cresc ;
Rotundul liniilor tale
Îmi dau și cer îmi dau și vale
Ești tot ce dai și dai ce-ți cere
Flămîndul jinduit de miere.
Ești călimara care poartă
Tot visu-n apa neagră, moartă
N-am mai avut așa culoare,
Din negru scris să iasă soare.
Prin neaua albilor tăi dinți
Trec zone-n zîmbete fierbinți.
Am să te scriu ca pe-o icoană
De sticlă-n vis, făgărășană,
Tu doina sîngelui meu sfîntă
Care-n culoarea lui te cîntă.

ELEGIE CAVALINĂ

Cu hamurile lumii, ale vîntului,
fugiră toții caii Pămîntului.

Sunase cel din urmă nechezat
Cînd amintirea i-a încălecat.

Au dispărut de-atuncea, parcă,
de cînd îi duse Noe-n marea arcă.

Pierdut ca potirul marelui Graal
mai rătăcește prin lume vreun cal?

Chiar dacă sînt par umbre cavaline,
năluci plecînd pe văi și pe coline ;

struniți de timp cu-abstractele căpestre
doar frații lor în dăltuiri ecvestre,

doar în legende și în poezie
un început visat de herghelie,

Gran al lui Sigurd sumbru, runic cal
Belerofon, Pegas și Ducipal

ecuație de cal și zburătoare
închipuitul roib Galben de Soare.

Din nărăvașii pustei cîți rămîn ?
În grajdul basmului un cai bătrîn.

Pe șesuri lungi spre nesfîrșit pornite
cele din urmă urme de copite.

Potopul, Inorogu-l schimbă în cal de mare
și strănepotul cal fu blestemat să are,

și sfîrtecat de lăncii și obuze
eroul cal murea cu iarba-n buze, —

cu-ncremenitul, mare ochi de prună
privind cărbunii stinși pe tăvi de lună.

De cînd în slavă omul a suit
calul uitat se reîntoarce-n mit.

Cu hamurile lunii, ale vîntului
fugiră toți caii Pămîntului.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Se ştie că ultimul roman al Hortensiei Papadat-Bengescu s-a pierdut după ce autoarea revăzuse textul în şpalt. La Străina scriitoarea a lucrat intens între anii 1942—1944. Din lectura cîtorva fragmente publicate începînd din 1943 pînă în 1946 în „Revista Fundaţiilor", „Kalende", „Lumea" şi în ultimii ani în „Viaţa Românească" şi „Ramuri, am putut observa că Străina continuă istoria ultimelor vlăstare din familia Halippilor prin cele două surori: Coca Aimée şi Elena, dar aduce totodată în prim plan personaje noi. E vorba mai întîi despre Ina, fata străină cu trecut aventuros, pe care Marcian şi Elena (devenită soţia lui) o adoptă, în dorinţa de a o ajuta să-şi refacă viaţa şi să-şi afle echilibrul sufletesc clătinat de o existenţă, pare-se, dintre cele mai nefericite. Lucian, soţul ei, o cunoaşte pe Ina datorită admiraţiei sale pentru arta lui Marcian şi pentru muzică, singura punte care-i leagă pe cei doi. Destinat unei strălucite cariere juridice, dar părăsind uşor iureşul vieţii politice pentru un repaos muzical — Lucian a cîntat ca fagotist sub bagheta lui Marcian, pentru care a nutrit, ca şi soţia lui, de altminteri, o puternică admiraţie. În aceste împrejurări a cunoscut-o pe Ina, nelipsită din preajma maestrului.

Firea echilibrată, dominată de raţiune a lui Lucian (şi de aceea poate cam rigidă în manifestările sale) contrastează izbitor cu apucăturile necontrolate, cu spontaneitatea violentă şi obositoare a Inei, incapabilă de a-şi cenzura pornirile. Acţiunea romanului începe după moartea neaşteptată a lui Marcian, cînd Elena, văduvă neconsolată, încearcă să se ocupe de Ina şi de căsătoria acesteia cu Lucian, urmînd a împlini astfel dorinţa fierbinte a maestrului. La această căsătorie (în afara lui Marcian şi a Elenei, care au pus-o la cale) au concurat deopotrivă interesul şi curiozitatea plină de afecţiune a lui Lucian pentru Ina, făptură bizară dar atrăgătoare, ca şi nevoia acesteia de a avea o revanşă imediată faţă de gestul jignitor al tînărului, supranumit de ea Leopardul, de care se simţea adînc îndrăgostită. Acest Leopard, vrînd să-i pună la încercare sentimentele, a căutat să-i stîrnească gelozia, fapt care pe Ina a înfuriat-o şi a jignit-o în sensibilitatea ei şi aşa rănită de antecedente dureroase, printre care prima ei căsătorie cu un om pe jumătate nebun. În centrul romanului, din cîte ne-am putut da seama, se află figura contradictorie a Inei, deoarece analiza diverselor ipostaze sufleteşti ale eroinei, care se caută pe ea însăşi, captează pe multe pagini (din cele cîte le-am putut cerceta) interesul autoarei. Fragmentul de mai jos, intitulat: „Acord muzical", prezintă pe Ina, la începutul căsniciei sale cu Lucian cînd imaginea Leopardului, pictorul de care fusese îndrăgostită în Elveţia, îi tulbură încă apele sufletului, şi aşa învolburate. Gîndul ei către Leopard ascunde secreta satisfacţie că astfel se răzbună pe Lucian, care-i este străin şi faţă de care rămîne străină şi ciudată.

E. TUDOR

ACORD MUZICAL

Desen de RADU GEORGESCU

Ina sta pe taburetul de la pian şi se învîrtea cu el. Se opri din joc, cu spatele la clape; n-avea gust de studiu. Îşi aminti de Leopard, — tînărul cel frumos: — dacă într-una din zile, coborînd din tramvai, de pildă la staţia de la Universitate, — dacă l-ar întîlni brusc! Îşi închipui momentul întîlnirii. — A! va exclama. Se întrebă dacă exclamaţia va suna just sau fals. — Ce mai face Nutzi? l-ar întreba. Fireşte că o întrebare de acest fel, n-o putea pune decît în închipuire. Închipui deci şi răspunsul — protocolar, ironic — Vai... Ironie... Protocol! Atîta, deci, rămăsese, din acel lot de fericire, care fusese pierdut din pricina unui cuvînt al ei, necugetat. Acum, tot ce fusese carne vie, dureroasă, a simţirii aceleia, iată, se uscase. Nutzi, acea rivală a ei presupusă, va fi mereu o fată de treabă şi plictisitoare, „fără de greşeală la purtare"... „petite fille modèle". Fără de greşeală la purtare, în adevăr, totuşi împodobită cu mici defecte nesuferite. Era probabil că Nutzi miorlăia pentru fie ce, şi că nu-i trecea un ceas supărarea, atunci cînd nu-şi găsea acul de brodat. Ina auzea în închipuire glasul nazal, plîngăcios al aceleia. Din nervozitate, pesemne, se învîrtea mereu cu scaunul mobil; atinse o clapă care miorlăi strident...

De curînd o întîlnise aci la Bucureşti pe Nutzi, care în loc de bunăziua, o întrebase dacă pieptănătura ei cea nouă o prinde bine. Ina socotea sincer că nu-i şade bine astfel pieptănată, dar nu se simţi dispusă a-i face serviciul de a i-o spune; cum însă nici nu vrea să condescindă la o minciună, îngăimase: — ...De ce să nu-ţi vie bine!?...

— N-am să mă mai pieptăn aşa! — decisese Nutzi cu necaz, influenţată de răspunsul Inei. Ina îşi amintise că şi ea cercase aceeaşi pieptănătură şi că pe ea o prindea, dar trebuise să renunţe a se pieptăna astfel din pricina Maestrului Marcian, căruia nu-i plăceau schimbările. Un amănunt oricît de mic turbura liniştea de care avea nevoie pentru a-şi concepe opera muzicală. Totuşi Ina decise că la un concert viitor va cerca acea anume pieptănătură; probabil Maestrul nu va observa, el era în afara contingenţelor, cu excepţia scrisorilor pe care le primea şi cele pe care le trimetea doamnei Elena, atunci cînd era absent. Acelea, umpleau zece pagini — şi cum ar fi fost altfel, deoarece o întreba ce batistă să poarte în anume zi, la anume ocazie.

Nu! Ea, Ina, nu-şi va schimba pieptănătura. Îşi mai aminti cum la un concert, — ea la pian, Maestrul dirijînd orchestra — îl simţise pe Maestru preocupat, turburat; abia la sfîrşit, cînd fără a da bună seara nimănui, Maestrul plecase pe scara de serviciu, abia atunci Ina aflase că harpista avea la gît o fundă verde ca o păşune.

Totuşi Ina se revolta la gîndul că cineva, — fie Maestrul însuşi, — ar putea-o opri să se pieptene în felul în care-i place; apoi calmată, recunoscu virtuţile lui Nutzi, care nu se revolta nicicum, nicicînd. Faptul că Helios se arătase la Territet foarte amabil cu Nutzi, dovedea că gustul acelui tînăr nu era destul de rafinat. Poate că totuşi el căutase numai să o facă pe ea, Ina, geloasă, dar experimentul îi părea penibil, lipsit de gust. — Sau eşti Zeul Soare, sau nu eşti! — E drept că ea îi dase acel nume dar un experiment al lui asupra geloziei femenine era lucru meschin şi ofensator. Totuşi ar fi vrut să fie sigură care anume fusese motivul acelei cercări: — curiozitatea masculină, sau dorinţa de a pune la cercare sentimentele ei?!

Răul era, că iată, acea experienţă, dărîmase tot castelul de cărţi al iluziilor şi cum oare putuse comite o astfel de greşeală, el, care era un abil mînuitor de suflete... Dacă cel puţin ar fi ales pentru acea experienţă, pe Doamna de la camera 14, a femeie frumoasă, încîntătoare, o rivală demnă de interes! De ce atîta indiferenţă? Adesea Helios pleca cu şevaletul de pictură în parcul vecin, unde, e drept, locuia într-o pensiune bunica lui; acolo venea zilnic şi o doamnă. Aceea era o femeie frumoasă, cel puţin era demnă de interes!

Pînă la această întîlnire, Ina se aflase pe acel plan al lucrurilor unde erau mici bucurii şi destule decepţii, dar cercarea Leopardului de a o face geloasă, iată, adusese o notă stridentă. Nu! Nu era suferinţă, era... ceva... ca un ac împuns în carnea unui anesteziat... De îndată însă ce Leopardul nu mai se aflase în faţa ei, Ina nu se mai preocupase de existenţa lui, — apusese soarele... atîta! Ea plecase încotrova, cu lumina primită, şi nimic n-o mai interesa, afară de starea ei de suflet, extatică... Ba da, mai era şi frumuseţea naturii: — livada, pădurea, locuri minunate. Se încîlceau ramurile, musteau zemurile sevei proaspete, culorile se contopeau, cerul se asvîrlea mai sus, departe, pămîntul vîscos gemea. De la capătul parcului începea pădurea, iar de la poarta Vilei pornea şoseaua spre Bex, spre orăşel. Acolo, în tîrguleţ, locuia Nutzi care ar fi trebuit să rămînă mereu acolo, un instinct să o fi oprit a pătrunde cu mofturile ei mărunte dincoace, în acest Paradoux! Nutzi ar fi banalizat orice loc cu prezenţa ei; ceea ce însă nu era permis, era ca el, Leopardul, să observe existenţa acelei fiinţe, în loc de a rămîne pe înălţimi... Poate că, totuşi, el nu va fi fost decît un june oarecare, ascuns în învelitoarea aceea minunată a frumuseţii! Da, un ins banal, pe care îl putea interesa o experienţă asupra geloziei femenine! Dar Ina nu putea rămîne aci, jos, pe pămînt, alături de bunul simt, — nu!

— „Oare tu nu ştiai cum au fost atunci şi cerul şi pămîntul şi locul... timpul? Cum toate erau întoarse spre soare, spre stele, spre lună, spre tot acel divin concern, nouă complice? — Oare nu erai conştient de tot ce ai creat frumos în mine, şi acum nu simţi oare că ai ucis acea frumuseţe, care încă se mai hrănea din ceea ce acumulase? „Tu trebuia să te cuprinzi"... — sunau versurile, atingînd tastele făpturii ei muzicale.

— M-am smintit! — constata apoi Ina, cu îngrijorare.

Acel timp era departe. Dacă l-ar întîlni acum, aci, pe Leopard... Dar iată nu-l întîlnea şi absenţa lui îi da acum, un fel de preocupare maternă, ca pentru un copil al ei, înstrăinat. Nu se mai aflau în paradisul elveţian, ci în zgomotul bucureştean; o grijă o cuprindea uneori: — Ce va fi făcînd? Ce necazuri ar putea avea?...

În tramvaiul aglomerat în care Ina se urca zilnic, protesta că e strivită, totuşi refuza să se slujească de maşina venerabilă a Elenei, subt pretext că se asfixiază, — de fapt din speranţa că l-ar putea întîlni în acelaşi tramvai, la aceeaşi oră ca atunci... I-ar spune: — Bună ziua, frumosule Leopard.. Sînt eu, chiar eu... dar port o pălărie, fiindcă un admirator al meu mă scoate din fire întrebîndu-mă de ce nu port un turban... Eu îl credeam pe acela doctor, dar trebuie să fie vînzător de turbane. Intr-o zi i-am spus „că port pălărie, cum poartă casele straşină", şi a încetat a fi admiratorul meu... Aşa se pierd iubirile!... Totuşi, înainte de chestia cu pălăria, se topea din iubire incandescentă... Numele lui nu mi-l amintesc. Îl cunosc, pare-se, de la un concert, la care în loc să asculte muzica, admira părul meu ruginiu... Azi l-am întîlnit iar... Eu purtam un fes mic, plecat pe frunte şi umbrind un ochi. Pesemne i-a plăcut turbanul, deoarece a pierdut tramvaiul şi gesticula ca un disperat... Debarcat pe trotuar încă mă căuta disperat, dar privirea mea era absentă: — Un om care nu e în stare să piardă tramvaiul pentru o femeie...!

Dar pe dumneata, frumosule Leopard, nu te-am mai întîlnit! Poate eşti ocupat în atelier, luînd schiţe după profilul lui Nutzi!... Îţi strici creioanele degeaba... Nu vei obţine niciodată ceva interesant, poate numai miorlături ca de pisică strivită între două uşi!... Da, o calomniez... Da, din gelozie... Fiindcă te-aş fi putut iubi!... Calomnia e o faptă nedemnă, dar pe femeia aceea o urăsc!... Da, frumosule Leopard, a fost în mine atîta muzică sublimă, — de tine dăruită, — încît mă rugam ca acea muzică să nu fie plinită, pentru ca să nu poată vreodată avea sfîrşit! Totuşi acel „duo", fie numai pe timpul unei stagiuni de vară într-un sătuc climateric elveţian... Totuşi!

Dar te las pentru a mă ocupa de vecinul meu de tramvai, căruia pe cît pricep îi sînt pe plac. Dacă însă ar bănui că mă ocup de Chopin, Beethoven şi alţii de acest fel, m-ar da deoparte, — căci alta e să cînţi la un Alcazar oarecare. Poate, că omul are dreptate, poate că pălărioara mea seamănă mai mult a „cabaret" decît a muzică de Debussy, eu însă îmi apăr cu energie şi pălărioara şi Muzica. Nu! Nu-mi plac turbanele care îngăduiesc să capeţi pistrui pe nas. Nasul meu nu e nici achilin şi nici la fel cu al Cleopatrei. — Intrebi cine e Cleopatra? — O vecină cu nasu-n vînt!... Omule de pe stradă, eu aşteptam pe un altul pe cînd poate îţi închipuiai că ai găsit norocul acolo în uliţă.

Da, am sperat că ne vom întîlni eu şi Leopardul, cumva din întîmplare dacă nu altfel, şi iată, ne-am chiar întîlnit din stîngăcia întîmplării, şi în chip stîngaci. Mie îmi luneca încoace şi încolo pălărioara cea nouă şi ridicolă şi el semăna a fi negustor de piei de capre, care din vreo pricină a întîrziat de la ora deschiderii prăvăliei...

Evocarea acelei întîlniri o cuprinsese ca niciodată de puternic! Aşa cum sta taburetul incomod al scaunului de la pian, cu cotul rezemat pe clape, Ina simţi că mîna i-a amorţit; ştia că de la punctul acela al emoţiei, va veni cumva o inspiraţie muzicală, roti deci scaunul ca să se scuture de lene şi, cu mîna dreaptă, luă un acord vibrant, în diezuri, aproape ţipător.

NUVELĂ DE NICOLAE JIANU

alge

Am venit la Capul Midia după un an, cînd mi s-a părut că m-am vindecat, dar cînd am ajuns cu trenul acela din zori la nisipurile de pe malul Siutghiolului, mi-am dat seama că sînt încă foarte bolnav. Nu mă mai durea nimic, nu mai avui senzaţia stranie că trenul se învîrte în loc, pe o arie foarte mică, prin nisip şi păpuriş uscat, că e zăpăcit de căldura aceea înăbuşitoare şi sărată.

Eram bolnav fără îndoială, pentru că acea căldură înăbuşitoare şi sărată care se naşte odată cu ziua nu m-a mai lovit în creştet, nu mi-am mai simţit creierii storşi de umezeala lor grea şi n-am încercat nici spaima, pe care n-o uitasem cu totul, că am ajuns la capătul lumii, că mă scufund şi mă pierd în nimic. Acum totul era neclintit şi cert. Funcţionarii din gări, cu chipurile foarte arse de soare şi hainele decolorate, semănau cu cei din Bărăgan, adică erau dinlăuntrul lumii, se mişcau cu acea plictiseală rutinară şi înţeleaptă care-i lipsea de exotism şi-i făcea neinteresanţi. Linia orizontului spre deosebire de cea veche, ceţoasă şi plină de freamăt, era acum fermă şi limpede ca într-o acuarelă proastă. Gara terminus în care coborîsem cîndva cu senzaţia acută că inima îmi bate în vîrful picioarelor, clădirea modestă de cărămidă roşie, care-mi apăruse atunci aşa cum le va fi părut căutătorilor de aur din vechea Americă o baracă de scînduri la marginea lumii, era acum un biet canton de o banalitate obositoare. Mi-am spus, încercînd să mă salvez, că obiectele în sine, ca şi peisajele, ca şi orice altă înfăţişare a lumii, sînt lipsite de poezie, că spiritul nostru le poate însufleţi, le poate încărca, după cum tot el, într-o stare anume, le poate goli de personalitate. Eram în situaţia acelor bătrîni care, întorcîndu-se în locurile natale, sînt preocupaţi să afle ce anume s-a schimbat, nu tresar şi nu au nostalgia chinuitoare a copilăriei pierdute. Adică în el ceva s-a uscat şi a pierit, sînt bolnavi de bătrîneţe.

Am rămas cîteva minute pe peronul cu pietriş, privind cu interes inexplicabil manevra locomotivei. Mai tîrziu mi-am putut mărturisi că hotărîsem să mă întorc cu acelaşi tren. Un copil de vreo opt ani, îmbrăcat doar cu un slip murdar şi uzat, s-a apropiat de mine şi m-a întrebat dacă merg la „tabără". Voia să-mi ducă bagajele, dar n-aş fi suportat să-l văd cărîndu-mi valiza destul de grea. Totuşi, ca să nu fiu singur, i-am dat rucsacul cu uneltele mele de lucru. Şi am pornit amîndoi pe pîrtia de nisip fierbinte, el înainte, mergînd cu mare uşurinţă, iar eu luptîndu-mă cu moliciunea uscată şi dezolantă a drumului. Marea era la vreo trei sute de metri, în dreapta. O simţeam, încă n-o văzusem şi faptul că nu întorceam capul într-acolo, îmi dădea speranţa că voi regăsi pe încetul ceea ce căutam.

„Tabăra", cele cîteva barăci cu scîndura văruită, acoperită cu carton negru, zdrenţuit de vînturi, părea pustie. Copilul îmi spuse că anul acesta nu mai venise nimeni, se desfiinţase tabăra, se vorbea chiar de demontarea barăcilor. Pînă atunci mai locuia acolo paznicul, un turc bătrîn. Copilul era nepotul lui. Vestea nu mă mişcă deloc, îmi era cu totul indiferent dacă în tabără mai e cineva sau nu, deşi aş fi preferat să pot reface într-un fel viaţa acelui loc, imaginea lui cunoscută cu un an în urmă. Mergeam greu prin nisip, o năduşeală fierbinte îmi şiroia pe sub cămaşa impermeabilă, cu totul nepotrivită pentru ceasul acela. M-am oprit, m-am aşezat pe valiză, m-am uitat în ochii copilului care se oprise şi el, răbdător, şi l-am întrebat:

— Pe cine aşteptai tu în gară?

— Pe nimeni... mă trimite bătrînul în fiecare zi la tren, zice că s-ar putea să vie vreun inspector de la minister... Dumneavoastră sînteţi de la minister?

— Da, sînt de la minister, şoptesc cu o emoţie subţire, vrînd să-i las copilului credinţa că aşteptările lui nu fuseseră zadarnice.

— Atunci e bine, zise el, părînd grăbit să se urnească. Bătrînul paznic aştepta în faţa unei gherete. I-am dat copilului o monedă, ca să ne lase singuri. Aflînd că nu sînt inspectorul aşteptat, faţa turcului se destinse, dar nu-mi dădeam seama ce gîndeşte. I-am spus că sînt pictor, că vreau să lucrez aici cîteva zile, că aş plăti să mă găzduiască. El deveni oarecum bănuitor, se uită spre bagajele mele, îşi lovi buzele cu un plescăit scurt, privi departe spre mare şi vorbi româneşte curat.

— Nu prea avem voie... cît vreţi să staţi?

— O zi, două, răspund... am mai fost aici, acum un an, îmi place locul ăsta, marea e frumoasă, şi digul, şi cerul,... am să-ţi pictez nepotul...

Vorbeam prea mult, trebuia să-mi dau seama că în pustietatea asta, în barăcile goale, nu e mare lucru să găzduieşti un om. Dar în acea clipă văzusem digul, lung, nesfîrşit, şi departe, silueta farului. Vorbisem mult ca să nu mă înec, să nu mai văd digul.

Afectînd vagi dificultăţi de morală, turcul îmi ceru o legitimaţie, se uită lung în carnetul meu, apoi îmi luă valiza şi porni spre baracă, singura care mai avea la ferestre nişte perdele de stambă verde, decolorată. A deschis o uşă şi a pus valiza în mijlocul unei încăperi inundate de o lumină violentă şi prăfuită. S-a retras cu o discreţie care îmi făcu bine, pentru că voiam să fiu singur. În timp ce examinam patul de fier cu salteaua de paie, singura mobilă existentă în acea încăpere, văzui în uşă copilul care mă privea cu o curiozitate calmă. Îl rugai să-mi aducă puţină apă şi în clipa următoare m-am uitat pe fereastră şi am văzut marea, puţin agitată, goală pe toată întinderea ei. Abia acum avui senzaţia deslușită a singurătăţii, a mişcării oarbe, a leneviei împăcate cu legănarea ei lipsită de raţiune şi de scop. Nu mă aşteptam desigur la altceva, dar speram să descopăr acum sensul dramei mele, să o plasez în ordinea firească a lucrurilor, să mă împac cu legi pe care nu le-am cunoscut îndeajuns şi nu m-am supus lor.

Am mişcat puţin perdeaua arsă de soare şi m-am uitat spre dreapta, acolo unde trebuia să fie micul golf şi plaja limitată de păpuriş aspru, de scai, de toată acea vegetaţie cenuşie, născută din soare şi piatră. Apa mării era acolo liniştită şi întunecată, aproape neagră, pentru că acolo valurile împingeau mereu resturile putrede ale unor plante din adîncuri. Şi ele se adunau mereu acolo, prefăcîndu-se pe încetul într-o materie uleioasă şi grea, moartă cu totul, dar mimînd viaţa cu culorile ei mereu schimbătoare în rotirea soarelui. Trebuia să încerc seara, sau dimineaţa, sau noaptea, să prind pe pînză jocul straniu al acestei lumi moarte.

Băiatul îmi aduse într-o sticlă puţină apă sălcie. L-am trimis să se joace, spunîndu-i că seara mă voi plimba cu el pe dig. A plecat aruncînd încă o privire spre sacul în care erau înghesuite uneltele mele. M-am dezbrăcat şi m-am întins gol pe salteaua care mirosea a paie arse şi am intrat repede în coşmarul pe care mi-l provoca oboseala cumplită şi căldura. M-am trezit după prînz înecat în sudoare. În gîtlej îmi stăruia încă efortul de a mă face auzit. Dar nu fusesem auzit pentru că nu era nimeni în preajma mea. Probabil să scosesem nişte gemete chinuite, aşa cum se întîmplă într-un somn obosit. Dar fusesem pe dig, nu mai aveam nici o îndoială, alergasem în vis pe pietrele fierbinţi, m-am împiedicat şi am căzut, m-am ridicat şi am alergat mai departe şi făceam mereu efortul dureros să strig:

— Luc... nu te duce... Luc.

M-am trezit totuşi mai odihnit şi cu dorinţa neaşteptată de a ieşi din baracă. Salteaua era udă de sudoarea scursă de pe mine. Am deschis fereastra şi un vînt uşor veni spre mine odată cu vuietul mării. Băiatul mă aştepta la umbra unei barăci vecine. Am ieşit şi l-am rugat să învîrtă roata pompei de apă, să mă spăl, şi el a început să învîrtă cu eforturi mari mecanismul ruginit care storcea din pămînt o şuviţă de apă cu miros de gaz.

Pînă seara am rămas în baracă. Mi-am scos lucrurile din valiză şi din rucsac, m-am bărbierit şi mi-am pus o cămaşă subţire. Visul meu animase deodată lumea adormită din jur şi mişcările mele căpătau pe încetul o anume siguranţă. Dimineaţa fusesem bolnav pentru că pierdusem legătura cu subconştientul meu, de fapt cu ceea ce mă adusese aici. Dar nu m-am putut duce pe ţărmul mării şi nici pe dig. L-am pus pe băiat să pozeze, l-am aşezat pe o piatră, nu în faţa mării, ci spre dealul pleşuv unde se profila scheletul unei macarale rămasă aici probabil de pe vremea cînd se făcuse digul.

Am lucrat fără încordare şi fără o intenţie clară, pînă cînd a apărut bătrînul paznic care se dusese după mîncare la Năvodari. Amîndoi au vrut să vadă ce lucrasem, dar eu mi-am strîns repede lucrurile pretextînd că am nevoie de lumina de dimineaţă. Se lăsa seara, liniştea se făcea păstoasă şi grea, anunţînd una din acele nopţi marine cînd natura se devitalizează, se retrage în sine şi doarme, istovită de soare şi de sărătura aerului. Farul începu să clipească şi, pe dig, luneca asemeni unei gîze pe creasta sîngerie a amurgului, un grănicer pe bicicletă.

Am adus din baracă o sticlă de coniac şi două păhărele de plastic. Bătrînul i-a dat băiatului trei guvizi fierţi şi un castravete închircit şi galben, apoi i-a spus ceva în turceşte. Ţinînd de coadă, ca pe nişte şoareci, peştii negri, copilul s-a pierdut printre barăci.

Nu voiam să mă prindă noaptea fără să fi mişcat ceva din lucrurile încremenite cu un an în urmă. Turcul sorbea rar din coniac şi tăcea cu ochii scăpătaţi, aproape dormitînd. Puteam să pun orice întrebare, el nu avea de unde să ştie ce ascunde, dar ezitam, cu acel orgoliu tiranic pe care şi-l poartă cu grijă, învinşii. Am vorbit totuşi, temîndu-mă că bătrînul, doborît de coniac se va tîrî repede spre culcuş.

— Cherhanaua aceea dispre Năvodari mai este?

— Este.

— Era acolo un pescar tînăr, unul Volodia... mai este?

— A... păru să tresară turcul şi mă privi cu un singur ochi. Este. Au să-l ia în armată în toamna asta. Atît i-a fost, a isprăvit.

— Ce a isprăvit?

— Cu zalafetul, cu viaţa dulce. Pescuia o zi şi petrecea o săptămînă. Are mulţi duşmani, te miri că nu l-au curăţat pînă acuma.

— De ce are duşmani?

— Ştiu eu? Pentru că-i tînăr, şi-i frumos şi dibaci la peşte.

— Aş vrea să-l întîlnesc, spun repede ca să-l opresc pe bătrîn.

— Caută-l la cherhana, dacă ai noroc îl afli. Pe acasă nu dă, se duce la Mamaia, la plajă. Venea şi pe aici cînd era lume, acum nu mai vine.

— Adă-mi-l aici, îţi plătesc, am o treabă cu el, caută-l dimineaţă.

— Dimineaţă nu. Seara, cînd m-oi duce după mîncare.

Am scos o hîrtie de o sută şi i-am întins-o, dar el deschise amîndoi ochii şi ridică o mînă uscată şi neagră:

— Nu, lasă-mă întîi să-ţi fac treaba. Volodia nu-i uşor de găsit. Numai muierile îl miroasă repede urma.

Clipi din ochii lui apoşi, se ridică sprijinindu-se cu o mînă de pămînt, dădu bună seara şi plecă spre barăci legănîndu-se.

Am rămas singur cu foşnetul apelor. Fulgerul rotitor al farului încerca zadarnic să bată dincolo de stîncile din care el însuşi creştea.

II.

Luc mă anunţase, pe neaşteptate, la începutul lui iulie, că va pleca la mare, undeva într-o localitate izolată, invitată de o colegă de a ei care avea acces acolo. Ea făcea periodic planuri de evadere din Bucureşti, pentru o săptămînă-două, se plîngea de insomnii, de lipsă de poftă de mîncare, de o nervozitate care o adusese în conflict cu mulţi oameni. Slăbea, într-adevăr, în mod inexplicabil şi plănuisem în sinea mea ca în toamnă să mergem undeva, la munte, într-un sat, să ne descărcăm acolo de toată povara pe care o aşezase pe creierul nostru viaţa din oraş, dar mai cu seamă conflictele noastre surde, nebuloase, subconştiente. Deocamdată însă eram foarte ocupat cu pregătirea expoziţiei. Nu mai expusesem de zece ani, timp în care munca mea cunoscuse o evoluţie sinuoasă şi chinuitoare. O confruntare cu publicul, după atîţia ani de zbucium, era pentru mine o necesitate tiranică. Îmi dădeam seama că e foarte greu, dacă nu cu neputinţă pentru cineva din afară să pătrundă în miezul procesului meu, să înţeleagă că mă aflu într-un moment hotărîtor, că zece ani în existenţa unui artist reprezintă o cantitate de timp imposibil de recuperat dacă ea a fost într-adevăr pierdută. Neliniştea mea pornea din faptul că nu ştiam dacă acest timp fusese rodnic într-adevăr. Luptasem cu îndîrjire împotriva unui stil adoptat cu mult timp în urmă şi care se dovedise pînă la urmă cu totul neprielnic structurii mele. Avusesem unele succese, vîndusem ceva, atrăsesem atenţia criticii care îmi comenta lucrările în chip elogios, dar cu reţinere, cu o îndoială care plutea printre cuvinte. Păstram un vag sentiment de insatisfacţie, pînă la un punct firesc în munca oricărui pictor, la mine agravat de confruntarea permanentă şi dureroasă cu un univers care îmi apărea mult mai generos decît izbutisem să-l închid în pînzele mele. Luc ştia cîte ceva din toate aceste frămîntări ale mele, deşi eu nu mă mărturisisem aproape niciodată. De la început hotărîsem pentru iubirea noastră o condiţie foarte degajată, lipsită de orice nuanţă gospodărească, de teamă să n-o văd alunecînd într-o convenţie care ne-ar fi uzat repede. Cînd a aflat că voi avea expoziţia în august, mi-a aruncat cu dispreţ nereţinut:

— Ţi-au dat sala acum, ca să scape de tine. Ei îşi reţin lunile cînd lumea îşi aduce aminte de artă, pentru că nu se poate duce la şosea sau în vilegiatură...

Am rămas calm, i-am explicat că mi se propusese acea dată, că eu acceptasem, contînd pe un public într-adevăr priceput, că nu mă interesa snobismul de sezon consacrat. Şi apoi, eu preferam să plecăm în septembrie, timp care convine spiritului şi muncii mele. Incidentul s-a stins repede, dar fusese deajuns ca să simt că între noi se furişau umbre curioase, că rămînea ceva netopit, un zid nevăzut de care aveam să ne izbim mai devreme sau mai tîrziu. Cînd m-a anunţat că are de gînd să plece la mare, eram în atelier, se făcea seară, eram după acele ceasuri ale noastre cînd îi şopteam, fără să exagerez şi fără să încerc a vorbi frumos: „Luc, mă simt ca un zeu, plutesc, zbor, nu mă tem de nimic, cu tine nu mă tem de nimic, pentru că tu eşti tot, ca şi munca mea. Înţelegi? Fără tine munca mea şi-ar pierde orice sens, orice valoare..." Totuşi, după numai cîteva clipe mi-a spus că va pleca la mare, cu o prietenă de a ei al cărei bărbat e funcţionar la un minister oarecare, că acel minister are o tabără de vară la Capul Midia, că bărbatul nu merge, şi are un loc, că ar fi păcat să nu profite mai ales că noi doi avem acum bani foarte puţini. În timp ce ea vorbea, ceva se întuneca în mine, simţeam cum mă golesc şi mă clatin.

Nu dormisem noaptea, eram nebărbierit, fumasem mult. Deznădăjduit, ca să mă sprijin de ceva, i-am luat capul între palme şi i-am spus: „Luc, tu n-ai să pleci... nu e aşa că n-ai să pleci? Tu n-ai să mă laşi pe mine singur acum... ştii ce ar însemna să mă laşi singur acum..." Se uită la mine cu o mare atenţie, nu mai era în toată fiinţa el decît acea atenţie încordată şi rece, parcă voia să înţeleagă ceva ce-i scăpase pînă atunci, sau să afle ce se poate ascunde sub vorbele mele care purtau o nuanţă ameninţătoare.

Şi-a tras uşor capul dintre mîinile mele, s-a ridicat şi a început să se fardeze cu acea meticulozitate care mă irita întotdeauna. M-am văzut deodată neînsemnat şi ridicol, cu picioarele în papucii scîlciaţi, cu chiloţii de doc mînjiţi de vopsele, nebărbierit, palid, consumat. În uşă i-am luat mîinile şi am întrebat stins.

— Luc, tu mă iubeşti pe mine?

— Nu ştiu... s-ar putea să te iubesc.

Mi-a strîns uşor mîinile, a zîmbit trist şi a plecat. Nu m-am uitat după ea pe fereastră cum făceam de obicei cînd inima îmi bătea foarte tare şi mă miram că ea există, că se ivise în viaţa mea ca o parte a fiinţei mele după care alergasem mult şi nu mai speram s-o găsesc. Aş fi vrut să fie întuneric, şi să dorm, să dorm. Am ieşit totuşi să iau legătura cu comisia care a doua zi venea la mine să aleagă pînzele pentru expoziţie. M-am întors repede acasă dar pînă la ora nouă Luc nu m-a sunat la telefon. Am plecat spre cartierul ei cu o intenţie neclară, însă văzînd la ea lumină am sunat. N-a părut surprinsă, totuşi din vestibul a întors repede o privire spre prietena ei care se găsea acolo şi am înţeles că vorbiseră despre mine. Timp de cîteva minute s-a tăcut, ceea ce era încă un indiciu că eu devenisem o problemă. Luc a adus puţin coniac şi atmosfera s-a mai înviorat. Prietena ei Duda aduse vorba despre expoziţia mea. Am răspuns monosilabic, ştiam unde vrea să ajungă şi voiam să evit o scenă în care ea să aibă prilejul de a interveni. Duda era o femeie de o frumuseţe puţin obişnuită. O mai văzusem de cîteva ori şi eram întotdeauna impresionat de desăvîrşirea liniilor ei, de armonia întregii ei fiinţe. Figura senină şi pură, părul încărunţit prematur, nealterat de coafuri şi vopsele, braţele prelungi şi subţiri, fără să fie descărnate, fascinau. Îi reproşam doar o anume melancolie a privirii, de fapt o lumină stătută, fără nici un fulger, ceea ce bănuiam că înseamnă o mare criză de spirit. Fenomenul mă interesa pentru că Duda era prietenă cu Luc şi Luc era sculptoare. Relaţiile lor mă intrigau, nu ştiam şi nu ştiu nici acum bine că putea fi o chestiune de compensaţie, Duda fiind odihnitoare. Cît priveşte spiritul acestei femei şi instrucţia ei, chiar în seara aceea au produs o replică încîntătoare. Pentru că tăcerea devenise penibilă, Luc vorbi despre nişte cursuri de materialism istoric iniţiate la Institutul la care lucra ca desenatoare tehnică.

— Studiem acum „Comuna primitivă", spuse Luc zîmbind.

Duda făcu ochii mici şi întrebă candid:

— Care comună, tu?

Am îngheţat. Hohotul de rîs care mă asalta s-a întors înapoi, mi-a umflat pieptul şi am scăpat un oftat discret. Luc făcu o figură tragică dar se regăsi şi ne salvă pe toţi cu una din obişnuitele ei şarje de nuanţă voit vulgară:

— Ei, o comună nouă, dragă, pe aici pe undeva...

Duda simţi ceva din grotescul situaţiei, dar nu stărui, din prudenţă şi fără nici un efort. M-am scuzat că sînt obosit, că dimineaţa aveam de lucru şi m-am ridicat. Ele nu mă opriră şi am simţit deodată nevoia să fiu neîndurător. În uşă, Luc ştia ce o aşteaptă şi într-adevăr mă auzi şoptind:

— Văd că te simţi foarte bine în comuna asta...

N-a spus nimic şi am lăsat-o cu un zîmbet neclar, pierdut pe faţa ei mică şi obosită.

Nu venisem în căutarea unor explicaţii. Ştiam că fenomenul

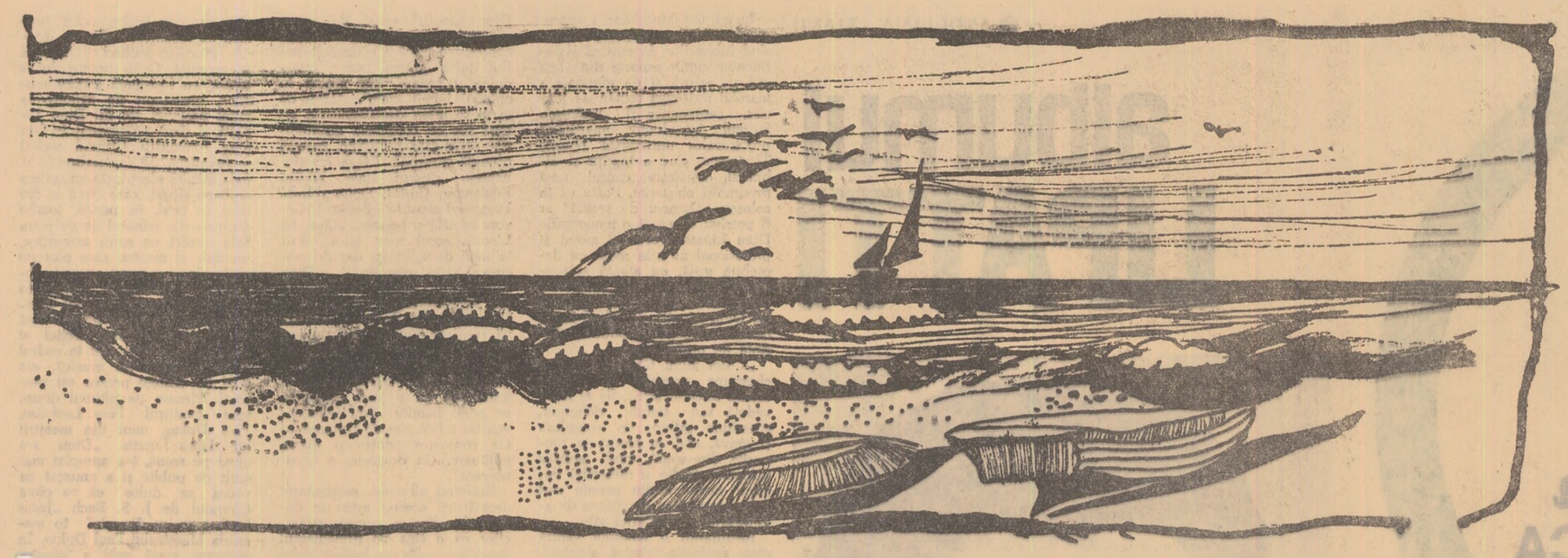

nu se poate explica, cel puțin deocamdată. Și mai voiam să-mi cruț nervii, aveam nevoie de ei a două zi, ca să-mi apăr cîteva lucrări experimentale ce țineam să figureze neapărat în expoziție.

De la Floreasca, unde locuia Luc, am pornit pe jos, tulburat puțin de răcoarea cu miros de scoici și mîl, care venea dinspre lacuri.

„Nu, experiența și intuiția nu ajută la nimic" îmi spuneam cu un soi de disperare calmă, gîndindu-mă la zilele viitoare ale iubirii mele. Multă vreme nu bănuisem că Luc e în stare de revoltă. Venise spre mine cu liniște, fără tatonările obișnuite care m-ar fi plictisit repede. Cu doi ani în urmă, apăruse în atelierul meu însoțită de un arhitect, prieten de al meu și încă două colege, animate de acea stupidă curiozitate de a cunoaște „un artist", la el acasă. Dintre toți, Luc a arătat cel mai puțin interes față de lucrul meu și mi s-a părut că tratează cu ironie lipsa de discreție a celorlalți. Se bea un lichior prost, se bîrfea, se rîdea zgomotos, se arunca scrumul la întîmplare peste lucrurile mele, ceea ce m-a făcut tăcut și răbdător să se termine totul. Observasem ușor că Luc e un temperament agitat, nemulțumită mereu cu ce se spune, cu ce se face, cu ce se pune la cale. Am refuzat să le arăt din pînzele mele și ea păru că aplaudă tacit această atitudine. Dar mi-a spus la plecare: „Am văzut ceva de dumneata în holul unui teatru... un arlechin cred... și m-a frapat culoarea îndrăzneață, nu știu, oarecum nesăbuită. Aș fi vrut să văd și altceva, dar nu acum, bineînțeles". Din politețe i-am spus că poate veni oricînd, și în clipa aceea i-am văzut părul foarte negru și nasul ușor acvilin care-i dădeau un aer de feminitate bizară. N-a mai venit. Eu am plecat în Maramureș, am lipsit toată vara din București. A telefonat puțin înainte de Anul nou și a doua zi, cînd afară viscolea puternic, a bătut în ușa mea.

Pentru ei în fiecare au aveam probleme în legătură cu noaptea de revelion, am propus s-o petrecem împreună, singuri, undeva într-o cîrciumă. N-a arătat entuziasm, dar mi s-a părut că nu are altceva mai bun de făcut sau e obosită. Pe urmă totul s-a petrecut peste voința noastră, am pătruns amîndoi într-o zonă rămasă întreagă, pe un teritoriu al ființei noastre, încă netăvălit de viață. Dar revelația era primită de fiecare în chip deosebit. Ea nu avea sentimentul miracolului, sau un scepticism încurabil o îmbolnăvise. Am aflat mai apoi, printr-o întîmplare, că trăise o dramă. Cu prudență n-am căutat amănunte, voiam să-mi păstrez iubirea într-un orizont fără reziduri, chiar fără un viitor precizat, care ar fi produs la rîndul lui rugină.

Lucram într-o adevărată euforie, cred că în acea perioadă am realizat pasul pe care-l rîvneam, simțeam că sînt eu în tot ce fac, în fiecare picătură de culoare, pînzele mele căpătau acea vitalitate ascunsă care palpită în florile lui Luchian sau în peisajele de stepă ale lui Andreescu. Voiam ca Luc să simtă această schimbare și să vadă în ea o dovadă a iubirii mele, rodul acestei iubiri. Nu vedea. M-am convins curînd că ea punea totul pe seama meșteșugului. Nici nu-i plăcea tot ce făceam. Despre o pînză în care încercam să încorporez într-o natură mioritică explozia industrială de la Săvinești, a spus că i se pare conformistă. Pictasem în groapa Floreasca și am adunat într-o lumină crepusculară mașini enorme, țigani în zdrențe și silueta unei clădiri cu zece etaje. Luc a spus că nu pricepe nimic. Îi plăceau niște țărani din Maramureș, o compoziție întunecată și prolixă, intitulată „Somnul" și alte cîteva la care nu țineam. Firește, discutam degajat, dar gîndirea ei mă descuraja, mă făcea timid și anxios, mă lipsea de încrederea care pusese stăpînire pe mine, poate într-un mod exagerat și nerealist.

Într-o seară, văzîndu-mă cum îmi fierb două ouă pe un reșou electric, m-a întrebat ca o mamă sau ca o nevastă exasperată:

— Cît mai ai de gînd să trăiești așa?

Nu era atît grija pentru mine în această întrebare, ci o nemulțumire acumulată, o speranță înfrîntă, ajunsă neputincioasă. Am răspuns rîzînd:

— Dar asta e condiția mea, așa am trăit întotdeauna, așa m-ai cunoscut. Dacă mă iei de aici și mă arunci în altă parte, mă ucizi. Luc, credeam... uite, dacă vrei fă-mi tu ouăle... asta o să fie un început de chiverniseală, oricum, un progres...

— Cu cît de puțin te mulțumești! șopti ea oftînd.

— La ce te referi?

— La tot.

— Chiar la tot?

— Da, chiar la tot.

Zile, săptămîni în șir, a continuat acest dialog în care se furișa dezamăgirea, oboseala, neantul. La un moment dat i-am vorbit deschis:

— Luc, tu vrei să fugi, dar n-ai să poți.

— Nu știu, mă tem că am să pot.

— Dar de ce ai face-o?

— Pentru că ești de un egoism monstruos, nu există decît tu, munca ta, gîndirea ta, viața ta de pustnic, la adăpost, fără nici o adiere din afară. Îți aperi această condiție cu o tenacitate ce vrea să pară modestie sau austeritate dar de fapt te temi să nu îți se ceară ceva. Eu nu sînt decît o mică oglindă pentru sufletul tău sublimat.

— Dar ce ai vrea tu? Întreb ca un soț bătrîn și acru.

M-a privit drept în ochi cîteva clipe și am văzut bine că ceva se stinge în privirea ei, avea acum o lucire de metal lustruit îndelung, dincolo de care nu se mai găsește decît materia informă, zgură.

N-am mai putut lucra. Ne întîlneam rar, simțeam nevoia să bem, ne despărțeam vlăguiți. Dar eu rămîneam mai departe mulajul acelui miracol pe care niciodată nu i l-am putut înfățișa, deși uneori părea să comunice cu el. Teama că voi rămîne pentru totdeauna în acest sarcofag erotic mă făcu irascibil și brutal. Nu mai vedeam pe nimeni, refuzam chiar prieteniile vechi și trainice. aveam senzația acută că mă clatin, că mă scufund, că viața se scurge din mine picătură cu picătură ca dintr-un muribund. În această stare mă găsi hotărîrea ei de a se duce la mare cu Duda. Mai aveam zece zile pînă la deschiderea expoziției, dar fenomenul se dezlegase în mine. Într-o seară

Desene de DAN CIOCA

mă anunță telefonic că pleacă spre Constanța cu un tren de noapte. Am implorat-o să ne vedem chiar atunci și a acceptat. A venit, s-a așezat într-un scaun și a tăcut, legănîndu-și picioarele. Am observat că-și făcuse unghiile de la mîini și de la picioare cu un lac sidefiu pe care eu îl găseam de un gust vulgar și ea știa asta. Nu vedeam exact ce urmează să se întîmple. Cu mîinile tremurînd am deschis patefonul și am pus un concert preclasic pentru clavecin. Ascultîndu-l, mă liniștea totdeauna. M-am lăsat pe dormeza mea joasă și am închis ochii.

— Am tren la 11 și încă n-am făcut valiza, spuse ea, evident neauzind concertul.

Am tăcut, n-am deschis ochii

— De ce m-ai chemat? vorbi iar cu o nuanță mai aspră. Tăceam. S-a ridicat, mi-a trecut o mînă pe genunchi și s-a îndreptat spre ușă. Speriat, am deschis ochii și dintr-un pas am fost în fața ei.

— Nu pleca.

— Plec, spuse cu voce moale, parcă temîndu-se.

Cu o mișcare negîndită am apucat piepții rochiei și i-am sfîșiat-o pînă jos. În lumina violentă care se făcu în mintea mea atunci, am văzut-o cu mîinile la gură, cu ochii holbați, cu zdreanța atîrnînd pe trupul costeliv. I-am auzit apoi tocurile lovind repede pietrele curții. Acul patefonului hîrîia în gol.

Pînă la 11 am umblat pe străzi oarecum derutat, dar cu o mare liniște interioară. Nu mă gîndisem nici o clipă să mă duc la gară, dar această idee năvăli deodată asupra mea și mă aruncă într-o mașină. Plecau spre Constanța trei trenuri, la intervale foarte scurte. Le-am luat pe rînd, nu știam în care este ea, am străbătut culoarele în goană, escaladînd grămezi de valize, oameni transpirați și veseli că izbutiseră să se urce. Unii bombăneau și mă înjurau. Am găsit-o în sfîrșit într-un compartiment de clasa a doua. În acea clipă trenul se puse în mișcare, nu mi-a mai rămas decît frîntura de secundă în care s-o văd pe Luc prăbușită în brațele Dudei. Dormea? Voia să fie singură în întuneric?

Am coborît înghiontit și înjurat de călătorii agățați de scările vagonului.

III

Peste o săptămînă am avut vernisajul expoziției. Precum bănuiam, lume puțină. Cîțiva amici, cîțiva oficiali, puțini necunoscuți care treceau întîmplător pe stradă, în acel moment. Trebuia să vorbească cineva și acel cineva trimise vorbă că e bolnav. Îmi spuneam că lucrurile se leagă bine cînd spiritul tău e în declin. Se ivesc de pretutindeni, firește, numai din întîmplare, mici coincidențe care anulează rațiunea și fac din tine un mecanism dereglat. O echipă de tehnicieni de la cinematografie, veniți cu întîrziere, întindeau cabluri printre picioarele invitaților, instalau lămpi și strigau mereu ca și cum toți ceilalți ne găseam aici ca să-i încurcăm pe ei: "... pardon, dați-ne voie, alo, tovarășe' "... Oficialii dădeau semne de nerăbdare, se uitau mereu la ceasuri, ieșeau să dea instrucțiuni șoferilor. După cîteva momente de panică am lăsat totul pe seama hazardului și mi-am făcut un zîmbet bun la toate. Răspundeam monosilabic mimînd emoția și sub această mască eram foarte departe. Eram cu Luc, imaginea ei mă teroriza ca a unui mort îngropat în ajun. Pînă la urmă, un critic de artă, generos și bun vorbitor, improviză un discurs, vorbind elogios despre căutările mele „febrile și rodnice", despre efortul meu de un deceniu în aflarea unui echilibru între marile tradiții ale picturii românești și o viziune modernă, adecvată epocii revoluționare. Vorbea cinstit și îi eram recunoscător. Autoritatea lui putea să dea tonul cronicilor viitoare și îmi era deajuns să se recunoască frămîntarea mea dureroasă peste care Luc trecuse cu ușurință.

În zilele următoare mi s-au reținut zece pînze de către diverse instituții, ceea ce întrecea așteptările mele. Dar cel mai mulți vizitatori se scurgeau prin sală nepăsători, ca prin fața unei vitrine cu bizarerii. Știam că așa se va întîmpla pînă la sfîrșit, încît ideea de a pleca la Capul Midia mi se înșurubă în creier și deveni obsesie.

Așa am ajuns în zorii unei zile mohorîte în trenul care se tîra pe malul Siutghiolului, pătrînd a se învîrti mereu printre dune și sate arse, păstrînd cînd la dreapta, cînd la stînga, imaginea fantastică a Mamaii și fumurile groase de la Ovidiu. Căldura era înăbușitoare, paralizantă. Călătorii obosiți dormeau pe banchetele tari, colbăite cu un nisip fin care părea să pătrundă și prin pereții vagonului. În gară, ca și cum aș fi părăsit pămîntul, m-am simțit deodată în mare primejdie. Acum, cînd peste cîteva clipe puteam s-o văd pe Luc, se rupsese între noi orice legătură. La București aveam încă sentimentul că este vorba de un incident trecător, dar intrat în acest peisaj straniu, fierbinte, nepămîntesc, distanța dintre mine și femeia iubită devenea astronomică. Cred că la București, în atelierul meu, mă sprijineam încă pe spiritul viu al iubirii noastre.

Cei din tabără abia se sculaseră, se agitau, ieșeau din cantină cu căni de ceai și pîine unsă cu marmeladă, într-o intimitate transportată evident din ministerul la care lucrau. Am întrebat de Luc. N-o cunosteau, dar unul mi-o arătă pe Duda lungită într-un șezlong. Era înconjurată de cîțiva bărbați cu chipuri stoarse de funcționari, dar pentru că soarele îi înroșise puțin și erau în șorturi, luau atitudini de atleți. Văzîndu-mă, Duda își scăpătă ploapele cu ticul ei de miopie și îmi aruncă fără să se miște:

— A, ce faci, dragă, la uite...

Fără să mă sinchisesc de bărbații care se uitau la mine ca la o arătare, am vorbit răgușit:

— Unde-i Luc?

— Luc? Acum a plecat, s-a dus pe mare cu barca lui Volodia. Nici cinci minute nu sînt de cînd a plecat. Ia stai...

Se ridică și privi spre dig.

— Uite-o, o vezi? Fugi repede, o ajungi.

Pe pinza vînătă a mării Luc părea foarte departe. Am alergat totuși, am intrat pe dig, cu o uriașă bucurie înecîndumi pieptul. Începui să strig, mă auzi tîrziu, s-a oprit și a rămas neclintită pe mijlocul digului pînă cînd m-am apropiat. Era arsă puternic de soare, nu se menajase, o spuzeală roșie îi năpădise fața și pieptul și brațele. Unghiile sidefii, fardul, crema grasă cu care se unsese, accentuau acest cataclism dermic.

— Fac o plimbare pe mare, mă plictisesc... răspunse ea privirilor mele rătăcite.

— Bine, dar am venit acum, trebuie să vorbim.

— Așteaptă-mă.

— Luc... nu te duce... Luc.

Se întoarse. La vreo douăzeci de metri, jos lîngă pietrele lustruite de ape, aștepta o barcă. Un bărbat foarte tînăr, negru de soare, cu un slip de mătase roșie, bătea ușor apa cu vîslele. Se auzea o melodie și am văzut un tranzistor agățat de gîtul barcagiului. Luc a coborît cu mare ușurință printre blocurile de piatră, a sărit în barcă și s-a așezat pe scîndura de la pupa. Botul negru al bărcii a săltat, a despicat un val, s-a întors odată cu Luc și n-am mai văzut decît brațele puternice ale barcagiului trăgînd puternic. Rămas acolo pe dig, în picioare, am urmărit barca vreun ceas, pînă cînd s-a topit în mișcarea vînătă.

Am coborît, m-am descălțat, m-am întins pe pietre și apa îmi bătea picioarele obosite, mă lovea ritmic și blînd, parcă se juca cu mine. Sub dig, soarele nu mă ajungea și am țipit puțin. Marea era pustie, de o măreție nesfîrșită și inutilă.

Am rămas acolo pînă seara cînd am înțeles că Luc nu mai vine. Se putea întoarce pe uscat dar era ca și cum n-ar mai fi venit. În tabără se aprinseseră luminile, se auzea urletul răgușit al unui difuzor, farul clipea rar, aruncînd pe mare fulgere scurte, egale, mecanice.

Am stat toată noaptea în gară pe o bancă. În zori am găsit un mic golf ascuns de păpurișuri și dune și m-am scăldat. Apa era liniștită și neagră acolo. Cum am intrat, m-am simțit prins ca de niște tentacule moi și reci, picioarele mi s-au înfundat în mîl, stîrnind depozitele de alege putrede și urît mirositoare. O mîzgă verzuie mi se lipise de piele, îmi năclăise părul, îmi intrase în gură, în urechi, în ochi, mă făcuse greu ca un pietroi și rece. Am înotat prin algele moarte pînă cînd am dat de apă limpede. Am ieșit departe, eram alb și curat, dar simțeam mereu, ca o platoșă grea, trăgîndu-mă spre pămînt, înăbușindu-mă.

Cu un tren de prînz am plecat. Și am privit mult timp marea, jocul ei orb, mișcarea ei nesătulă și fără scop.

IV

Bătrînul paznic venea seara de la Năvodari, foarte abătut, mă căuta și-mi spunea că nimeni nu știe pe unde se ascunde Volodia. Se bănuia că înainte de a fi luat în armată el își făcea de cap. Fusese văzut cu niște străini la Mamaia dar cine-l poate găsi la Mamaia într-atîta lume? Renunțasem la gîndul că-l voi mai întîlni pe acest om de care se lega ultima imagine a lui Luc. Șederea în tabără devenise obositoare. Lucrasem puțin, dar nu mă duceam pe malul mării. Dealurile plesuve și arse, mașinile părăsite, pe jumătate îngropate în nisip, născuseră cîteva pînze care mă satisfăceau. Făcusem portretul copilului și al bătrînului, dar mi-am dat seama că lor nu le place pentru că nu se recunosc în culorile grele, obosite de soare și uscăciune. Îi văzusem într-adevăr ca pe niște buruieni spinoase, care-și trăgeau viața nu din pămînt, ci storcîndu-se mereu pe ele însele, trăind din nimic. În cea din urmă zi petrecută la Capul Midia m-am apropiat de golful cu alge și am lucrat acolo vreo trei ore. Nu se schimbase nimic. Aceeași apă moartă, de culoarea petrolului brut, nu oglindea nici măcar cerul care în dimineața aceea era de un albastru intens și crud. N-am izbutit să redau senzația pe care o trăisem cu un an în urmă, cînd intrasem în zori în acest cimitir de alge, dar știam că voi găsi mai tîrziu, în atelier, între lucrurile care mai păstrau închisă în memoria lor uriașă, febra iubirii mele.

Seara, turcul veni mai tîrziu de la Năvodari și îmi spuse că a izbutit să dea de Volodia. Se întorsese la cherhana și se pregătea să plece pe mare, la pescuit. Refuza să vină la Capul Midia, dar îmi dădea întîlnire a doua zi dimineață, pe plaja din apropierea cherhanalei. Prudența lui mă jignea, pentru că dădea situației un aer de aventură, cu totul străin de procesul meu.

M-a condus acolo nepotul turcului, ajutîndu-mă să-mi duc lucrurile, pentru că nu mă mai întorceam la tabără. Am mers pe malul mării, pe un drum nebănuit de scurt, printre dune și vegetații stinse. Volodia mă aștepta, l-am văzut de departe întins pe nisip, în mijlocul plajei. Am dat drumul copilului și, ducînd greu valiza și rucsacul, am intrat pe plajă. Cherhanaua se afla pe o ridicătură, în față, și am văzut acolo stînd neclintite și privind spre plajă siluetele negre ale pescarilor. Și ei mă așteptau. Volodia îi prevenise și ei voiau să vadă ce l se întîmplă, gata să sară în ajutorul tovarășului lor. Dacă în această treabă n-ar fi fost amestecată imaginea femeii iubite, aș fi zîmbit, nu m-aș fi simțit deloc amenințat. Dar, deși știam că nu mi se poate întîmpla nimic, conspirația acestor oameni pentru care tot ce se situează în afara lumii lor este dușmănos, îmi dădea sentimentul brutal că Luc însăși e printre ei. Mă apropiam încet de Volodia care stătea întins pe pîntece, cu fața înfundată în nisip, parcă dormea. Nu s-a mișcat nici cînd pașii mei puteau fi auziți. Își sprijinea o mînă pe tranzistorul care scotea din nisip un cîntec nedeslușit. Cum stătea așa întins, cu pielea tăbăcită de soare și apă sărată, cu slipul de mătase roșie întins bine pe coapse, Volodia părea un animal puternic, odihnit și sătul. Părul de o culoare incertă, de paie, îi acoperea ceafa cu cîrlionți care luceau în soare.

— Bună ziua, spun, cînd umbra mea ajunse pe trupul lui.

A ridicat încet capul și i-am văzut ochii de un albastru stins, cu o lumină difuză care trecea peste mine. N-a răspuns la salutul meu. M-am așezat pe nisip, eram obosit și el mă privea mai departe, fără curiozitate și fără interes. Și-a aruncat o clipă privirea spre cherhana, probabil să vadă dacă ai lui sînt acolo.

— Dumneata ești Volodia?

— Eu.

Avea un glas de adolescent cu o nuanță rece și bănuitoare. Se sprijinise într-un cot și-mi arăta acum umerii masivi și pieptul, și brațele de o armonie pietroasă, inestetică, asemeni acelor tipuri de proletari care apăreau în revistele de avangardă, la care spiritul era cu totul copleșit de o musculatură uriașă. Dar coapsele îi erau înguste, picioarele lungi și subțiri, cu călcîiul mic. Aștepta, își mîngîia tranzistorul care scîncea în nisip și aștepta.

— Ai dus acum un an cu barca o femeie... ai luat-o de la Capul Midia, de pe dig, o chema Luc... îți aduci aminte?

S-a gîndit puțin, s-a mișcat în nisip și a răspuns plictisit:

— Nu-mi aduc aminte... eu duc mulți oameni.

— Trebuia să vă întoarceți repede, eu am fost pe dig, am așteptat... încearcă să-ți aduci aminte...

Făcu un efort, își lipi fruntea de nisip, apoi se întoarse cu fața în sus, cu aceeeași mișcare leneșă de animal odihnit și sătul.

— Da, îmi aduc aminte... m-a rugat s-o las undeva la țărm. Și eu am lăsat-o, nu mai știu unde.

— Cum ai putut s-o lași sin gură?

— Eu nu le întreb nimic pe femei, fac ce-mi cer ele.

Zîmbi și se întoarse iar cu fața în nisip. M-am ridicat și l-am întrebat pe unde pot ajunge la tren, dacă aș putea să merg spre Mamaia, pe țărm. Mi-a spus că se poate, dar că e drum lung. Mi-am luat lucrurile, am pornit prin nisip, și am auzit în urmă un hohot scurt care nu semăna cu al lui Volodia, era al unui om foarte bătrîn.

Clădirile înalte de la Mamaia păreau foarte aproape și am hotărît să merg într-acolo, voiam să scap repede de pustiu, de soare, de nisip. Și blocurile acelea înalte și strălucitoare mă chemau ca niște trepte spre cer, deși păreau clădite pe linia veșnic mișcătoare a apelor.

M-am întors puțin și am văzut siluetele pescarilor, neclintite, între bărcile lor negre.

● ION SOFIA MANOLESCU

CÎNTEC REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Pentru începutul acesta grav, pentru începutul robust,
pe sub roțile luminilor neatinse de arborii cerului,
de pe crengile buzelor mele coapte în august,
îți voi trimite în dar constelația albastră a lirei.

Știu. Cînd mă voi trezi din uimirea întîrziată,
fereastră destul de adîncă îmi vei fi în trecut.
Dar cu orice vîlvătaie mă voi aprinde în timp,
numai tu îmi vei putea străluci prin cuvîntul adus.

● GEORGE DAN

ALTITUDINE

Mijind din miez de noapte ca soarele și zorii,
Partidul, muncitorii, chemînd sub steag mulțimea,
sub tălpi burtăverzimea s-o calce — înălțară
poporul, dîndu-i aripi să-și cînte bucuria,
cum suie sus în slavă și-n triluri, ciocîrlia
Sus inimă și țară, cum evii te visară
Republică Socialistă România!

23 August 1965

● VERA LUNGU

OM. SARE. PIATRĂ. SOARE

I

Omul,
Adică eu, tu, el, noi,
Toate pronumele noastre numite personale,
Au acea densitate unică, firească —
Continua visare.

Nu poate fi depășit cuvîntul vis,
Este mai mult decît popasul înscris pe hartă...
Poate e trecerea noastră spre altă eră,
E ziua de mîine,
Intră calendaristic și uimitorul poimîine,
și luna viitoare,
și călătoriile pe meridianele pămîntului solare.
Este zguduitorul, misteriosul ce vom face,
Pentru că tot ce-am făcut nu ne mai poate satisface.
Aceasta este noțiunea unică
A crezului meu,
Adică, om, tu, noi, eu...

II

Sarea salinelor,
Sarea de mare, de pămînt,
De vîslire de vînt,
De ancorare în densitatea pîinii
De păcatul neînfăptuirii.

III

Piatră de stîncă,
Piatră a luminii din versul ce-l cîntă
Piatra munților bogați de bogăție,
Piatra ideilor fără de stîngăcie.

IV

Soare nestăpînit, concentrat, dăruit
Om. Sare. Piatră. Soare...

● DORINA RĂDULESCU

TINEREȚE

M-am privit în oglindă
și am văzut pe buna —
ce vrei? am întrebat-o
ce vrei? m-a întrebat.

Vreau să-mi zăresc iar chipul
cu inima de tînăr
sărind peste pîrleazuri
ușor și cam nătîng.

Dar gura resemnată abia
schiță un zîmbet
— Ești tu, nu-s eu, fetițo,
și vremea te aduce cu vremea
lîngă mine.

Sufletul cumințește-l,
adună-l ici pe bancă
sub constelații-albastre,
magnete ce atrag
știința în văzduhuri și
sufletul pribeag.

Nu, nu sînt eu, bunico,
ești tu și ești urîtă,
mă știi că nu-s cuminte
și-n ciudă am să-ți fac.

Voi sparge-oglinda asta
cu sufletul meu tînăr
sărind coarda prin stele
spre zări nemărginite
în joc de călușar.

. . . . . .

Pe jos chipul străbunei
privește șui
multiplicat în cioburi
de-oglindă, sfărîmat.

● MARIN TARANGUL

CONDOR

Zborul de vultur...
Imperială odihnă în spații.
Doar munții mai tresar
Și undeva bate rar
Inima unei prăpastii.

ULALA

Broasca țestoasă Ulala
Avea numele ei neîntîlnit,
Așa cum mi-a fost mie copilăria.
Ieșită din cuminte adînc al pămîntului
Veșnică mamă,
Asa cum am primit eu lumea la început în pîntecul cald.
Umblam de-a bușilea
Împiedicîndu-mă de scaune,
Și ea mi-era soră cuminte.
Prin iarbă cînd mergeam greu înainte
Și mă opream căzînd într-o parte,
Ulala își alungea gîtul înafară
Și mă privea curioasă.
Cu privirea ei rară pe care oamenii nu o aveau
Ulala a fost prima mea carte.
Copilăria mea și Ulala sînt una.
S-au dus amîndouă odată.
Cînd Ulala mirată prea mult de lume
A intrat în pămînt într-o noapte.
Ulala! Ulala!
Cîteodată mai ieși din pămînt
Și te uiți lung la mine.
Nodul de fier mi se urcă în piept
Pentru ce am fost și ce sînt.
Iia! Iia! Iia!
Ulala și copilăria!

teatru
FILM
muzica
PLASTICA
sport

● DUMITRU MICU: JURNAL ●

SUGESTII DE REPERTORIU

Realizările dramaturgiei noastre din perioada interbelică și de după 1900 în genere nu se pot compara, evident, nici pe departe cu acele ale liricii și epicii. Cîte sînt merită, negreșit, să fie și au și fost în bună măsură valorificate scenic. La diferite teatre s-au reprezentat și se reprezintă piese diverse, de la **Vlaicu Vodă** la **Act venețian**, de la **Dezertorul** la **Ultima oră**, de la **Plicul** la **Domnișoara Nastasia**. O cercetare amănunțită a literaturii dramatice de dinainte de 1944 ar scoate la lumină, neîndoios, încă destule alte scrieri vrednice de a vedea lumina rampei.

Din Camil Petrescu s-au pus în scenă mai toate piesele rezistente: **Suflete tari**, **Act venețian**, și mai puțin rezistente: **Mitică Popescu**. A fost ocolită însă, și în trecut și în anii noștri, **Danton**. Această „reconstituire dramatică" pune, ce-i drept, regizorului probleme deosebit de dificile, complexe. Însă rezultatele, în caz de reușită a spectacolului, ar răsplăti din plin ostenelile. Fără a fi întru totul validă ideologic, resimțindu-se de pe urma unei concepții sociale și filozofice contestabile a autorului (pe care de altminteri acesta avea să le depășească), **Danton** rămîne, indubitabil, cea mai puternică dramă istorică de idei românească. Reconstituirea atmosferei revoluției franceze este magistrală, situațiile sînt fiecare, cu o forță a expresiei dramatice extraordinară, personajele, mai ales cel principal, sînt tăiate în cel mai rezistent bronz. Cu optica lui social-istorică de dinainte de 1930, dramaturgul n-a fost în măsură să înfățișeze exact rolul lui Danton în revoluție, semnificația actelor sale, fapt ce împietează sensibil asupra veridicității de ansamblu a viziunii constituite în piesă. Programul de sală ar putea explica acest lucru, călăuzind spectatorii simultan spre înțelegerea desfășurării revoluției din 1789 și spre sesizarea contradicțiilor și inconsecvențelor din gîndirea lui Camil Petrescu.

Sînt încă vii, probabil, în memoria generațiilor mature de cititori și oameni de teatru, atît de violentele reacții stîrnite în 1925 și 1943 într-o anume piesă de reprezentarea **Mioarei**. Scriitorul și-a apărat piesa cu înverșunare, spre surprinderea unora, chiar dintre prieteni, care și-au dat seama că scrierea nu-i o înfăptuire deosebită. E inferioară **Mioara** comediei **Mitică Popescu?** N-aș spune. Deși nu este construită, ca **Jocul ielelor**, ca **Suflete tari**, ca **Act venețian**, pe o mare idee, această piesă reține atenția printr-o foarte subtilă analiză a stărilor sufletești, prin unele replici memorabile.

Neîntîrziat ar merita să fie înscrisă în repertoriul unor teatre **Patima roșie**, drama reprezentată cu atît de răsunător succes încă înainte de primul război mondial. Tofana, Sbilț (întruchipat scenic, pe vremuri, de Iancu Brezeanu sau de N. Bălțățeanu), Castriș, Rudy, Crina sînt personaje adînc intrate în conștiința spectatorilor din trecut, a cititorilor (și a unui număr — prea mic — de spectatori) de astăzi. Niciodată și nicăieri în teatrul nostru, umanitatea suferindă n-a fost atît de dramatic evocată ca în această piesă a lui Mihail Sorbul.

Dacă autori cum sînt cei amintiți sînt prezenți cu o parte din creația lor dramatică pe scenele teatrelor, alții n-au intrat pînă acum, din păcate, — cu opera lor din trecut — de loc în atenția celor ce întocmesc repertoriile. Aș atrage atenția în primul rînd asupra dramaturgiei lui Lucian Blaga. E o creație de viziuni lirice, aparținînd mai mult poeziei decît teatrului. Dar nu în întregime. **Avram Iancu**, cel puțin, e o piesă de teatru în toată puterea cuvîntului, construită după toate rigorile genului dramatic, o operă viguroasă, închegată. Cu anumite accente unilaterale, ce pot fi ușor înlăturate la reprezentație (piesa fiind lungă, se impun oricum unele omisiuni), scrierea creează o viziune dramatică a participării moților la revoluția din 1848 în aproape deplină concordanță cu cele mai noi rezultate ale istoriografiei marxiste din țara noastră (v. **Istoria Transilvaniei**, vol. II). Drama lui Avram Iancu se revelă în cuprinsul piesei în toată intensitatea. Avram Iancu e pasărea care „cată să se facă om", întruchiparea conștiinței de sine a unui popor care se simte irezistibil chemat să participe la făurirea istoriei. Împrejurările sînt însă și de astădată ostile poporului român din Ardeal. Aroganța disprețuitoare a liderilor burgheziei și moșierimii maghiare, pe de o parte, propria încredere naivă în cuvîntul împăratului de la Viena, pe de altă parte, îi împing pe români într-un război crîncen împotriva oștilor ostile trupelor imperiale, război din care nu se aleg decît cu suferință și deznădejde. De la început pînă la sfîrșit, piesa comunică emoționant tragismul situației unui popor harnic, talentat și viteaz, înrobit în propria țară, ridicat deocamdată, fără sorți de izbîndă, la luptă de eliberare. Puternic reliefat, viu, Avram Iancu e un personaj a cărui amintire se întipărește pentru totdeauna, în urma lecturii (și cu atît mai mult s-ar întipări în urma unui spectacol), în conștiința celui ce ia cunoștință de el.

Un examen atent în vederea valorificării teatrale solicită opera dramatică a lui Ion Minulescu. După socotința mea, s-ar putea pune în scenă îndeosebi **Manechinul sentimental**. Piesa, pe care autorul o vroia montată „în felul teatrului de păpuși", își propune să prezinte cîteva „manechine", „expuse în zilele noastre în cele două mari vitrine sociale din România". Spectacolul trebuie să sugereze astfel ideea de joc, de artificiu. Însă, în piesă, viața reală sparge convenția, se substituie ficțiunii. Dornic să creeze un tip de femeie din high-life, autorul dramatic Radu Cartianu se introduce în casa doamnei Jeana Popescu-Potopeni, soție de milionar, căreia îi cere să-i înlesnească „documentarea". Aceasta acceptă jocul, mimînd la început rolul de îndrăgostită, dar pînă la urmă îndrăgostindu-se de-a binelea de dramaturg. Momentul e ingenios subliniat. Iubirea ei imprimă piesei, în actul penultim, un real accent dramatic: „Dar nu-nțelegi că nu mai vreau să fiu manechin de vitrină?... Vreau să ies măcar o dată și eu din închisoarea mea de sticlă..."

Un foarte interesant spectacol s-ar putea realiza la Teatrul Mic cu **Șun, „mitul mongol"** al lui G. Călinescu. Această piesă, ce exprima în timpul războiului la modul aluziv împotrivirea față de stăpînirile despotice, cum era și cea antonesciană, nu și-a pierdut cîtuși de puțin actualitatea. Șun nu e numai tipul de conducător diametral opus tiranilor fasciști, el este înțeleptul, omul exemplar care, ajuns în fruntea unui imens imperiu, știe să-și călăuzească supușii cu blîndețe și fermitate, cu minimum de sacrificii către înfăptuiri epocale. Aproape fiecare replică a lui Șun e o sentință, un aforism rezumînd experiențe de viață milenare, transmițînd lapidar, memorabil, adevăruri fundamentale și întreaga piesă procură spiritului cele mai alese delicii.

Am citat doar cîteva piese care ar putea intra în studiu. O investigație de mai mari proporții în literatura dramatică românească a secolului nostru ar fi binevenită. Deunăzi, maestrul Tudor Arghezi vorbea elogios despre teatrul lui Ion Sava. S-ar putea adăuga, desigur, încă cel puțin vreo cîteva nume de dramaturgi cărora le datorăm piese mai mult decît meritorii. Aș aminti pe Victor Papilian (care va trebui revalorificat și ca prozator), pe Ion Luca. Lista rămîne deschisă.

● ANDRIANA FIANU

albumul LIPATTI

În editura Meridiane a apărut albumul Dinu Lipatti, înfățișînd iubitorilor de muzică și publicului cititor aspecte din viața atît de scurtă și de glorioasă a marelui muzician român — pianist, compozitor și interpret. Studiul introductiv aparținînd profesorului universitar Dragoș Tănăsescu, care a îngrijit și albumul, depășește cadrul unei prezentări obișnuite. Poate că în colecția „Oameni de seamă" ar fi potrivit să apară o monografie Dinu Lipatti. Portretul moral și profesional ne este redat cu deosebită grijă, cu atentă și profundă cunoaștere prin gîndurile, însemnările, părerile și scrisorile lui Dinu Lipatti, dovedind munca sa neobosită, continua dorință de perfecționare.

„...Aici ating fără să vreau o chestiune penibilă și primejdioasă oricărui artist, fie el mare vedetă sau simplu debutant, chestiune extrem de complexă și gravă, mai cu seamă în timpurile din urmă, cînd muzica mecanică (radio și discurile) impune executantului cerințe ce-l fac uneori să se depărteze de adevăratul sens al artei sale.

Rezultatul: o tendință vădită către perfecția tehnică absolută, însă lipsită de orice sensibilitate, de orice elan. Apoi un alt pericol: ne aflăm într-o epocă în care spre a satisface și atrage un public dornic de artă, concesiile sînt făcute din păcate de cei de pe scenă, iar nu de cei din sală. Unul din efectele acestui procedeu este sărăcia de imaginație în formarea programelor tuturor concertelor simfonice din lume. Sau mai bine zis, lipsa unui curaj elementar de a susține cu tărie ceea ce merită a fi susținut, iar nu ceea ce face la sigur sala plină. De aceea avem azi un public care se dezinteresează aproape total cînd e vorba de o lucrare nouă sau veche necunoscută (sec. XVI și începutul sec. XVII ar putea oferi o sursă de frumuseți nebănuite). Același lucru cînd este vorba de un artist necunoscut", nota Dinu Lipatti în cronica sa despre viața muzicală a Parisului, în „Libertatea" nr. 10 din 20 mai 1939.

În 1951, adică un an după moarte apărea la editura „Labor et Fides" din Geneva „Hommage à Dinu Lipatti" cuprinzînd în pagini nume ilustre, gînduri, evocări și imagini ale celui atît de timpuriu răpus de boală. Acum aproape zece ani vedea lumina tiparului la editura „Colombe" din Paris o carte de proporții reduse cu coperți verzui, încărcată de dragoste, emoție și durere: „Viața pianistului Dinu Lipatti" scrisă de mama sa, Anna Lipatti. Este o tragică confesiune lirică a mamei despre fiul iubit „Dinu, acest nume dulce și scump este gravat în adîncul inimii mele". Alături de carte se aflau dactilografiate cîteva file ce conțineau mulțumirile celor care primiseră această ofrandă postumă. Lîngă emoționantele rînduri ale Nadiei Boulanger, Cortot, Denis d'Inès, Yvonne Lefébure, Bernard Gavoty se află și acestea: „Doamnă Lipatti, soțul meu mi-a oferit în mod deosebit, ca dar de crăciun «Viața pianistului Dinu Lipatti». Și astăzi întovărășită de interpretarea magnifică a Choralului de Bach, trebuie să vă spun că muzica fiului dumneavoastră iubit, exemplul măreț al acestei vieți curajoase, fidele și senine, strălucesc pentru totdeauna ca o stea splendidă pe acest pămînt. Fiul dumneavoastră a fost ales de Dumnezeu! Ce consolare pentru o mamă iubitoare. Cu dragoste, o necunoscută".

Răsfoind albumul, sentimentul desăvîrșirii acestui artist se degajă din fiecare pagină, strălucitor ca o stea pe firmamentul muzicii românești. Întîrzii îndelung asupra fotografiilor, asupra afișelor și mai ales asupra celor cîteva scrisori trimise și primite de Dinu Lipatti și reproduse în album. „...Am fost mirată de trăsăturile studiului și aș dori foarte mult să aflu cum l-ați lucrat pentru a atinge această irizație a sunetului în toate trăsăturile"... îi scria pianista Cella Delavrancea la 17 februarie 1942, cîteva zile după recitalul de la Ateneul Român. „...Intors acasă de la țară am găsit scrisoarea ta și sînt fericit să aflu că ai născut atît de ușor concertul tău p. pian și orgă. Și eu sînt nerăbdător să-l aud la întoarcerea ta în București", își manifesta bucuria și curiozitatea primul său profesor și permanent sfătuitor și prieten, Mihail Jora, la 29 august 1939. Pagini după pagini, personalități deosebite ale vieții muzicale mondiale: Nadia Boulanger, Cortot, Janigro, pianista româncă Clara Haskil, Jora, Hindemith, Marțian Negrea, Alfred Alessandrescu, Paul Constantinescu, Mainardi, Karajan, Fischer, Kempff, Florica Muzicescu, Perlea și revenind mereu, George Enescu, profesor, exemplu de urmat și marele său prieten, toți cei care au colaborat cu Dinu Lipatti. Pagini după pagini, fotografii și facsimile doveditoare a permanentei sale exigențe, un continuu colocviu epistolar cu muzicienii din țară. Figura cu trăsături fine și precise, fruntea înaltă, ochii umbriți de melancolie apar în diferite ipostaze trădînd o ardență necontenită. Ochii privitorului se opresc cu insistență asupra mîinilor, neasemuit de expresivele mîini prelungi ale lui Dinu Lipatti, și rămîi cutremurat în fața unei fotografii: Ultimul recital — Besançon, 16 septembrie 1950. Sala ascultă electrizată nu un om aproape sfîrșit, care cîntă și din cînd în cînd, în pauze, soarbe doctoria din paharul de pe pian. Sala ascultă un spirit nemuritor, un duh al muzicii care plutește peste clape și peste capetele tuturor. Ana Lipatti, mărturisea în legătură cu repertoriul acestui recital că ziua de 20 mai 1936, ziua primului recital al fiului său la Paris, dat în cadrul Școlii normale de muzică, era o zi de tristețe pentru cei prezenți. Plecase pe ultimul drum, spre cimitirul Père Lachaise, Paul Dukas, unul din maeștrii lui Dinu Lipatti. „Dinu s-a urcat pe scenă, s-a apropiat mai mult de public și a anunțat cu vocea sa dulce că va cînta Choralul de J. S. Bach „Jesus bleibet meine Freude" în memoria Maestrului Paul Dukas. În picioare, toată sala a ascultat celebrul choral cu fervoare. Tristă inaugurare pentru primul său recital la Paris! Același choral de J. S. Bach pe care Dinu îl va interpreta ca bis la recitalul său de la Besançon la 16 sept. 1950: a fost ultima sa execuție în fața publicului. Cutremurătoare coincidență!"

Într-adevăr cutremurătoare coincidență și totuși, cît de reală. Choralul de Bach și-a găsit interpretul ideal. Discurile pe care le ascultăm ne-o demonstrează, împreună cu celelalte imprimări ale interpretărilor și compozițiilor sale, care au o largă audiență în publicul românesc și universal. Iar afișele concertelor de pretutindeni ne-o confirmă.

După ce parcurgi albumul, cercetezi fișele bibliografice, revii pe pagina în care este casa din București, Bd. Ana Ipătescu nr. 12. Este casa în care s-a născut și a trăit Dinu Lipatti, una din gloriile muzicii românești. Împins de curiozitate vrei să o cercetezi atent. O casă parter, într-adevăr pe bulevardul Ana Ipătescu. Real este și numărul: 12. Mirarea și dezamăgirea sînt din ce în ce mai mari. Nimic nu anunță această existență cetățenilor Capitalei. Nici măcar o placă comemorativă cu toate că în această casă și-ar găsi de drept locul un muzeu Dinu Lipatti sau un muzeu al muzicii românești.

TELE-CRONICA

CARTEA PE MICUL ECRAN

În telecronica în care vorbeam despre teatru, mă refeream printre altele și la relațiile televiziunii cu scriitorii. Aș încerca să continui astăzi ideea.

Emisiunea principală consacrată literaturii este „Vitrina literară". Cărțile apărute recent sînt prezentate telespectatorilor de către un critic literar, după care urmează recitări sau scurte dramatizări. Formula este simplă și comodă. Prezentările sînt de obicei succinte, la suprafață, fără o poziție critică sever argumentată iar fragmentele dramatizate, fatalmente, arbitrar alese dintre paginile ușor de dialogat și, de aceea, departe de a da o imagine veridică asupra operei respective. Emisiunea capătă un aer de reclamă, ceea ce, într-un fel, nu e rău, pentru că știința aceasta lipsește aproape cu desăvîrșire editorilor noștri. Totuși, mă gîndesc că s-ar putea găsi formele mai atractive pentru prezentarea unei cărți. În primul rînd trebuie să fie expuse cel puțin două puncte de vedere pe marginea acesteia, fără să se evite o polemică deschisă, ceva în genul emisiunii realizate recent de către Romul Munteanu, Tita Chiper și George Radu Chirovici pe marginea unor volume de reportaje. Discuția „la liber" a celor trei a demonstrat că se poate și așa ceva. În măsura în care redacția este interesată să prezinte pe viu ideile și tipurile reprezentative din operă, formula dramatizărilor nu este cea mai nimerită, ci aceea a proceselor literare, care oferă posibilitatea unei dezbateri. Punerea în scenă ar fi oarecum mai dificilă, dar se poate apela oricînd la formațiile de amatori, în rîndul cărora formula are o frumoasă tradiție. Pentru prezentarea unui volum de poezie, solicitarea chiar a autorului pentru a cîti cele mai frumoase poezii din cartea respectivă ar spori cu ceva atracția pentru emisiune.

O emisiune care mi s-a părut interesantă, dar care este foarte speciosă — „Poezia la ea acasă". Îmi amintesc despre un dialog între poetul Nichita Stănescu și reporterul Carmen Dumitrescu pe malul lacului Herăstrău. Cadrul era cam artificial și ostentativ ales (lac, sălcii, plîngătoare etc.), dar discuția a fost substanțială. S-a continuat cu o vizită la Hidrocentrala de pe Argeș — și atît. Trebuie continuat.

Aproape întotdeauna la „Clubul tinereții" apare și cîte un poet. Sarcina lui e să dea din cînd în cînd cîte o replică în dezbaterea respectivă. Nu mi s-ar părea lipsită de interes o emisiune a „Clubului" închinată exclusiv relației dintre tinerețe și poezie, locului pe care aceasta îl ocupă în sufletul celor aflați la vîrsta avînturilor și a dragostei. Foarte mulți poeți tineri ar fi dispuși, cred, să dea o mînă de ajutor redacției pentru construirea subiectului unei astfel de dezbateri.

Televiziunea trebuie, fără îndoială, să facă mai mult pentru popularizarea literaturii. Este necesar în primul rînd ca printre redactorii televiziunii să se numere și cîțiva scriitori — poeți, prozatori și critici —, cu sarcina de a descoperi periodic idei și formule noi. La numărul mare și la varietatea cărților care apar, ar fi necesar să existe o emisiune săptămînală de prezentare a acestora și a șantierului literar.

O altă chestiune demnă de pus în discuție este aceea a criteriului după care se aleg cărțile care să fie prezentate telespectatorilor. Criteriul valorii ar fi singurul justificabil și aceasta presupune o bună informare și consultare cu specialiștii, a redactorilor emisiunilor literare. Pînă acum, cărți dintre cele mai valoroase, veritabile evenimente literare, au scăpat atenției televiziunii. M-aș referi la una singură, cea mai recentă: „Iarna bărbaților" de Ștefan Bănulescu.

Ion BĂIEȘU

● BARUȚU T. ARGHEZI

ACTUALITĂȚI MARI ȘI MICI

Dintre numeroasele evenimente și probleme ale lumii întregi care transformă cele 24 de ore ale zilei și ale nopții într-un izvor nesecat de idei, comentarii și subiecte pentru presa, televiziunea și cinematografia mondială. Unele dintre ele rețin suplimentar atenția fie prin valoare, fie prin ciudățenie sau numai prin ineditul lor. În zigzagul lor permanent evenimentele au uneori și o latură comică pe lîngă accentele grave ale problemelor de viață de care, din păcate, lumea nu duce lipsă.

În ce privește arta și cultura, sportul ca și faptul divers, evenimentele se nasc și se desfășoară în complexitatea unui ritm nestăvilit.

Trăim o epocă de investigații, de turism excentric și expediții temerare. În timp ce cosmonauții bat recorduri de plimbări astrale, un gazetar, Robert Manry, străbate singur Atlanticul de nord într-o barcă minusculă timp de 78 de zile — record de răbdare, îndemînare și sport nautic amator. Evenimentul se pare a fi abia un început pentru că fericitul navigator al talazelor oceanice se pregătește să treacă și Pacificul „în familie". Marinari: soția și cei doi copii ai lui...

În timp ce în România, la Buftea, René Clair filmează într-o cetate construită din ipsos, carton și piatră, într-o coproducție franco-română, vizităm peste Alpi o veritabilă cetate așezată pe Leman: Le chateau de Chillon, în fosta temniță unde mai există fringhia și bîrna suspendată de spînzurătoare înălțînd zgîriată în piatra unui pilon al boltilor grele semnătura lordului Byron, alături de alte semne făcute probabil cu unghia, ale celor care nu știau nici să scrie, nici să citească...

Pe altă extremă de mondenitate, marele arhitect Le Corbusier transpune geometria unghiurilor în construirea coafurii feminine. Moda în '66 va fi privirea cu un singur ochi, celălalt fiind mascat de un vertiginos triunghi capilar ca și fruntea și jumătate din obraz. Vor accepta oare tovarășele noastre gingașe de viață, privirea cu un singur ochi care nu va avea nici măcar legenda lui Ciclop?

Elveția, patrie a inimilor cu arc de oțel măsurătoare și arătătoare ale timpului scurs între clipe, oferă spre vizitare în capitala tictacului La Chaux-de-Fonds, un foarte interesant Muzeu de orologerie. E de fapt o sală vastă unde Chronos își descoperă sutele lui de chipuri și străluciri în bronz, argint și aur... De la ceasul cu nisip măsurător al sfertului sau orei de gîndire, judecată sau osîndă, la mecanismul electronic!

Muzeul este o autentică lecție de istorie pe lîngă cealaltă de tehnică și mecanică fină. Fiecare ceas expus aproape că e legat de numele unei mari personalități căreia i-a fost destinat: un rege sau o regină, un prinț, ori un sultan... Carcasa interioară a unui ceasornic e concepută pe literele numelui lui Lincoln, altul pe cifrele revoluției franceze, cele mai multe dintre ele avînd capacele gravate, emailate și lucrate în veritabile dantele de aur și pietre prețioase.

Ceea ce azi ni se pare o noutate, ceasul care arată ora, ziua și luna este reluarea cadranului solar, a ceasului de masă cu 4 sau 5 limbi și tot attea discuri gravate; ceasul „vechi" avea o singură limbă arătătoare a orelor, jumătăților și sferturilor. Cît privește deșteptătorul, el este o invenție datînd de vreo 400 de ani..

O bogată colecție de pendule de toate dimensiunile, de forme simple sau complicate, subliniază sensul și expresia de artă care i se acorda ceasornicului, lăsînd să se înțeleagă bine, că ceasornicarul nu era numai un meșteșugar ci și un rafinat artist.

Orașul muzeului este orașul de tradiție al ceasornicarilor: fiecare casă e un atelier, fiecare familie o grupă de meșteri, fiecare ceas finit rezultatul unei munci colective, a unui proces complicat de producție, a unei pasiuni transmise din tată în fiu.

O variantă a ceasornicului iscată dintr-o împletire de arte, este „la boîte à musique", orchestra comprimată într-o cutie de lemn.

Melodia metalică a unui vals pornit la intrarea noastră în muzeu aducea aminte cu oarecare nostalgie purtătorului de ceas extraplat, grafic sau bijuterie, că mecanismului de frîngere a timpului în secunde i-a fost necesar și cîntecul — e poate și o subtilă invitație la reflectare în epoca în care omul pare a fi prea mult subjugat de tot felul de mașinării inerte. Poate că din motive asemănătoare se plimba zilele trecute prin fața intrării principale a Palatului O.N.U. un bătrîn cu barbă albă pufțină, sprijinit pe umăr, un imens drapel de pînză albă. O goană nebună de automobile îl acoperea din minut în minut, după cum clipea în haosul de zgomote, semnalul stopului electric. În gîndul și dorințele lui, o lume de liniști și de pace se închega sub fluturarea albă a steagului ca un stol de porumbei: puțini îl băgau în seamă și mulți nici nu-l vedeau...

Geneva, septembrie, 1965.

ERATA: În numărul trecut, orașul Verney a apărut greșit Ferney.

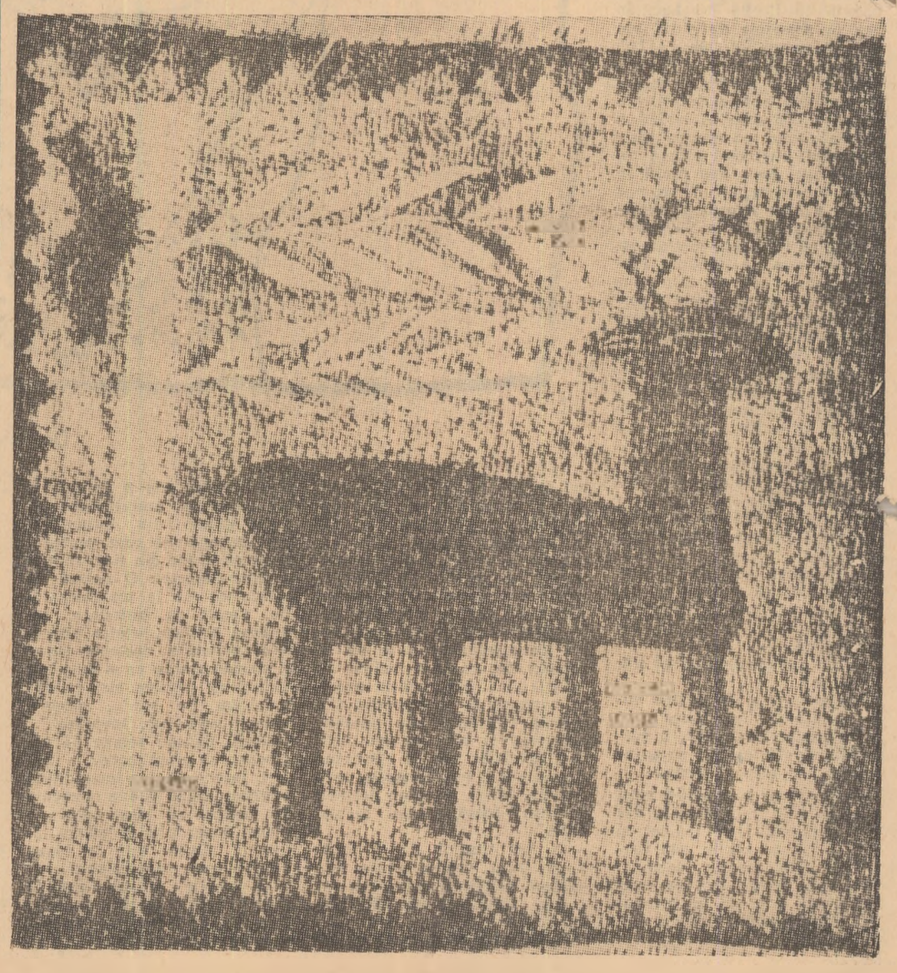

ANGELA ȘI PETER BALOGH Motiv oltenesc (țesătură de rafie)

SAN SIRO... DAR CEVA MAI MIC

După acel fabulos 10—1 realizat de dinamoviștii bucureșteni în dauna stegarilor scriam că Steagul Roșu se va întoarce în cetate probabil, numai și numai la adăpostul nopții. Și credeam atunci că băieții nu vor mai scoate capul în lume multă vreme. Apoi am avut știri la a patra mînă — care de care mai năstrușnică și mai greu de crezut — că Adamache a fost tras în țeapă, că lui Necula i s-a dat să înghită un kil de untură de pește etc. Cert este că scorul acela catastrofal a dezlănțuit la vremea lui un bocet cumplit în jurul meseior de la „Cerbul Carpatin".

Avînd în vedere toate acestea am plecat să urmăresc la fața locului meciul pe care brașovenii, cu mic cu mare, îl așteptau scuturați de friguri.

La Brașov, șoferul nostru, nepurtat prin Țara Bîrsei, a încurcat străzile. Am oprit un om să-i întrebăm de drumul care duce la stadion. Era un tip de talia lui Cazan, halterofilul. „La meci?" ne-a răspuns el tot cu-o întrebare și a privit crucis plăcuța mașinii cu număr de București. O luați înainte și, colo, la Ceasul rău, (?!), faceți la dreapta".

Răspunsul ne-a umplut de mîndrie și am făcut-o la dreapta nu pe a doua, ci pe prima stradă ca să evităm vreo plantație de cule.

Tribunele — vă dați seama, garnisite pînă la saturație cu tingiri, clopote, fluiere, pîlîitori, ceainice și alte obiecte feroase care ne-au adus aminte (cam pe departe, ce-i drept) de San Siro.

Cînd au apărut dinamoviștii pe teren parcă s-a desfăcut cerul. (Las imaginația dvs. să lucreze, și după ce-i veți da frîu liber cam un sfert de oră, să vă gîndiți că n-ați realizat decît un sfert din zgomotul de la Brașov). Cinstit, felul acesta de a primi o echipă care te-a învins la un scor ce va rămîne în istoria fotbalului e cu totul și cu totul reprobabil. Știu, 10—1 e un scor pe care nu-l poți uita peste noapte, dar vina pentru ce s-a întîmplat în vară o poartă singuri stegarii. Publicul bucureștean, chiar și acea fracțiune latino-americană care se cheamă Giulești, n-a făcut nicicînd o asemenea primire echipei din Brașov.

Despre meci. Steagul a cîștigat pe drept, 4—1 reflectă clar situația din teren. Partida, cu excepția unei bune părți din repriza întîi, a fost sub controlul lui Necula, Goran, și Năftănăilă — am numit vîrfurile echipei lui Ploieșteanu, cei mai activi oameni, cei mai în formă. Ei au profitat de deruta liniei de fund a dinamoviștilor în care Stefan s-a comportat ca un începător, iar Nelu și Lică Nunweiller s-au împiedicat deseori unul pe altul. Dornici să se reabiliteze în fața publicului lor, Necula și compania au aruncat în joc toate cunoștințele și multă, enorm de multă voință. Toată echipa a lucrat bine; o notă foarte proastă fundașului Zaharia, violent și pus pe scandal. El s-a repezit în Haidu de cei puțin 7—8 ori încît credeai că ține morțiș să-l arunce în tribună. Și pe deasupra înjura cu nemiluita. (Notă proastă și lui Frățilă pentru dansul încercat pe trupul lui Nagy).

Echipa noastră campioană, după un turneu strălucit în R.F.G., a intrat în criză de formă. Știu, dinamoviștii și anul trecut au pornit greoi, apoi au recuperat magistral; totuși, situația în momentul de față dă foarte mult de gîndit. Se apropie meciul cu Cehoslovacia, apoi vine la rînd cupa campionilor europeni, și n-am vrea, nu dorim niciunul dintre noi ca să-i vedem obosiți în continuare pe Nunweilleri. Înfrîngerea de la Brașov era de prevăzut, antrenorii au luat toate măsurile... dar s-au accidentat Ion Pircălab, Octavian Popescu și Petru Emil. (Eu aș zice că a lipsit din formație și Ivan care-i orîcum mai sîrguincios decît Stefan). Cei trei titulari, cu siguranță ar fi echilibrat mult jocul, pentru că e altceva cînd în Pircălab mingea și pleacă cu ea și cu totul altceva cînd o ia Unguroiu și o depărtează 3 metri de picior. În partida despre care vorbim, cel mai bun om al dinamoviștilor — și de pe teren — a fost Nunweiller VI. Acest mare talent va deveni, în cîțiva ani, spaima oricărui portar. Buni: Ghergheli, Popa și Uțu...

În restul țării, rezultate firești.

Ce-i de făcut cu piteștenii și cu gălățenii? Prea-i trage ața în jos. Dacă merg tot așa, nu văd cum o să le crească iarbă-n bătătură la primăvară.

Încheiere. Corespondenții mei dintr-o anumită regiune a țării, stimulați pesemne și de un proaspăt (uns de ei) cronicar sportiv care se silește să adune cu chiu cu vai cîte un cîrcel de adjectiv demonetizat și scrie fără să clipească (te trec fiorii, nu altceva!) că H. Herrera a fost antrenor la Real Madrid — Barcelona! continuă să mă bombardeze cu scrisori în termeni tari. Mulți mă roagă, însă, să le corectez ortografia: pune dumneata virgulele, zic ei. Mersi de invitație, dar vorba ăluia care a spus-o: trimiteți dvs numai virgulele, cuvintele lăsați-le în seama mea, că mă pricep mai bine.

Mulțumiri tovarășilor care mi-au transmis date despre un anume Ion Hamlet, specializat în racolări. Promit să le fac publice.

Fănuș NEAGU

DE VORBĂ CU PROF. UNIV. AL. DIMA DESPRE

STADIUL ACTUAL AL ISTORIEI NOASTRE LITERARE

I. Dezbaterea publică a problemelor literaturii şi artei a constituit, în ultimii ani, una din metodele eficace ale stimulării şi îndrumării ideologice şi artistice a mişcării noastre literare contemporane. Ea s-a aplicat — după cum se ştie — tuturor genurilor şi a îmbrăţişat deopotrivă şi domeniul ştiinţei literare, teoriei, criticii şi istoriei literare.

Socotiţi că o reluare a unei astfel de discuţii privind îndeosebi istoria literară ar fi determinată azi de motive speciale ce i-ar creşte utilitatea ?

Întrebarea dvs. e cu totul justificată. Dezbaterea problemelor de istorie literară nu poate fi, în genere, decît utilă ca orice dezbatere de idei. Necesitatea ei a ilustrat-o de altfel „Gazeta literară" însăşi, dedicîndu-i recent o „masă rotundă" în jurul căreia s-a simţit nevoia discutării unor astfel de probleme şi la care s-au exprimat puncte de vedere din cele mai caracteristice pentru o orientare mai profundă şi mai nuanţată a istoriei noastre literare. Socotesc însă că există motive speciale, menite a susţine noi dezbateri cu privire la problemele de istorie literară ce s-au ridicat în ultima vreme.

Mă voi referi anume, mai întîi, la creşterea producţiei în cadrul disciplinei de care ne ocupăm, prin atîtea noi articole, studii, monografii, lucrări de sinteză etc. Semnificativ e şi faptul că, pe anume teme, s-a ajuns chiar la încrucişarea spadelor, ceea ce demonstrează intensificarea interesului pentru ideile literare. Mulţimea şi varietatea cercetărilor şi discuţiilor au izbutit să ridice noi probleme sau să repună pe cele vechi într-o lumină nouă. S-a ivit astfel necesitatea unui popas cu prilejul căruia să se reexamineze preocupările de caracter metodologic şi principial, dar şi cele privind conţinutul concret al cercetărilor literare.

Adăugăm apoi un alt „motiv special", devenit oarecum urgent pe care îl alcătuieşte sarcina ce a fost dată încă din 1962 istoricilor literari la conferinţa pe ţară a Uniunii Scriitorilor, cînd s-a cerut imperios redactarea Tratatului de istorie a literaturii române. Se înţelege că o lucrare de astfel de proporţii şi adîncimi presupune dezbateri lungi şi profunde pe care le dorim tot mai inteţite şi la care se cade să participe cît mai mulţi slujitori ai disciplinei noastre.

II. Oglindesc oare periodicele de astăzi, în mod satisfăcător, problemele de istorie literară sau pro puneţi şi dvs., alături de alţi cercetători, crearea unui organ special care să reflecte noul ritm al ştiinţei literare în plină dezvoltare în ultimul timp ?

Constat cu bucurie că s-au realizat în această direcţie, progrese vădite. Vremea cînd unii redactori de revistă fugeau de articolele de istorie literară socotind că ar trăda altfel primatul tematicei actuale, a trecut — din fericire — mai de mult şi revistele noastre nu s-au sfiit să publice tot mai numeroase articole din acest domeniu. S-a înţeles faptul elementar că problemele moştenirii literare nu constituie obiective paseiste, ci preocupări privind — în fond — acţiuni ale prezentului şi că îndreptarea spre ele nu seamănă deloc a refugiu din actualitate.

Comemorările şi aniversările (cele ale lui Eminescu, Creangă, Caragiale, Sadoveanu, Arghezi) au stimulat interesul cercetării, deşi au prilejuit şi numeroase articole ocazionale fără vreo valoare deosebită.

Cu toate progresele indiscutabile realizate printr-o mai amplă publicare în periodicele curente ale studiilor de istorie literară, utilitatea unui organ propriu al acestora nu mai poate fi de nimeni tăgăduită. El a fost cerut, de mai multe ori, la diferite consfătuiri sau conferinţe pînă la recenta „masă rotundă" a „Gazetei literare", dar fără efect. Abia acum, în urmă, Academia Republicii Socialiste România a creat — în continuarea vechilor „Studii şi cercetări ştiinţifice" — o publicaţie nouă, cu un comitet redacţional mărit, cu menirea de a cuprinde producţia ştiinţifică a întregii ţări şi care poartă numele de „Revista de istorie şi teorie literară". După ce a publicat, în numerele din acest an, materialele portofoliului ei mai vechi şi după numărul dublu ce va fi dedicat marilor contribuţii ale lui G. Călinescu prin colaborări mult mai variate şi mai semnificative ca pînă acum, „Revista de istorie şi teorie literară" se va îndrepta în 1966 spre drumul pe care i-l dorim cu toţii de atîta vreme. I se va căuta o structură calitativ nouă urmărindu-se nu numai publicarea rezultatelor cercetării, ci şi dezbaterea vie a problemelor generale ale metodei şi principialităţii ştiinţifice pentru ca revista să depăşească aspectul de arhivă şi inventar către unul de stimulare şi îndrumare ideologică şi estetică, permanentă. Va trebui, de asemenea, lărgită şi sistematizată informarea cu privire la mişcarea istorică literară din străinătate, din toate ţările lumii. Noul aspect al revistei va fi dezbătut de altfel, în curînd, nu numai de comitetul revistei, ci şi de istoricii noştri literari cei mai autorizaţi.

III. Cum apreciaţi orientarea tematică a cercetărilor de astăzi, care credeţi că sînt direcţiile în care trebuie lucrat mai mult sau cele în care s-a lucrat prea puţin ?

Cîmpul tematic — se înţelege — nu poate fi indiferent unei cercetări cu adevărat ştiinţifice care priveşte totdeauna ansamblul şi importanţa problemelor. El s-a dezvoltat sensibil în anume direcţii, dar şi-a păstrat îngustarea în altele. S-au înmulţit, în mod remarcabil, monografiile privind pe scriitori, dar au rămas numeroase pete albe în sectoarele curentelor, revistelor, şi grupărilor literare. Mai exact vorbind, în afară de cele două monografii dedicate „Contemporanului" (cea a lui Savin Bratu şi Zoe Dumitrescu Buşulenga şi cea a colectivului de istorie literară a Filialei Academiei din Iaşi, prevăzută spre publicare) şi de unele studii şi articole cu caracter parţial apărute în reviste sau integrate unor cursuri universitare, teme de acest fel referindu-se la secolul trecut sau la vremea noastră n-au cunoscut sîrguinţa cercetării. Revistele lui Kogălniceanu şi rolul lor, cele ale lui Haşdeu şi rolul lor, un studiu atent al „Convorbirilor literare" şi evoluţiei lor, grupul periodicelor de după „Contemporanul" revistele presemănătoriste şi prepoporaniste de la sfîrşitul veacului trecut, o monografie amplă a „Semănătorului" şi semănătorismului, a „Vieţii româneşti" şi poporanismului, un studiu privind revistele simboliste — iată numai o parte a tematicii dinaintea primului război mondial care-şi aşteaptă încă cercetătorii. Fireşte monografiile referitoare la scriitori s-au ocupat şi de încadrarea acestora în cuprinsul revistelor, curentelor sau grupărilor, dar e vorba aci de unitatea acestora în măsura în care ea există, de originalitatea lor ideologică şi artistică, de caracterul colectiv pe care-l reprezintă şi care deschide perspective de ansamblu mişcării literare a epocii respective.

În ce priveşte apoi sintezele, vom sublinia şi noi progresele ce s-au realizat şi în acest sector, cuprinzîndu-se în lucrări mai vaste, întregi perioade ale istoriei noastre literare de la epoca veche şi pînă la cea contemporană. Ne aflăm totuşi aci încă la nivelul manualelor şi cursurilor universitare, ceea ce nu trebuie fireşte subapreciat, ci dimpotrivă elogiat ca o treaptă făgăduitoare pentru viitor — dar desigur, ţelul suprem n-a fost încă realizat şi locul sintezelor de înălţime ştiinţifică a rămas încă neocupat. E aci deficienţa noastră a tuturor celor care lucrăm în cîmpul istoriei literare şi ea nu priveşte de fapt numai sintezele, ci întreaga tematică a disciplinei. Situaţia se datoreşte însă şi unor motive obiective, unor dificultăţi legate de metodele cercetării şi de slaba lor lămurire teoretică, prealabilă.

IV. Ne-aţi putea enumera cîteva din aceste dificultăţi şi aţi putea schiţa drumul pentru înlăturarea lor ?

Voi încerca în cele ce urmează să mă refer la cele pe care le socotesc cele mai însemnate.

a) Iată mai întîi problema documentării se stă la baza oricărei cercetări literare. Ea interesează deopotrivă biografia scriitorilor ca şi epoca în cuprinsul căreia aceştia au vieţuit.

Să reliefăm, mai întîi, marile progrese ce s-au realizat şi în această direcţie. Informaţia aproximativă şi vagă ce caracteriza în genere multe dintre vechile cercetări (au fost desigur şi numeroase excepţii) s-a dezvoltat şi lărgit astăzi aproape considerabil. Numeroase date necunoscute mai înainte au îmbogăţit în mod sensibil cunoaşterea vieţii, operei şi epocii scriitorilor. Să recunoaştem, în acest domeniu, contribuţia hotărîtoare a şcoalei lui G. Călinescu şi a Institutului său de literatură. Tinerii cercetători au despuiat arhivele oficiale şi particulare, bibliotecile publice, corespondenţa scriitorilor şi familiilor lor, culegînd ştiri din cele mai fructuoase. Am asistat, de fapt, la desfăşurarea unei adevărate pasiuni a descoperirilor de documente şi fapte inedite, ceea ce a mărit aria izvoarelor informative. E timpul ca aceste date care n-au fost încă utilizate, să fie inventariate şi puse la dispoziţia cercetării care a fost lipsită de ele pînă acum.

Dacă adunarea datelor de tot felul a constituit un succes neîndoios al istoriei noastre literare contemporane, dificultatea s-a ridicat în momentul valorificărilor. S-a ivit anume, de multe ori, tendinţa utilizării lor totale, insistenţa aglomerării cu orice preţ, cultivarea lor excesivă de dragul pitorescului anecdotic, încărcarea liniei arhitectonice a studiului prin ornamentări biografice sau de epocă ce atîrnau supărător şi ridicol în afara necesităţii, ba unele studii năzuiau chiar să se încheie cu astfel de date ocolind concluziile propriu-zise. Nu contestăm importanţa unora dintre aceste date pentru zugrăvirea tabloului epocii, dar aglomerarea amănuntelor de interes secundar cu scopul aţîţării curiozităţii nu se poate încadra într-o cercetare care se referă „la obiect". Nu trebuie să uităm că scopul studiului nostru este zugrăvirea portretului unui scriitor în rama epocii lui, adică, în fond, o lucrare sintetică, nu una analitică şi că documentarea alcătuieşte doar materialul, pînă la un punct brut, al construcţiei creatoare.

b) O altă dificultate se referă la insuficienţa adîncire a problemelor teoretice de bază a căror soluţionare e necesară şi premergătoare cercetării propriu-zise. Vom cita dintre acestea, cu titlul ilustrativ, doar, problema periodizării şi cea a situării valorilor naţionale în perspectivă universală.

Problema periodizării e, de pildă, fundamentală pentru orice cercetare şi în timp ce ea se discută încă la congresele internaţionale de istorie literară privind chiar ţările cu îndelungi tradiţii în acest domeniu, la noi dezbaterea a fost începută, s-au publicat cîteva studii şi apoi soluţiile au fost abandonate sau ocolite. Pentru motivul că literatura îşi are specificul ei înlăuntrul diferitelor forme ale culturii, s-a preconizat, de pildă, o periodizare relativă autonomă faţă de dezvoltarea generală a societăţii sau, dimpotrivă, una strict legată de ea în spiritul sociologismului vulgar. O dezbatere mai profundă a problemei n-a avut însă loc şi ne întrebăm cum va fi posibilă redactarea unui mare Tratat de istorie a literaturii fără a se ajunge cel puţin la soluţii acceptabile.

Ne mai oprim la situarea valorilor naţionale în lumina universală, cum anunţam mai sus, însemnată operaţie tot mai frecventă astăzi odată cu creşterea prestigiului ţării şi al lărgirii orizontului nostru cultural. Tendinţa este, fireşte, mai mult decît lăudabilă şi necesară, dar unele din modalităţile realizării ei ni se par discutabile

Universalitatea valorilor naţionale e o problemă cu mai multe feţe şi ele trebuiesc atent distinse. Ne întîmpină astfel mai întîi, un aspect faptic : difuzarea prin traduceri şi comentarii a scrierilor noastre în străinătate. Intervin aci contribuţiile bibliografice şi statistice atît de des utilizate, dar problema cardinală e alta : analiza capacităţii universale a scriitorilor români în raport cu semenii lor de pe alte meridiane, studiul virtualităţii lor mondiale prin tratarea marilor probleme umane comune conştiinţelor artistice şi morale de pretutindeni pe de o parte, prin cercetarea elementelor specifice care promovează puternic universalitatea, pe de altă parte.

Difuziunea materială prin traduceri şi comentarii trebuie să aibă la bază cercetarea teoretică prealabilă acestor virtualităţi universale.

În ce priveşte apoi paralele şi comparaţiile dintre scriitorii români şi cei străini, s-au comis şi aci unele erori de altfel cu bune intenţii, care trebuiesc — după opinia noastră — înlăturate. Se procedează uneori pe baza unor impresii vagi sau a unor apropieri de aspecte secundare care deformează realităţile şi de care nu e numaidecît nevoie pentru creşterea prestigiului literaturii noastre. Mă voi referi, de exemplu, la paralela Creangă — Rebelais, frecvent înfăţişată. Ea a fost propusă mai întîi, dacă nu mă înşel, de N. Iorga şi reluată de G. Călinescu. Sînt — fără îndoială — apropieri indiscutabile, „afinităţi" în ce priveşte unele laturi ale umorului, dar dacă analizăm lucrurile în esenţă şi în ansamblu, pe linii mari, apropierile sînt de îndată întrecute de importante deosebiri. Nu apar distanţe apreciabile între umorul moldoveanului din Humuleşti şi cel al francezului din epoca Renaşterii, între remarcabila cultură folclorică a lui Creangă şi cea de tip umanist pe bază antică a lui Rabelais, între mijloacele spontane şi viguroase ale umorului celui dintîi şi cele mai ocolite prin ştiinţă şi cunoştinţe literare ale celuilalt ? Scade valoarea lui Creangă prin astfel de observaţii ? În nici un caz, întrucît valoarea universală a umorului lui Creangă nu se susţine prin împrumuturi culturale sau prin paralelisme artistice, ci prin fundamentul lui folcloric, naţional, specific. Desigur nu lipsesc nici lui Rabelais elemente folclorice, ceea ce s-a arătat de mult, dar acestea sînt integrate în opera unui umanist savant care nu le cuprindea implicit, am spune prin absorbţie organică. La Rabelais folclorul ne apare ca o „influenţă", ca o acţiune oarecum exterioară formaţiei sale de cărturar al Renaşterii, pe cînd la Creangă folclorul alcătuieşte mediul natural al creaţiei lui, izvorul pămîntului şi al poporului. Nu este, prin urmare, util să se discute teoretic, mai temeinic şi mai pe largă această problemă a paralelismelor şi universalităţii noastre ?

c) O problemă de metodă asupra căreia simţim nevoia să mai insistăm şi care ridică de asemenea dificultăţi, e cea a rolului şi limitelor descrierii ca mijloc al cercetării.

S-a vorbit îndelung şi insistent împotriva descriptivismului şi cu drept cuvînt, dar lucrurile trebuiesc totuşi precizate şi cumpănite şi informarea nu poate fi, în nici un caz, eliminată din cuprinsul analizei. Orice activitate ştiinţifică începe de fapt cu aceasta, dar iată că s-a ajuns în cadrul unor expuneri biografice ca şi în cel al prezentării operelor la o abundenţă de amănunte şi la o etalare de rezumate care duce fatal la factologie. Monografiile se îngreunează cu materiale şi pierd din vedere scopurile pentru care au fost elaborate.

Unora dintre cercetători li se pare că se află pe drumul lui G. Călinescu din prezentarea „Operei lui Eminescu", dar ei uită obiectivele speciale ale acestei lucrări. „Descrierea operei" era acolo necesară, mai întîi pentru că imensul material al manuscriselor poetului alcătuia un continent necunoscut ce trebuia descoperit cititorilor. Apoi nu e greu de observat că eminentul cercetător nu expunea numai, ci caracteriza, preciza izvoare, marca paralelisme, reconstituia viaţa interioară a operei închegîndu-i liniile de legătură, crea cărări prin stufişuri întortocheate — cu un cuvînt — limpezea obiectul studiului însuşi şi-l pregătea pentru analiza ideologică şi artistică. Descrierea era la Călinescu împletită cu importante explicaţii istorice, ci nu o aglomerare cantitativă de expuneri ale conţinutului operei din care ar fi putut izbucni pe neaşteptate anume calităţi.

Concluziile acestor observaţii se impun de la sine : descrierea trebuie esenţializată ideologic şi estetic şi corelată cu tendinţa caracterizării prin precizarea izvoarelor şi aplicării metodei comparatiste în interiorul literaturii române şi în cuprinsul literaturii universale, cu scopul determinării specifice a valorilor prin raportări expresive.

Mai trebuie evitată încă o eroare de metodă şi anume aplicarea descrierii în mod separat a conţinutului pe de o parte şi vestmîntului artistic pe de alta, aşa cum se prezintă lucrurile de multe ori, deşi analiza poate parcurge paralel ambele domenii, ilustrînd pregnant, ca printr-un grafic evolutiv — atît progresele limpezirii concepţiilor cît şi pe cele corespunzătoare ale perfectării treptate a formei.

d) O preocupare fundamentală care întîmpină dificultăţi, rămîne apoi cea care se referă la ediţiile critice. S-a lucrat şi în acest domeniu, cu rezultate mai mult decît remarcabile de la ediţia Eminescu la cea a lui Grigore Alexandrescu şi pînă la cea a lui V. Alecsandri, dar comorile literaturii noastre clasice n-au fost încă dezgropate cu de-amănuntul şi pe toată marea lor întindere. Editurile îşi au obiectivele şi planurile lor, dar ele se cer susţinute de forurile ştiinţifice competente şi în primul rînd de secţia şi Institutul de literatură al Academiei Republicii Socialiste România. Aci trebuie, după părerea noastră, să se pregătească referatele şi avizele autorizate pe care să se reazime munca diferitelor edituri.

De asemenea e necesar să se inteţească publicarea corespondenţei scriitorilor şi să se trieze mai atent conţinutul ei evitîndu-se difuzarea faptelor nesemnificative şi a slăbiciunilor omeneşti care coboară personalitatea scriitorilor fără a lămuri problemele specifice ale operei.

e) O altă problemă la care ne vom referi şi care ridică numeroase dificultăţi e cea a tratării curentelor, şcolilor, grupărilor şi revistelor.

S-au realizat aci numeroşi paşi înainte chiar din punct de vedere metodologic. Am început să ne dăm seama că expunerile simplificatoare şi geometrice nu corespund realităţii istorice şi că diferitele curente, şcoli sau grupări sînt numai aparent unitare în fond, fiind sfîşiate de adînci contradicţii corespunzătoare tendinţelor sociale în opoziţie ale epocii. Pe de altă parte aceste curente sau şcoli au evoluat în timp şi s-au măcinat uneori dinlăuntru sub presiunea forţelor societăţii înconjurătoare. Tratarea lor va trebui prin urmare să ţină seama de toate meandrele realităţii şi de complexul determinaţiilor sociale.

Conţinutul curentelor şi şcolilor însuşi se cere încă lămurit şi socotesc că e necesară o nouă documentare şi o recercetare a textelor cu mai mult respect pentru obiect. Terminologia despre care s-a vorbit cu drept cuvînt şi la „masa rotundă", se cere şi ea la rîndu-i să fie utilizată cu mai multă prudenţă şi adecvare.

f) Vom atinge, în sfîrşit, o ultimă problemă care are de asemenea un caracter metodic şi prin urmare o însemnătate de principiu : în ce măsură istoria literară poate servi disciplinele adiacente ale teoriei şi criticii literare ?

Deşi teoretic sîntem de acord că cele trei discipline merg împreună în cadrul aceluiaşi concept către care tind, către cel al ştiinţei literare, în practica cercetării separaţia persistă. Dacă istoria literară nu se dispensează în fond de sprijinul continuu al criticii şi teoriei literare, este vădit că foarte multe articole, cronici şi recenzii de critică literară se desfăşoară fără sprijinul istoriei literare. Am atras, de mai multe ori, atenţia asupra a ceea ce am numit „critica literară în sine", asupra criticii care se mişcă în cercul închis al operei studiate, o descrie amănunţit, o apreciază cu gust, o compară cu fresca realităţii înconjurătoare, eventual o raportează şi la alte scrieri contemporane, dar n-o situează istoric-literar în perspectiva aspectelor inovatoare pe care orice operă de seamă o aduce în comparaţie cu trecutul nostru literar şi cu cel al altor popoare. Coordonatele istorice nu sînt expresia vreunui spirit didactic pedant, ci termen de raportare ştiinţifică fără de care nu se poate înţelege originalitatea ideologică şi artistică a operei, noutatea tematicei ei sau contribuţiile ei în domeniul tectonicii, al caracterizării personajelor sau în cel al stilisticii şi vocabularului. Nu preconizăm fireşte transformarea lucrărilor de critică literară într-unele de istorie literară, ci afirmăm doar necesitatea aplicării spiritului istoric în cadrul metodei comparative, adică a direcţiei fundamentale a concepţiei marxist-leniniste.

REP.

POŞTA REDACŢIEI

LUCA NEGREANU : „Soarele rece" confirmă unele semne bune anterioare, deşi pluteşte într-un fantastic excesiv (şi cam şchioapătă despre partea ortografiei !). Să ştiţi însă că „Vara oltenilor" nu e de M. R. Paraschivescu, cum ziceţi, ci de D. R. Popescu ! Confuzia (chiar dacă e la mijloc un Radu factor comun) nu vă face cinste şi rămîne inadmisibilă pentru un tînăr ucenic literar.

MARIUS MANEA : Compuneri obscure, divagante, lipsite de vibraţie.

PETRE TRUŞESCU : Manuscrisul e indescifrabil, — grafia şi stilul (atît cît se poate ghici) nu par să fie deloc ale cuiva care-i învaţă pe copii caligrafie şi gramatică !

ILIE RĂDOI : Scrisoarea dvs. foarte optimistă, dar manuscrisele n-o justifică decît într-o mică măsură. Păreţi pornit pe o cale, nu de creaţie, ci de minare a poeziei, adunînd arbitrar cuvinte şi imagini în alcătuiri forţate, hibride, care au aerul că spun ceva, nespunînd, de fapt, nimic : „Înflori-va peste clipe şi aer ! Răspîndită pe praful zilelor va şterge uitarea de pe lucruri memoriale... etc.

E un drum greşit, care nu duce nicăieri. Mai bine spuneţi lucrurile aşa cum le simţiţi şi le vedeţi — chiar dacă, deocamdată, nu fără stîngăcii, ori sentimentalisme convenţionale (ca în „Vîrsta", sau „pe malul apei") şi străruiţi pe linia, sinceră şi limpede, care se întrevede în „Fiii apei". Altminteri, singurul păgubaş al căciulii furate veţi fi dvs. înşivă. Mai trimiteţi.

N. BRĂDIŞTEANU : Textul e destul de naiv şi simplist, replicile mai mult convenţionale, iar conflictul şubred şi artificial.

AD. MURNU : Simulări, trucaje, extravaganţe exterioare, care nu pot ascunde lipsa freamătului real :

M-am strecurat
Pe culoare fluide
Intr-o mare de aer
Solitudine monotonă
Policromă
Căzută din tunet
O simţire verde
Cu petale roşii
Cu tulpină neagră
Şi miros profuz...
etc.

MARIUS GROZEA : E ceva condei, oarecare sprinteneală şi umor. In „Lumina de neon" e chiar mai mult, îndemînarea de a transcrie convingător o stare. Multe nesiguranţe, însă, deocamdată, naivităţi, simplisme. Să vedem ce mai urmează.

VASILE LĂZĂRESCU : Sînt semne foarte bune, pentru început, controlate de o conştiinţă matură, lucidă, care trebuie să le asigure realizarea cea mai deplină (dacă primejdia „contemplării reci şi sterile", reală şi ea, nu va lua proporţii asasine !) Cele mai bune lucruri : „Pereţii albi", „Mi-e greu", „Cuvînt", „Poate", „Rătăciri"... Compoziţia e sobră, strînsă, supravegheată (uneori excesiv, programatic, pînă la izgonirea spontaneităţii şi fanteziei), plină de echilibru şi de bune promisiuni. Aşteptăm veşti din ce în ce mai bune.

PIU ŞTEFĂNESCU : Poşta redacţiei are în vedere, în primul rînd, să depisteze şi să înlesnească (pe cît posibil) creşterea şi afirmarea tinerelor talente, a începătorilor. Tocmai această preocupare (precum şi spaţiul restrîns de care dispunem) ne sileşte să răspundem „cu grămada", cum ziceţi dvs., celor care nu intră în nici un fel în sfera speranţelor noastre (adică nu sînt nici „începători" şi nici măcar „talente", nefiind „talente", nu sînt nici măcar „începători" !) şi să dăm, într-adevăr, atenţie mai degrabă „pionierilor care încep să versifice amoros", cum acru vă exprimaţi dvs., decît unor grafomani inveteraţi şi fără perspectivă. In legătură cu dorinţa dvs. de a „angaja un dialog", vă stă oricînd la dispoziţie rubrica noastră cu acelaşi titlu(nu şi „poşta redacţiei", care are, cum arătam mai sus, alte rosturi). In legătură cu vîrsta dvs., pe care binevoiţi să ne-o comunicaţi, vă urăm : mulţi înainte, sănătate şi fericire! in legătură cu noile „versificări proprii" pe care ni le trimiteţi, vă aducem la cunoştinţă, cu tot respectul, că ele sînt tot atît de slabe ca şi cele la care v-am răspuns anterior „la grămadă" : „încercări stîngace, fără calităţi literare". Acum, însă, dată fiind stăruinţa dvs., care ne dezleagă de orice discreţie şi menajament, vom reproduce, mai jos, fără nici un comentariu, una din compunerile dvs., „Şapte ani", lăsînd-o sub ochii nepărtinitori ai bunului simţ public pe care-l rugăm să se rostească :

Din ziua cînd ochii a deschs
Pîn'ce la buche a fost trimis,
Sînt cei „Şapte ani de-acasă"
Care decid cum o să iasă !

Copil, — atunci aluat plastic,
I se modelează zilnic
Definitiva structură
Care-apoi devine dură

Aceeaşi rămîne făptura
Chiar de-o va lustrui cultura,
Inălţarea, bogăţia !

Nu joacă rol sărăcia,
Ci doar a părinţilor fire
Şi-n casă a binelui cinstire !

ION PINTEA : Dacă aţi urmărit cu atenţie „poşta redacţiei", cum spuneţi, şi n-aţi întîlnit răspunsul aşteptat, înseamnă că lucrarea dvs., aşa cum bănuiţi, s-a rătăcit cumva şi n-a ajuns la redacţia noastră. Răspunsuri la domiciliu nu putem trimite.

ANDREI ALEXANDRESCU : Confuze, inexplicabile.

RED.

EUSEBIU CAMILAR: IN MEMORIAM

INCEPUT DE TOAMNĂ

(Urmare din pag. 1)

rostitor al limbii poporului", „un ucenic plecat şi ascultător", ori de a-şi cere scuze pentru „sărmana memorie", pentru „sărmanele puteri" ş.a.m.d. Tonul de evidentă diminuare (autoflagelant) putea să-i producă, unui necunoscător, o impresie contrară, ca o smerenie menită să sublinieze o trufie secretă. Dar modestia, în acest caz, nu presupunea neapărat absenţa sentimentului clar al valorii pe care o reprezenta ci — cred eu — se convertea, avea implicaţii pe un alt plan, spiritual. Este vorba de o confruntare cu valorile supreme ale existenţei prezente şi trecute, de timiditate în faţa imensului ocean pe care-l reprezintă viaţa şi faptele mulţimilor, de pioasă veneraţie în faţa amforelor cu pildele înaintaşilor. Pe urmele maestrului său, Mihail Sadoveanu, de atîtea ori mărturisit, Eusebiu Camilar se simţea mădular al unui neam cu străvechi tradiţii şi, în faţa acestui circuit multisecular al existenţei naţionale, nu este oare fiecare creator doar un ins din lungul şir al lampadoforilor care transmit din veac în veac facla spirituală a patriei ? Deşi opera lui Eusebiu Camilar se înfăţişează ochilor noştri cu evidente faţete romantice, în structura personalităţii aceluia care a fost traducător al lui Eschil, Aristofan, Ovidiu, Puşchin, recunoaştem caracteristice ale umanismului clasic. Pe această orbită se fixează firesc cunoscutele şi apreciatele atitudini ale scriitorului : sîrguinţa şi respectul nobil cu care participa la opera de tălmăcire a valorilor artistice ale altor popoare, entuziasmul faţă de munca de ridicare culturală a maselor, generozitatea fierbinte cu care supraveghea stimularea celor mai proaspete forţe scriitoriceşti. In comportamentul lui Eusebiu Camilar îşi găseau expresia calităţile de preţ ale scriitorului din societatea nouă.

El nu era un solitar. Ii plăceau companiile vesele, lungile conciliabule — mai ales cu tinerii — pînă în orele tîrzii ale nopţii. Dar larma, afişarea cu ostentaţie, le-a ocolit. De-a lungul unui drum presărat — de ce n-am spune-o? cu flori şi cu spini cum este îndeosebi cel al creaţiei — el a ştiut să găsească verticala sa lăuntrică într-o muncă susţinută de hărnicie, acoperind un cîmp amplu de preocupări : autor de povestiri şi romane, traducător şi publicist şi în rare momente — poet şi dramaturg. In numele unui cult pentru activitatea migăloasă, desfăşurată în liniştea anahoretică a biroului de lucru, Eusebiu Camilar s-a refuzat spiritului şi intrigilor de cafenea, dovedind pînă la ultima clipă o singură demnitate morală. Intr-un interviu acordat revistei *Luceafărul* el adresa acest puternic îndemn tinerilor: *„Pentru a servi cîndva arta, va trebui să ai o viaţă neîntinată căci dacă e adevărat că arta, are rost de educatoare, ea nu poate fi profesată decît de oameni cu o înaltă şi neîntinată morală".*

Opera şi viaţa lui Eusebiu Camilar n-au contrazis niciodată acest deziderat imperativ pentru conduita unui scriitor al zilelor noastre.

Trecînd la capitolul calităţilor de meşteşug, trebuie să-l înscriem pe Eusebiu Camilar ca un demn urmaş al vechii şi strălucitei stirpe de povestitori pe care a dăruit-o literaturii noastre, cu sufletu-i bun, Moldova. Incă de la prima sa lucrare de proză „Cordun" (care reţinuse atenţia lui G. Călinescu) se putea observa principala calitate a talentului său : forţa evocării oamenilor, a locurilor şi întîmplărilor. Episoade din viaţa unui copil de ţărani nevoiaşi (cu vădite ecouri autobiografice), erau reconstituite într-o naraţiune vie în care observaţia exactă se afla într-o frumoasă armonie cu alunecările în fantastic şi mit. Proza lui Eusebiu Camilar nu odată dezvăluie straturi subterane poetice în care simţim cum sînt captate şi filtrate aromele tari, rare, valorile şi sugestiile creaţiei folclorice. Intr-o povestire roman, cum este „Valea hoţilor" întîmplările sînt învăluite într-o atmosferă de crud şi amar cîntec bătrînesc. Alături de ispravile vitejeşti, demne de a fi încrustate în baladă, ne întîmpină o adevărată beatitudine pe care scriitorul o încearcă atunci cînd izbuteşte să îmbrăţişeze oamenii cu evenimentele naturii

In anii puterii populare, arta narativă a scriitorului, odată cu apreciabile modificări de viziune, s-a îmbogăţit, a devenit mai complexă, mai subtilă. Un roman ca „Negura" cunoscut cercurilor largi de cititori din ţara noastră, a avut meritul de a fi printre primele creaţii mai vaste care în acei ani ilustrau noua orientare a literaturii. Şi astăzi cartea rezistă unui examen critic. Atmosfera este redată cu o admirabilă forţă a sugestiei. Cititorul este proiectat într-un decor semifantastic, halucinant, întîmplările păstrîndu-şi totodată măreţia epică. „Negura" este spusă pe tonul şi cu gesticulaţia unui rapsod; naraţiunea are ceva din cadenţa şi tonalitatea vechilor poeme. Eusebiu Camilar rămîne, pentru tineri, un model, a ştiut cum să ilustreze pluralitatea virtuţilor poetice ale limbii literare româneşti. In configuraţia prozei contemporane, stilul său cu fraze desfăşurate în cadenţe ample cu alură solemnă, voit şi uneori complicat protocolară, cu avîntate volute retorice şi vii inflexiuni ale graiului popular se menţine în chip distinct.

Nu este un secret pentru nimeni că bogata şi diversa operă a lui Eusebiu Camilar înscrie şi inegalităţi, că unele pagini nu sînt confirmate de timp, nu sînt receptate de sensibilitatea cititorului de astăzi. Dar oricîte nemulţumiri de acest ordin ar fi exprimate, reconstituind drumul străbătut de literatura română de la 23 August 1944 încoace, eşti obligat să-i acorzi autorului „Negurii" locul ce i se cuvine.

Aruncînd încă o dată o privire retrospectivă asupra acelor creaţii care rămîn bunuri de seamă în patrimoniul nostru literar, mă întreb — preluînd observaţia unui confrate — dacă odată cu moartea lui Eusebiu Camilar nu dispare şi ultimul reprezentant de prestigiu al frumoasei povestiri moldoveneşti, în forma sau tiparul ei clasic ?

TELEGRAMĂ

CĂTRE UNIUNEA SCRIITORILOR, BUCUREŞTI

Cînd razele soarelui tomnatic s-au ridicat de pe Oadeci şi au luminat în această dimineaţă satul natal al scriitorului nostru, vestea încetării lui din viaţă a fulgerat sufletele udeştenilor. Sintem adînc îndureraţi. Noi, udeştenii, am pierdut o rază de lumină ce a străpuns cu greu întunericul trecutului şi s-a ridicat odată cu vremurile noi înmănunchindu-se cu cinste în buchetul culturii înfloritoare a patriei noastre socialiste. Cu flori la ferestre îşi primeau udeştenii oaspetele drag. Şi deseori pe uliţele satului sătenii se strîngeau în jurul lui pentru a-l asculta pe el, Zebea Nataliţei. Sintem alături de dvs. în aceste clipe de durere şi vă asigurăm că vom păstra în memoria satului nostru amintirea lui veşnică.

CETĂŢENII SATULUI NATAL AL SCRIITORULUI

Udeşti 27.VIII.1965

BĂDIŢA SEBI

(Urmare din pag. 1)

basmelor cu Făt-Frumos şi Cosînzeana. Ştiu. Unora, bădiţa Sebi li s-a părut orgolios şi semeţ. Aceasta însă este o opinie nedreaptă, de cafenea. Ne lua pe mine, pe Labiş, pe Dumitru Mircea, şi pe Gafiţa, în cel mai dosnic birou al „Gazetei literare" ca să ne citească o nouă povestire din „Cartea poreclelor", sau o nouă poemă, ale cărei distihuri el ni le cînta ca un păstor din „Avizuha", uşure şi cu pleoapele lăsate. Aştepta cuvîntul nostru cu emoţia unui licean poet şi ne plăcea tuturora să deprindem de la el tainele meseriei scriitoriceşti. Zeci de tineri scriitori, cărora le-a citit manuscrisele şi le-a discutat ca un dascăl niciodată obosit şi plictisit, au a-i mulţumi bădiţei Eusebiu Camilar pentru prietenia şi înţelegerea cu care el le-a însoţit debutul.

Purta în el două milenii de civilizaţie pastorală, în ceasurile de voroavă a spus şi s-au pierdut sute de întîmplări auzite sau văzute de el. Era din soiul acela de scriitori, parcă tot mai rari azi, care călătoresc mult, scriu nu numai roman, ci şi reportaj, note de călătorie, note pur şi simplu, mărunte, din acelea înghesuite fără semnătură într-un colţ de pagină, apoi versuri, povestiri, schiţe, articole publicistice, teatru şi care găsesc vreme, dintr-o superbă nostalgie a perfecţiunii clasice, să tălmăcească şi din capodoperele antichităţii. Spiritul de scriitor-cetăţean era la el nu o profesie, ci o pasiune ardentă. Tocmai în aceasta stă meritul primordial al operei lui Eusebiu Camilar. Povestirile lui vorbesc despre vechimea şi vitejia poporului român, prozele lui extrag şi valorifică din tezaurul popular mii de cuvinte şi expresii de o rară forţă sugestivă şi de-o epatantă frumuseţe, scriitorul săpînd în pămîntul strămoşesc nu numai ca un căutător de comori, ci şi ca un ţăran care, punînd bobul de grîu în brazdă, aşteaptă să-l vadă răsărind.

Îl ţin minte prin 1946, ca pe un reporter niciodată obosit, scriindu-şi neuitatele reportaje despre lumea satelor. Un reporter tînăr numai cu greu îi putea ţine pasul. Cînd nici nu gîndeai îl întîlneai la Suceava, sau la Piatra Neamţ, la Lenauhein sau la Negreşti, mereu atent la ipostazele realităţii, la istoriile şi întîmplările omeneşti.

Moartea lui era ultima ipoteză la care m-aş fi putut gîndi, într-atîta acest om cuceritor mi se părea plin de vitalitate şi de o molipsitoare poftă de lucru. Ci iată că duminică înspre amurg, o delegaţie de ţărani udeşteni l-au coborît în pămînt lîngă osemintele Magdei Isanos.

În urechi îmi sună şi azi, mai ales azi, vorbele acelui unchiaş foarte bătrîn, care mărturisind despre viaţă a spus că totul a fost ca şi cum ar fi „trecut pragul din casă în tindă".

CITITORII AU CUVÎNTUL

(Urmare din pag. 1)

obiectivul propriu-zis al anchetei.

În situaţia aceasta, ne-am hotărît să alegem o altă cale. Într-o suită de foiletoane ce vor apărea în numerele viitoare ale *Gazetei literare* vom spicui din toate scrisorile primite pasaje revelatoare pe care le vom sistematiza, străduindu-ne să nu omitem nimic esenţial, evitînd însă pe cît posibil repetiţiile sau caracterizările şablon. Materialul va fi grupat pe întrebările adresate cititorilor şi, unde e cazul, va fi întovărăşit şi de comentariile şi concluziile de rigoare.

Începutul îl facem chiar în numărul de faţă.

★

Spunem că nu puţini corespondenţi, înainte de a răspunde la cele trei întrebări puse de redacţia noastră, fac o serie de consideraţii mai sintetice sau mai analitice pe marginea fenomenului literar contemporan, luat în ansamblul lui. „Ultimii ani — nu cred că este vorba de o impresie subiectivă — (scrie tov. *Ana Livia Mureşanu*, funcţionară din Bucureşti) sînt aproape o nouă etapă în dezvoltarea literaturii noastre noi. Nu-mi plac precizările, nici măcar cele «ştiinţifice», aşa că nu insist asupra acestei idei. Vreau să relev numai trăsătura ce mi se pare dominantă azi : efervescenţa". E o trăsătură pe care, raportînd-o în speţă mişcării poetice actuale, o subliniază în răspunsurile lor şi tov. *Nicolae Ihora*, tehnician principal la uzinele „Balanţa" din Sibiu („Aproape în nici o ţară nu găsim o efervescenţă de asemenea calitate"), tov. *Gh. Grădinaru*, student în filozofie, din Bucureşti. („E o efervescenţă generală în toate revistele, o febră fertilă a cuvîntului frumos plasat pe orbită, un vast şantier al fermecătorului pretutindeni unde sînt oameni în ţara noastră"), tov. *C. Stupeanu*, profesor de istorie din Piatra Neamţ („Sîntem în plină efervescenţă şi în domeniul literar. O dovedeşte îndeosebi lirica — pe firmamentul căreia se aprind noi stele, unele de primă mărime"). Pentru tov. *Gheorghe Duţă*, strungar la uzinele „Griviţa Roşie" din Capitală, caracteristica fundamentală a literaturii române actuale este „continua căutare pentru obţinerea unor noi forme de exprimare a idealului etic şi estetic", în ansamblu ea avînd „un orizont incontestabil lărgit, un orizont care tinde mereu să cuprindă cît mai multe aspecte ale cotidianului, profilate pe fundalul luptei pentru construirea socialismului". „Sigur că, adaugă d-sa, nu toate temele ating în egală măsură lupta pentru construirea socialismului, transformarea conştiinţei oamenilor datorită marilor prefaceri survenite în viaţa lor, însă putem afirma că, în perspectivă, acest decalaj, de altfel inerent, va fi depăşit". În ultimii ani, remarcă tov. *Petre Gheorghiu*, redactor şef al ziarului de uzină „Flacăra Roşie" din Bucureşti, „literatura noastră contemporană a marcat un salt calitativ net, calitatea operelor materializîndu-se în reliefarea tot mai complexă a omului nou, constructor al socialismului şi comunismului".

Sînt constatări care, întemeiate pe raportarea directă sau sugerată la operele de valoare realizate în anii din urmă, corespund, în esenţă, realităţii. Într-un fel sau altul, ele figurează în fiecare scrisoare de răspuns trimisă în cadrul anchetei noastre. Nivelul atins de literatura română actuală în comparaţie cu cel caracteristic deceniului precedent, constituie însă pentru toţi corespondenţii nu numai un prilej de patriotică satisfacţie, ci şi unul de sporire a exigenţei. Succesele dobîndite oferă cititorului puncte de reper în aprecierea cărţilor parcurse, dîndu-i posibilitatea să judece fenomenul literar de la alte altitudini decît acelea cunoscute acum cîţiva ani. Cu rare excepţii, entuziasmul e dublat de un notabil spirit critic. Cum acesta se exercită la obiect, în discutarea unor anumite cărţi sau a unor fenomene specifice cutărui gen literar, ne îngăduim a-l releva la locul cuvenit, în foiletoanele ce vor urma.

IMAGINI DE MEŞTER

(Urmare din pag. 1)

nuală a multor zeci de oameni, a cărui autor este, a fost lăsată pentru o clipă în atelier, pentru că în această zi deşi nu este sărbătoare legală, istoriceşte simte fiecare că ziua este la fel de memorabilă ca cele mai memorabile zile înscrise în calendar. Citesc pe faţa şi din privirile acestui om acel legămînt solemn, tacit care leagă prin fire nevăzute pe individ de poporul şi partidul lui, acel angajament, bărbătesc, neafişat, lăuntric, şi-mi dau seama că acest om în clipa aceea era acolo în mijlocul acelei mulţimi, aducîndu-şi şi el prinosul de recunoştinţă conducătorilor, sub îndrumarea cărora seninul zilelor noastre a devenit continuu şi deplin.

Undele se sting pe micul ecran. Se aud din nou în ateliere maşinile care pornesc. Dar imaginile au prins contur în inimile acestor oameni care de la mila douăzeci şi patru îşi aduc modesta şi nobila lor contribuţie la înflorirea ţării, libere, suverane şi independente, Republica Socialistă România.

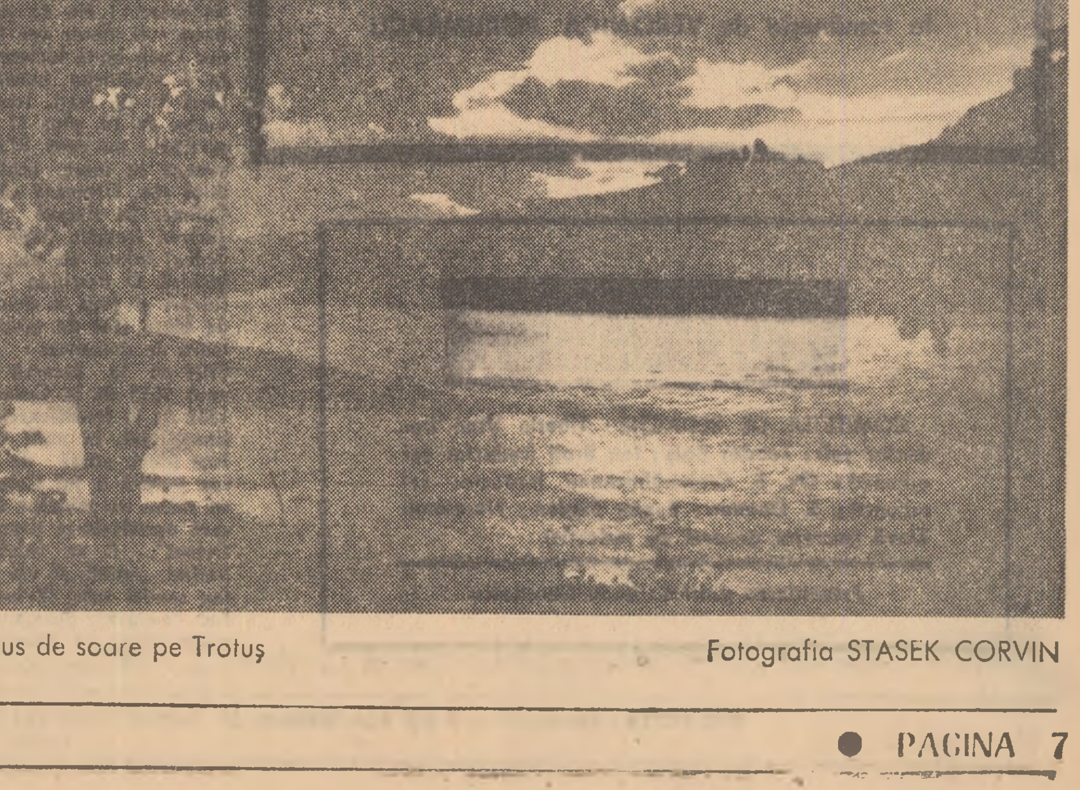

Apus de soare pe Trotuş

Fotografia STASEK CORVIN

20 DE ANI DE LA PROCLAMAREA INDEPENDENȚEI VIETNAMULUI

IN GOLFUL TONKIN

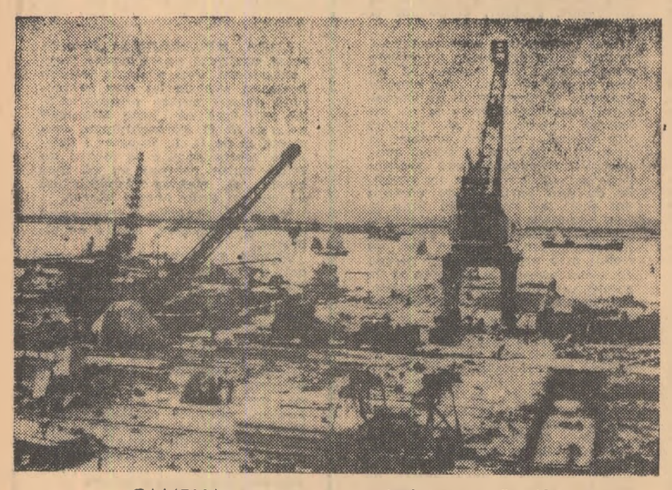

CAMPHA, poarta antracitului spre Pacific

Nu-mi place să expediez ilustrate, împodobite cu fraze convențional-banale; cînd e cazul și cui e cazul, expediez scrisori, îmi mărturisesc trăiri, sentimente, stabilesc dialoguri, adică stau de vorbă cu omul (evitînd astfel surogatul epistolar).

Anul trecut, în august, mă aflam în golful TONKIN și vrăjit de fantastica frumusețe a naturii din HA LONG, cunoscută de marinari sub numele de „a opta minune a lumii", îi scriam unui prieten — pictor de meserie — o lungă și entuziastă scrisoare, pe care, din nefericire, a trebuit s-o întrerup. Avioane americane au bombardat, pînă la amiazi, zona în care mă aflam, declanșîndu-se ceea ce ziarele numeau „evenimentele din Tonkin". De atunci și pînă azi, evenimentele acelea — mult extinse — stăruie în atenția lumii întregi, producînd o mare îngrijorare. Brusca trecere de la fantastica frumusețe a acelei naturi vietnameze la climatul de război a produs în mine un intens dramatism, care se reaprinde ori de cîte ori recitesc ciunga mea scrisoare, pe care n-am mai terminat-o niciodată.

Iată textul acelei scrisori întrerupte, care n-a mai ajuns la destinație, și a cărei viață, în bună parte, a împietrit, însă n-a murit; dimpotrivă...

Închipuie-ți că ies din ocean și înaintează spre rada portului HONGAY o turmă de monștri marini, răspîndită pe multe mile, mugind, despicînd Pacificul cu cozi grosolane, rîmîndu-i albia cu rîturile, ori adulmecînd cerul, ridicîndu-și boturile pînă la o înălțime de cîteva sute de metri. Și mai închipuie-ți că turma n-a ajuns pînă unde putea să ajungă, la țărm, în port, unde ar fi produs senzație; brusc, ca la un pocnet de bici, ea a împietrit. Secunda fatală a înregistrat fidel tendința mișcării, umbletul acela învălmășit, fixînd în stanele de piatră poziția de mirare, spinări cabrate și toate contorsiunile acelor viețuitoare. Ochii animalelor au plesnit, s-au stins, sîngele lor nămolos s-a răcit, s-a revărsat în valuri, stricînd (ori poate înfrumusețînd), pe mari suprafețe oceanul.

Locul e bizar, ca să folosesc o expresie blîndă și ideea de a-l prezenta mai amănunțit e o dulce utopie. Îți smulgi privirea de aici spre a te uita dincolo; formele anterioare se anulează, peisajul se schimbă mereu, natura devine fantezistă, ca lucrată din plastilină.

Ai în față să zicem, această coloană, în genul Turnului din Pisa, la modă acum; stă puțin oblic, împlîntată în ocean și suprafața ei calcaroasă e îmbrăcată, de jos pînă sus, în șaluri groase, de arbuști, în care se mișunătăresc maimuțoi de specie mică, țopăie și înfulecă niște fructe amare. Asta ar fi una din apariții.

Mai încolo, un bot de corabie, de proporții ieșite din comun; are muchea ruginită și foarte găurită de fierăstraiele unor izvoare fierbinți, acide și mineralizate, dar purtînd pe bordajul pietrificat scrieri criptice și embleme masive de mușchi și licheni.

Îți iese apoi în cale un batracian, inofensiva broască țestoasă înțepenită în cele patru lăboante, spre a fi mîngîiată, putoarea, sub pîntece, de flux și reflux, în timp ce pe covată, un adevărat podiș, se soresc coloniile de salamandre.

Vine la rînd stînca pe care vînturile au bătut-o stăruitor, cu ciocanul, realizînd capul de urangutan, care poate fi, în definitiv, omenesc, dacă ne gîndim la Pitecantropus; pare că plutește pe apă și are nas de indian, bărbie teșită, gâvane adînci și urechi lipite, cuminți — profilul nostru prea cunoscut — iar sprîncenele și chica, partea împodobită a acelei tigve bizare, o formează păduri suspendate, cu rămuriș gras, solzos și clorofilă impregnată cu sare, în timp ce, de pe umărul sting al acelui bust, coboară spre apă o plajă portocalie, în al cărei nisip se poate tolăni, leneș, un sfert de oraș.

În mijlocul unui nesperat luminiș oceanic are loc lupta cocoșilor; doi galinacei înfipți în cîte un picior, de piatră desigur, își dispută furia speciei, ciulindu-și crestele, risipindu-și penajul, sub forma unor lespezi care se desprind și cad în ocean. Pe acestea se refugiază pescarii să facă focul de la orele unsprezece, ora saramurei. Ancorîndu-și bărcile lîngă acest monument al luptei de sînge, pescarii examinează împrejurimile pietrificate, consumîndu-și în tihnă orezul cu pește.

În jur mai sînt o mulțime de porți cu boltituri și ogive, pe care n-am cum să ți le descriu lungi catacombe cu luminări stalactitice și turțuri stalagmitici, culoare în zig-zag, ziduri chinezești, cetăți otova, adică o natură de necrezut, devenită prin clocotul geologic un fel de Pompei, pe care marea îl sculptează cu sculele sării, îl îmbracă moluștele în scoici, iar peștii cei mari își depun în această dantelă de calcar bobițele perpetuării speciei.

Să nu uit de muntele Poeziei; are formă de evantai și poziția sa în Pacific e cea potrivită, o impecabilă verticală, iar eventaiul e deschis, ca o coadă de păun, și penele acestea de piatră au desene în verde, opera vegetației de la tropice. Că-i vînt ori ba, magnificul evantai vibrează, stîrnește în el o orchestră de țitere, țipătul monoton, disperat al lăcustelor adăpostite sub frunze și chemînd anotimpul ploilor. Reputația acestui evantai stă în următoarele: aflîndu-se în baza golfului, aproape de radă, el apără orașul de vînturile oceanice. I se zice al Poeziei, pentru că, secole în șir, mandarinii și capii dinastiilor, au săpat în muntele-evantai lungi versete, poeme pe care le-a inspirat dragostea și natura, istoria și omul; chiar soarele, greu impresionabilul, a plîns, zice-se, descifrînd la orele prînzului acest tatuaj al sentimentelor omenești. Mai tîrziu la picioarele muntelui-evantai s-au instalat mori de ciment și cărămidării, iar lucrătorii pietrari, generații de analfabeți, au dislocat un mare număr de versete și strofe, aruncîndu-le în gurile morilor concasoare. Ne-au rămas doar fragmente și disparate file din acest somptuos și original manuscris poetic.

Acum muntele-evantai apără portul și arată navigatorilor un steag roșu, acela arborat în 1930, anul constituirii Partidului Comunist din Indochina, an care coincide și cu nașterea mea. Doar prin fuga memoriei colective i se mai spune Muntele Poeziei; el e muntele industriei, al ocrotirii navelor, muntele farului și al steagului roșu, pe care îmi propun să ți-l descriu în amănunțime...

Deșartă promisiune; a urmat ceea ce a indignat un popor, a îngrijorat și îngrijorează o lume.

Acel prim și periculos raid al avioanelor americane, care a fost abominabilul preambul al prezentelor evenimente, s-a soldat cu un eșec — trei avioane doborîte și un pilot capturat.

Scrisoarea n-am mai continuat-o, n-am avut inimă s-o continui; fantastica frumusețe a naturii din HA LONG, acel golfuleț al Pacificului, se modificase mult, cerul își pierduse limpezimea de cristal, iar pe apă nu mai umblau pașnicile sampane ale pescarilor. Printre stîncile, sub soarele de magneziu, patrulau nave de oțel, dotate cu artilerie și mască de crengi proaspete. Frumosul HA LONG era pe picior de război.

POP Simion

21 DE ANI DE LA ELIBERAREA BULGARIEI

●NIKOLAI ZIDAROV

UN COȘ DEASUPRA CÎMPIEI

Oameni
din o sută de plaiuri,
din orașe și sate
Au venit cu tinerețea lor —
cea mai promițătoare
identitate...
Era toamnă,
dar întinderea toată
s-a încălzit
Și ca o creangă
tînără
a înflorit.
Și tinere întruna
se țes potecile —
gherghef uriaș
Acum e doar
în proiect
viitorul oraș,
Dar peste mirajul
clădirilor suple,
sub cerul albastru,
Cel mai tînăr, coșul,
își saltă trunchiul zvelt,
ca de jugastru.
Cu fruntea
străpunge culorile
bolții-n azur
Coșul cel alb,
vesel
cercetînd împrejur
Ca un mîndru
și tînăr
constructor zidar,
Al pămîntului
și-al soarelui
fiu temerar.
Cel dintîi coș
de piatră albă
cu surîs diafan
Dă culoare
peisajului
cotidian.
Pilon uriaș
de beton
în al cerului prag
Flutură
pînzele
roșului steag !

In românește de VALENTIN DEȘLIU

●NEVENA STEFANOVA

BALONUL

Aproape ca-n filme mă-așteaptă.
Un mic balon.
Mă-nsoțește, nevăzut pentru ceilalți.
E taina mea. Lumea
nu știu ce-ar spune
de-acest balonaș, de care nu știe
prea multe, — nici ce are de gînd,
nici care-i esența.
Cît despre mine, mă bucur
cînd urcă spre cer,
și sînt dintr-odată
fără de griji,
ca un copil de ușoară.
Pe urmă, încep din nou să mă doară
încheieturile, întrebările, cumpenele,
sfredelindu-mă ca reumatismele.
Balonule mic !
Aș vrea să te leg
de încheietură !
Să zbor cu tine peste orele sure,
peste marea de gînduri și griji.
Dar ce s-a-ntîmplat ?
De ce cazi ? De ce nu respiri...
Ori poate eu însămi te-am înțepat
încercîndu-ți tăria ?

In românește de VERONICA PORUMBACU

GAZETA LITERARA

COMITETUL DE REDACȚIE : **Tiberiu Utan** (redactor șef) ; **Teodor Balș** ; **Ion Brad** (redactor șef adjunct) ; **Ov. S. Crohmălniceanu** (redactor șef adjunct) ; **S. Damian** ; **Eugen Simion** ; **Haralamb Zincă** (secretar general de redacție).

Prezentarea grafică : Radu Georgescu

VLADIMIR MASS (U.R.S.S.) Sub arțar

CE E NOU IN LITERATURA SOVIETICA

Urmărind cele mai recente apariții de proză, fie în volume separate fie în paginile periodicelor sovietice, se poate constata, în primul rînd, frecvența genului memorialistic. O variată gamă de amintiri, portrete literare, confesiuni, aparținînd scriitorilor din generația mai vîrstnică (N. Tihonov, K. Ciukovski, Olga Berggolț, L. Nikulin, Marieta Saghinian, Vera Inber) consemnează bogata lor experiență de viață și artistică.

Există o tendință pronunțată spre un anume documentarism — în sensul bun al cuvîntului — pe care se sprijină nu numai autenticitatea schiței — reportaj (genul reportagistic în literatura sovietică fiind în mod strălucit reprezentat de scriitorul Iuhan Smuul care, după admirabila sa „Carte a ghețurilor" și „Marea Japoniei", scrie în prezent un ciclu original de reportaje lirice, sub titlul generic „Monologuri") dar și cele mai multe romane care evocă evenimentele dramatice ale celui de-al doilea război mondial. După cunoscutele romane frescă (tetralogie) ale lui K. Simonov, am asistat concomitent la înnoirea manierei artistice în proza de război a lui Baklanov și Bondarev, unde investigația psihologică, introspecția, primează față de amplitudinea epică a narațiunii propriuzise.

Dar problematica războiului, departe de a fi epuizată, sugerează modalități noi în abordarea conflictelor dificile, solicitînd o reconsiderare critică obiectivă a împrejurărilor care au dus la situații tragice, ireversibile, pentru destinul unor oameni. „Sînt răspunzător pentru toate" — este titlul ultimului roman (publicat în „Zvezda" nr. 10—12 din 1964 — și 5—6 din 1965) cu care Iuri Gherman își încheie cunoscuta trilogie, avînd ca obiect nobila profesiune a medicului chirurg, considerată prin prizma cîtorva generații (primele două părți ale trilogiei : „Cauza pe care o servești" și „Omul meu drag"). Opera lui Gherman, înnoadă în partea treia, „Sînt răspunzător pentru toate", conflicte irezolvabile și fatale pentru mulți eroi remarcabili prin cinstea și fermitatea lor fără compromisuri, conflicte generate de urmările războiului, într-o ambianță nefavorabilă datorată unor fenomene negative, reprobabile și ostile.

Un dramatism autentic se degajă și din romanul lui A. Rozen „Ultimele două săptămîni" (Ed. „Sovetskii Pisateli", 1965) — 15 zile de încordare maximă dinainte de dezlănțuirea invaziei fasciste (8 iunie — 22 iunie 1941).

O trăsătură dominantă care se cere relevată este „dezeroizarea" personajelor care — așa cum se exprimă un erou din romanul de război al lui Alexandr Bîlinov „Străzile mîniei" — sînt „oameni și nu niște automați, de aceea fiecăruia îi e îngăduit să aibă îndoieli și să-i fie teamă".

Discuții aprinse în presa sovietică au stîrnit cîteva opere în proză care explorează aspectele complexe ale realității, fenomenele negative sub raportul eticii, al mentalității retrograde în conflict cu normele superioare ale societății socialiste, cu mediul înconjurător.

Aprecieri controversate s-au formulat în legătură cu cea mai recentă proză a Verei Panova „Conspect de roman".

În căutarea unor noi modalități stilistice și compoziționale, Vera Panova nu-și dezminte, nici de data aceasta, predilecția pentru opere compacte, cu țesătură densă. Și chiar dacă „Conspect de roman" este o operă experimentală, după cum o califică criticul V. Nazarenko, experiența este interesantă, reconstituind pe alocuri secvențele scenariului literar în care autoarea s-a exersat în ultimii ani. Cu o maximă parcimonie a mijloacelor de expresie, fără a cădea în didacticism, Vera Panova, discută despre propria sa metodă, făcînd pe parcursul nuvelei-roman incursiuni teoretice în tehnica compoziției arhitectonice, a detaliului revelator, făcînd reflecții asupra semnificațiilor conflictului și caracterelor zugrăvite. Cu tot caracterul său de „conspect", care presupune anumite scheme și teze enunțate, romanul extrem de concentrat al Verei Panova nu este lipsit de părți analitice, iar psihologia personajelor, în special a celor negative, confruntate permanent cu opusele lor, are o motivare logică interioară.

O interesantă dezbatere etică prezintă ampla nuvelă „Iolki motalki" a tînărului scriitor siberian V. Civilihin, un peisagist în literatură și un mare admirator al virtuților omenești. Neacceptarea răului sub toate manifestările, apare cu limpezime și modestul său erou Rodion Guleaev, învinuit de o crimă (pe care n-o comisese) își dovedește pînă la urmă nevinovăția.

Numeroase opere sînt consacrate problemelor științei și reprezentanților ei — și acest aspect capătă greutate specifică din ce în ce mai mare în proza sovietică actuală.

Registrul tematic nu este desigur un etalon al valorii, iar el se asociază incontestabil cu artisticitatea care conferă prozei sovietice contemporane o substanță nouă, îmbinînd, la cei mai talentați prozatori, îndrăzneala concepției cu măiestria condeiului.

Simple spicuiri din producția bogată, clocotitoare a genului nu sînt în măsură să reconstituie tabloul de ansamblu, care este tonic și promițător. Există toate premizele, ca numeroase opere în proză să reziste la un examen mai atent, în cadrul bilanțului ce se pregătește în legătură cu cel de al IV-lea Congres al Scriitorilor Sovietici ce va avea loc în anul 1966.

Tamara GANE

LOPE DE VEGA *despre* MIHAI VITEAZUL (II)

Spuneam în prima parte a însemnărilor noastre că, datorită informării eronate, în **Extraordinarul principe transilvan** Lope de Vega merge oarecum alături de adevărul istoric. Denaturarea, remarcam atunci, vine mai întîi de la iezuitul Carillo, fie din cauza subiectivismului său, fie din cauza subiectivismului lui Sigismund sau, pur și simplu, din cauza necunoașterii. E îndoielnic că acesta să-l fi însoțit pe Sigismund (există două replici contradictorii) și chiar de l-ar fi însoțit, n-ar fi văzut mare lucru, căci Sigismund n-a luptat cine știe ce. În plus, un coeficient de neadevăr trebuie trecut și în seama lui Lope.

Să vedem însă, în analiză succintă, comedia. Între personaje : Mahomed și Celima — soția sa, Sinan Pașa, Ferhat Pașa, Sigismund Bathory, Cristerna, Alfons Carillo, Arnesto (e sigur... pseudonimul lui Albert Kiraly, pentru că rolul îl divulgă ; în nici un caz nu poate fi Ernest Veiher), Jacinto, Mauricio, etc., etc. În total 38 de personaje nominale. Replicile duc acțiunea la Alba Iulia, Turda, Lugoj, Timișoara, Giurgiu, Constantinopol. Textul lopist debutează prin zugrăvirea fratricidului săvîrșit de Mahomed pentru a domni singur. Primind, prin Ferhat, ordinul de ucidere a ultimului dintre frați, Sinan se împotrivește și în replică directă cu Mahomed consideră că și așa crima e destul de mare. („No te parece que basta / el matar por tantos modos / con tanta inclemencia, hasta / ventiocho hermanos...?"). Deci 28 de frați. Istoricește e vorba de 19, plus 17 femei însărcinate pe care Mahomed le aruncă în mare, roabe ale tatălui său. Urmează căsătoria cu Celima. În timpul ceremoniei, Jacinto (român, după cum vom vedea) aduce un dar : o casetă închisă. O deschide Ferhat ; ies flăcări și fum și două **laminas de hiero** (foi de tablă), cu valoare de document : „În anul 6794 de la facerea lumii, în anul 1633 de la Cezar, în anul 1332 de la reedificarea Constantinopolului, în anul 1595 de la Isus (deci, odată de aici datarea greșită a lui Cotarelo)... se va ridica un principe necunoscut care opunîndu-se tiranului din Orient"... îl va înfrînge străbătînd „munți și văi cu virtutea spadei sale, făcînd să cadă foc asupra dușmanului ; va curge sînge pe Dunăre..." Documentul e o primă „injecție" de frică în oasele lui Mahomed. Urmează replicile : Mah (omed): Curioasă poveste. Sin(an) : Interesantă. Fer(hat) : Amabilă profeție..." Imediat, Ferhat se va îndrepta spre Transilvania spre a-i cere lui Sigismund să dea drum liber oștilor tătare prin țara sa, iar Sinan Pașa își prepară oastea. De la **Bajato de Temesoar** — pașalîcul din Timișoara — Morato pașa trimite carte la Poartă vestind că Sigismund l-a obligat pe Mihai Viteazul, **voivoda de Valaquia,** să-l urmeze, l-a detronat pe **voivoda de Moldavia,** nu-și plătește peșcheșul și a ocupat Lugojul. Restabilind faptele, Mihai, a recunoscut suzeranitatea lui Sigismund avînd nevoie de el împotriva turcilor. Pe Aron Vodă l-a detronat într-adevăr și l-a închis la Vinț. În fața lui Ferhat însă, Sigismund are o atitudine incredibilă : **anda perro ladrador** (ieși cîine care latri). Avea pe atunci 23 de ani și nu-i putea vorbi așa unui trimis al Porții. Dar Lope nu pare să-și dea seama („Mă voi întoarce să te pedepsesc" — țipă Ferhat, „Te voi ucide" — ripostează Sigismund, „Sînt Ferhat" — îi amintește acesta, „Sînt Marte" — se ține Bathory.), probabil din cauza lui Carillo.

Cam în timpul acesta Mihai lupta disperat pentru a-i ține pe turci pe aliniamentul Dunării și-și trimitea boierii (unii l-au trădat) la Sigismund, pentru ajutor. Lope e preocupat însă în continuare de Sigismund, pe care, filantrop, îl vedem dîndu-și la propriu, cămașa de pe el celui sărac și-i simțim neliniștea pentru infidelitatea sfetnicilor. Asta-i cam așa. Dar, minune mare : pentru a-i dovedi invulnerabilitatea, Lope înscenează patru atentate din care acesta se salvează ca un Achile. Fiind în capelă i se pune o mină (c'est un plastique !), care îl rănește doar pe atentator ; bărbierul vrea să-l ucidă pe la spate cu **daga** (pumnal mic), dar e surprins prin oglinda pe care tot el i-a dat-o : un soldat cu nume spaniol, Gonzalo, pus de cancelar (cred că e Lupu Covaci) îl ucide tocmai pe cancelar, căci Sigismund a aflat și-l obligă schimbului de haine. Scenele sînt interesante pentru că în ele se recunoaște mîna regizorală a lui Lope.

Că Alfons Carillo n-a fost de loc obiectiv, se deduce și dintr-o altă mistificare. Trădat de sfetnici (e adevărat), Sigismund reușește să-i adune la un loc și să-i omoare (e tot adevărat, dar e vorba de 19 și nu de 14, cîți enumeră Lope). Masacrul e însă „furat", fiind ecou direct al gestului lui Lăpușneanu : se face o coroană din capetele celor morți și după ce este așezată deasupra tronului sînt chemați „granzii", timp în care Albert Kiraly le atrage atenția : „Acestea sînt diamantele pe care le-a pus, / lucrate cu sîngele a paispreze / sfetnici. Priviți cît e de scumpă, / căci s-a făcut cu sînge atît de nobil. / Paisprezece sînt pietrele, dar lipsesc, /.../ pentru aceasta deschideți bine ochii..." E formidabil, nu ? Este exact piramida lui Lăpușneanu, pe care Carillo a avut temeritatea s-o pună în contul lui Sigismund !... Pe Lope l-a impresionat, firește, scena de groază și i-a dat dimensiuni. Poate că el, și nu Carillo, a inventat coroana tragică, părîndu-i mai de efect. Al. Popescu Telega susținea că scena e descrisă în **Clopotele Aragonului,** dar iată că aici o pune Lope, anticipîndu-l cu mult pe Negruzzi. Crima, spune Lope, a avut loc la 24 de septembrie 1595, **en el dia de la Degollacion de los inocentes,** cea atît de bine transfigurată de Rubens. Pe calendare, Ziua tăierii pruncilor are loc de fapt la 29 de septembrie. Diferența e mică. Oricum, datarea în lună, făcută chiar de Lope are mare valoare : la acea dată Mihai dăduse bătălia de la Călugăreni, luase steagul verde al turcilor, iar Sinan își pierduse ciulafa și feregeaua în apele Dunării

O scenă admirabilă o constituie întoarcerea lui Jacinto în țară, cînd scăpat de captivitatea turcă, se adresează atît de frumos pămîntului nostru : „Patria mea dorită, / cîmp fertil, pădure rece, / cîndva de mine adorată / și azi iubită ca o zeiță..." Acest Jacinto îl amintește la modul curios pe **Polifem** al lui Gongora, în scena cînd acesta se adresează Galateii („Oh, frumoasă Galatea, mai suavă / decît garoafele înfipte-n trunchiul dimineții..."), căci îndată după acest imn adresat țărinii, o surprinde pe Nice dormind și se îndrăgostește brusc, vorbindu-i parcă mai frumos decît Polifem. Poemul lui Gongora e ulterior (1618), dar nu cred să fi cunoscut comedia lopistă. Deși, în marea lui rivalitate, îi citea tot ce-i cădea în mînă, pentru a căuta slăbiciunile pe care le exploata bucuros în sonete.

Uimitoare pentru noi este și pasiunea lui Lope pentru zăpezile și munții de la stînga Dunării. Deși majoritatea luptelor s-au dat vara și toamna, Lope revine cu versuri splendide asupra iernii. Probabil l-a cunoscut pe exilatul Ovidiu. În replică directă cu Ferhat, Sinan se îndoiește că Sigismund va trece (cum nici n-a trecut) munții, îndată după căsătorie : „Și să traverseze munții Valahiei, atît de grabnic / acoperiți cu chiciură și zăpezi..." Ferhat reține peisajul și îl repetă : „transilvanul traversează / munții săi în grabă / trecînd peste chiciura înghețată". Despre această chiciură Lope știe de la Carillo, iar acesta de la Sigismund : „În Valahia tot timpul / e vînt și furtuni, / rîuri, zăpezi și vîrtejuri..." Se pare că Alfons Carillo, n-a prea avut un „elev" prea ascultător în Sigismund. Mai departe, încheind tabloul... meteorologic, Lope susține că, totuși Sigismund a plecat chiar a doua zi după nuntă : „Mă îndrept azi spre Valahia. Spune-mi, / soție și doamnă a mea / mai bine fi-va-mi acolo... ?" Desigur arta lui Lope putea face din oricine un personaj eroic. În timpul nunții Sigismund le vorbește supușilor săi cam așa : „Sărbătoriți azi nunta mea / cu instrumente de luptă / ... / căci eu nu învăț să dansez, / ci să rup escadroane". E prea de tot, dar e vorba de Lope. Și acțiunea se deapănă la fel : „Ai mers fără să dormi / treizeci de ore pe cal..." îl măgulește Kiraly pe principe. **In Românii sub Mihai Voievod Viteazul,** Bălcescu știe că Sigismund a zăbovit mult în a-i da ajutor lui Mihai din cauza nunții și bineînțeles și din alte pricini. Iar cînd a venit spre Tîrgoviște, pînă a ajunge la Stoenești, a stat mult pe drum, în Ardeal și la Rucăr. „Venirea lui Bathory, scria el, nu făcu alt decît răschira (și goni) un dușman învins (și demoralizat) și care (și fără aceasta) ar fi fost nevoit a deșerta țara". E un adevăr pe care Lope n-a avut de unde să-l cunoască, iar Carillo n-a făcut efort de memorie.

Lîngă Tîrgoviște Sigismund se ocupă de trimiterea de iscoade (și Jacinto) pentru a afla intențiile turcilor. E adevărat, dar Lope „comite" un nou fals, punîndu-l pe principe să îngenunche într-un fel de rugăciune („Paloma simple, sin la hiel nociva / de aquella original culpa primera, / que en la serenidad mas verdadera / vuelve con ramo de sagrado oliva"), text de mare frumusețe poetică, ușor de identificat în sonetele măestre ale lui Lope, cum ar fi **Canta pajaro amante..., Tened piedad de mi..., Que otras veces...** etc, etc. Rezultatul acestei invocații este arătarea semnului ceresc, vestitor de izbînzi. Înseamnă că Sigismund s-a rugat în ziua de 15 octombrie, căci atunci „de dimineață — scrie Bălcescu — un semn ceresc veni a mai îmbărbăta pe creștini".

În sfîrșit, după asaltul de la Giurgiu, Sinan, înfrînt, se prezintă în fața sultanului, iar Lope e obligat să-l portretizeze pe Mihai, prin gura lui Sinan. Mah. : „Vă ridicați și-mi dați socoteală / asupra disgrației voastre și a mea. Sin : Mai bine zis de a mea înfrîngere. Mah : Și unde s-a dat bătălia ? Sin : Lîngă Giurgiu. (reținem lîngă, deci mai întîi la Călugăreni). Mah : Taci, / nu mai continua. / L-ai văzut ? Sin : Și te asigur că m-am înspăimîntat. Mah : Ce chip avea ? „Aici urmează portretul :

Furios, umeri puternici, / chip și statură de gigant, / ochi mari, înaltă fruntea, / păr încrețit, încruntat ; / nas acvilin, barbă mărunță, / față pămîntie, mercu / iute pe jos, bun călăreț / și-i cel dintîi / unde-i mai greu. / Nu dă cu farduri, nici se rade, / nu știe ce-i pînza fină, / nici mirodeniile, nici / pat moale nu cată / și nu mănîncă doar fazani. / Poartă-ncălțămintea groasă / și doarme încins / cu armele pe rogojină".

... „singur Mihai-vodă, ca un leu, în fruntea războiului...", căci, zice tot cronicarul „era așa de groaznic... și vestit de războaie în toate aceste părți", încît Lope nu se mai sfiește de... ortodoxismul său și-i trasează atît de frumos chipul. Sinan n-avea ce face. General bătrîn și vestit, știa să-i aprecieze pe cei care înving. Pe Sigismund îi era ciudă însă că nu avea pic de barbă, deci era prea tînăr, și totuși, prin Mihai, era și el victorios.

E posibil ca Lope să fi avut în afara informațiilor de la Carillo și alte surse. Nu publica oare puțin mai tîrziu **Un diario** din Roma, acest text : „Dacă a fost cîndva un principe în lume demn de glorie pentru acțiuni eroice, acesta este **signor** Mihai, principele Valahiei"? Și nu apăreau tot pe atunci cele două poeme **Vitejiile prea evlaviosului și prea viteazului Mihail-voievod** al lui Stavrinos și **Istoria ce cuprinde toate faptele, vitejiile și luptele strălucitului Mihai Viteazul,** al lui Gheorghe Palamed ?

Încercînd să identific numele de Mihai și în alte părți din opera lui Lope de Vega, am folosit studiul a doi cercetători din afara Spaniei, S. Griswold Moreley și Richard W. Tyler, care au publicat în 1961, un catalog foarte util, întitulat **Numele personajelor din comediile lui Lope de Vega** (Berkley and Los Angeles). Ei enumera în opera lui Lope nu mai puțin de 121 de personaje care se numesc Juan, 82 de Pedro, 77 de Fabio, 36 de Carlos, 45 de Ines, (e îngrozitor, nu ?), 45 de Celia, 28 de Lucinda, etc, etc. și conchid că Lope a evitat cu strășnicie nume ca Felipe, Nicolae, Pablo, Isabel, Jeronima, Marta, Manuela, Michaela etc. În privința numelor feminine, cei doi au avut în permanență o explicație la îndemînă, dar le-a scăpat. Căci nu poate fi o coincidență : Isabel (de Urbina), rudă îndepărtată cu mama lui Cervantes, a fost iubita și soția lui Lope, Michaela (Lujan), cea care apare în opera sa cu numele de Camila Lucinda, i-a fost de asemenea, soție (copii : Lope Felix de Carpio y Lujan, mort într-un naufragiu la 15 ani și Marcela del Carpio, poetă și călugăriță). Tot așa Jeronima (de Burgos) și în sfîrșit, ultimul său mare amor, într-a cărui disperare sfîrșea, la 73 de ani, Marta (de Nevares), glorificată sub frumosul nume de Amarilis. Din respect și... prudență (pentru o Elenă fusese exilat în Valencia), Lope evită această toponimică. Aceiași cercetători însă pun între numele ostracizate de marele dramaturg și pe cel de Miguel (Mihai). Nu știu de ce, căci l-am putut identifica în alte cinci piese dar în nici una nu-i vorba de Miguel el Bravo, ci de oameni obișnuiți. Prin urmare aceasta e singura lucrare dramatică în care Lope de Vega s-a ocupat de cel ce a murit străpuns de sulițele lui Basta.

„Și căzu trupul lui cel frumos ca un copac — spune cronicarul — pentru că nu știuse nici se prileji sabia în mîna lui cea iute"...

Darie NOVĂCEANU

REDACȚIA : București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon : 12.94.44 ; 11.39.36 ; 12.74.26 ADMINISTRAȚIA : Șos. Kiseleff nr 10 Telefon : 18.33.99. ABONAMENTE : 3 luni 13 lei ; 6 luni 26 lei ; 1 an 52 lei
Tiparul : Întreprinderea Poligrafică „Informația", str. Brezoianu nr. 23—25

40133